

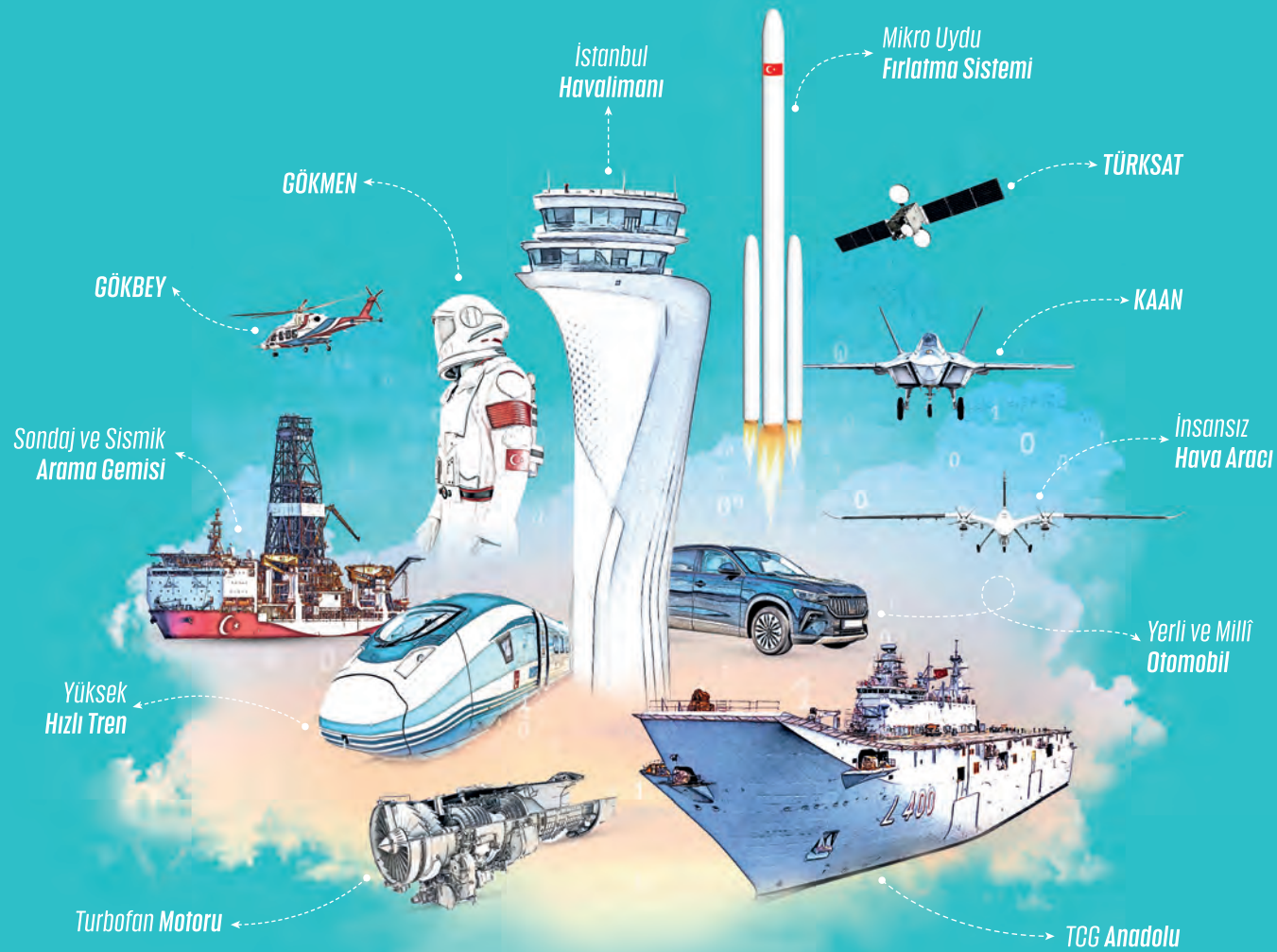
Bu kitaba sığmayan daha neler var!

eba
www.eba.gov.tr

Karekodu okut, bu kitapla
ilgili EBA içeriklerine ulaş!

Teknoloji Yolculuğumuz

**BU DERS KİTABI MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞINCA
ÜCRETSİZ OLARAK VERİLMİŞTİR.
PARA İLE SATILAMAZ.**

ISBN: 978-975-11-6383-7

Bandrol Uygulamasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin Beşinci Maddesinin
İkinci Fıkrası Çerçevesinde Bandrol Taşınması Zorunlu Değildir.

MESLEKİ VE TEKNİK ANADOLU LİSESİ

CEZA HUKUKU

HARİTA - TAPU - KADASTRO ALANI

10 Ders Materyali

HARİTA-TAPU-KADASTRO ALANI

10

DERS
MATERYALİ

MESLEKİ VE TEKNİK ANADOLU LİSESİ

HARİTA - TAPU - KADASTRO ALANI

CEZA HUKUKU 10

Ders Materyali

Yazarlar

Dr. Metin KÖSE

Ayhan CEYLAN

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI - 7922
YARDIMCI VE KAYNAK KİTAPLAR DİZİSİ - 1850

Her hakkı saklıdır ve Millî Eğitim Bakanlığına aittir. Ders materyalinin
metin, soru ve şekilleri kısmen de olsa hiçbir surette alınıp yayımlanamaz.

Hazırlayanlar

Dil Uzmanı	Ayşe ÇETİN ASLANTÜRK
Program Geliştirme Uzmanı	Şahinde Seval EZER
Ölçme ve Değerlendirme Uzmanı	Neslihan KOSER
Rehberlik Uzmanı	Canan GÜVEN ŞAHİN
Görsel Tasarım Uzmanları	Ayşegül YILMAZ- Deniz MERAN

ISBN: 978-975-11-6383-7

Millî Eğitim Bakanlığının 24.12.2020 gün ve 18433886 sayılı oluru ile
Meslekî ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğünce ders materyali olarak hazırlanmıştır.

BASKI

Ayrıntı Basım Yayım ve Mat. Hiz. Sanayi Ticaret A.Ş.
Saray Mahallesi 126. Cadde No: 20
Kahramankazan/Ankara
Sertifika No: 49599

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlahî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerihamdan İlahî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'sım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

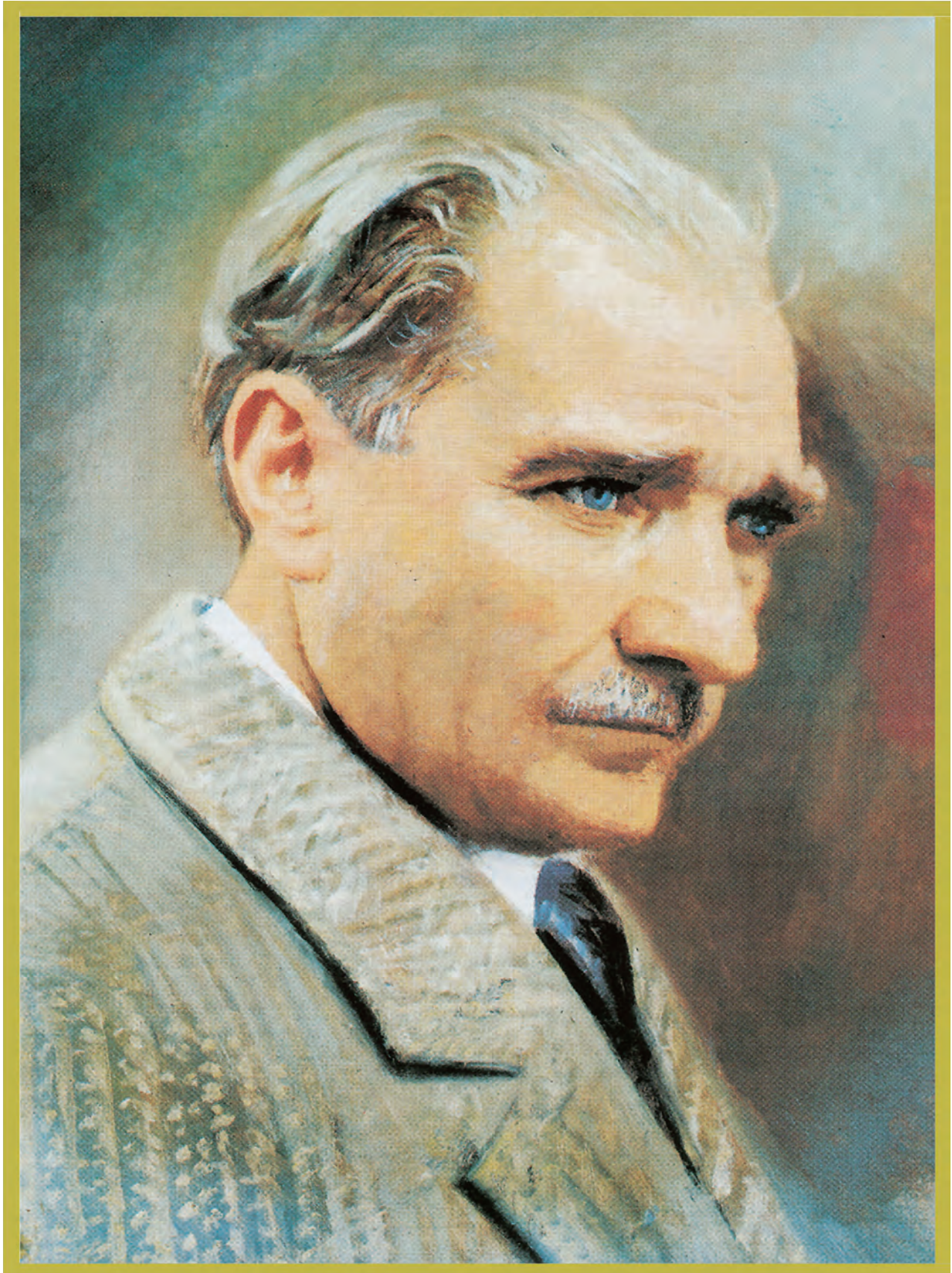
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

İÇİNDEKİLER

DERS MATERYALİNİ TANIYALIM 12

1. ÖĞRENME BİRİMİ CEZA VE SUÇ UNSURLARI 14

1. CEZA KAVRAMI 16

1.1. CEZA HUKUKUNUN TANIMI VE KONUSU 17

1.2. CEZA HUKUKUNUN İLKELERİ 18

1.2.1. Hukuk Devleti İlkesi 18

1.2.2. Hümanizm İlkesi 18

1.2.3. Kusur İlkesi 19

1.2.4. Ceza Sorumluluğunun Şahsiliği İlkesi..... 19

1.2.5. Kanunilik İlkesi..... 19

1.2.6. Eşitlik ilkesi 20

1.3. CEZA HUKUKUNUN KAYNAKLARI 21

1.3.1. Doğrudan Kaynaklar 21

1.3.1.1. Anayasa 21

1.3.1.2. Uluslararası Sözleşmeler 21

1.3.1.3. Kanun 22

1.3.2. Dolaylı Kaynaklar 22

1.3.2.1. Örf ve Âdet..... 22

1.3.2.2. Hukukun Genel İlkeleri..... 23

1.3.2.3. Mahkeme İçtihatları..... 23

1.3.2.4. Doktrin 23

1.4. CEZA KANUNLARININ UYGULAMA ALANI..... 23

1.4.1. Ceza Kanunlarının Zaman Bakımından Uygulanması 23

1.4.2. Ceza Kanunlarının Yer Bakımından Uygulanması 25

1.4.2.1. Türkiye’de İşlenen Suçlar Bakımından..... 25

1.4.2.2. Türkiye Dışında İşlenen Suçlar Bakımından..... 26

1.4.3. Ceza Kanunlarının Kişi Bakımından Uygulanması 27

1.4.3.1. Genel Olarak 27

1.4.3.2. Ceza Kanunlarının Kişi Bakımından Uygulanmasında İstisnalar 27

1.5. CEZANIN ÖZELLİKLERİ 29

1.6. CEZA EHLİYETİ VE EHLİYETSİZLİĞİ 29

1.6.1. Yaş Küçüklüğü..... 30

1.6.2. Sağır ve Dilsizlik 30

1.6.3. Akıl Hastalığı, Geçici Nedenler ya da İrade Dışı Alınan Alkol veya Uyuşturucu Madde Etkisinde Olma..... 31

1.7. CEZANIN TÜRLERİ 31

1.7.1. Hapis Cezası..... 32

1.7.2. Adli Para Cezası 32

1.8. CEZALARIN TOPLANMASI 33

1.9. CEZA MAHKÛMİYETİNİN SONUCU OLARAK HAK YOKSUNLUĞU 33

1.10. CEZALARIN BELİRLENMESİ VE BİREYSELLEŞTİRİLMESİ 35

1.10.1. Hapis Cezası Bakımından.....	35
1.10.2. Adli Para Cezası Bakımından	36
1. UYGULAMA	38
2. SUÇ KAVRAMI.....	39
2.1. SUÇUN UNSURLARI	40
2.1.1. Tipiklik	40
2.1.1.1. Tipikliğin Maddi Unsurları.....	41
2.1.1.2. Tipikliğin Manevi Unsurları	45
2.1.2. Hukuka Aykırılık	48
2.1.3. Hukuka Uygunluk Nedenleri.....	49
2.1.3.1. Kanun Hükmünün Yerine Getirilmesi	49
2.1.3.2. Meşru Savunma	49
2.1.3.3. Hakkın Kullanılması	51
2.1.3.4. İlgilinin Rızası.....	51
2.2. KUSURLULUK	52
2.2.1. Kusur Yeteneği.....	53
2.2.2. Kusurluluğu Etkileyen Hâller	53
2.3. SUÇUN ÖZEL GÖRÜNÜŞ ŞEKİLLERİ	55
2.3.1. Teşebbüs	55
2.3.2. İştirak.....	57
2.3.2.1. Faillik	57
2.3.2.2. Suç Ortaklığı (Şeriklik)	58
2.3.3. Suçların İçtimaı (Suçların Toplanması).....	60
2.3.3.1. Bileşik Suç	61
2.3.3.2. Zincirleme Suç.....	61
2.3.3.3. Fikrî İçtima	62
2.4. TEKERRÜR.....	63
2. UYGULAMA	64
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME.....	65
2. ÖĞRENME BİRİMİ SUÇ ŞEKİLLERİ VE CEZANIN DÜŞMESİ.....	68
1. SUÇ ŞEKİLLERİ	70
1.1. KİŞİLERE KARŞI SUÇLAR	70
1.1.1. Hayata Karşı Suçlar	71
1.1.2. Vücut Dokunulmazlığına Karşı Suçlar	71
1.1.3. Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlar	72
1.1.4. Hürriyete Karşı Suçlar	72
1.1.5. Şerefe Karşı Suçlar	75
1.1.6. Özel Hayata ve Hayatın Gizli Alanına Karşı Suçlar	75
1.1.7. Malvarlığına Karşı Suçlar	77
1.2. TOPLUMA KARŞI SUÇLAR.....	80
1.2.1. Genel Tehlike Yaratıcı Suçlar	81
1.2.2. Çevreye Karşı Suçlar	83

1.2.3. Kamunun Sağlığına Karşı Suçlar	83
1.2.4. Kamu Güvenine Karşı Suçlar	84
1.2.5. Kamu Barışına Karşı Suçlar	86
1.2.6. Ulaşım Araçlarına veya Sabit Platformlara Karşı Suçlar	86
1.2.7. Genel Ahlaka Karşı Suçlar	87
1.2.8. Aile Düzenine Karşı Suçlar	87
1.2.9. Ekonomi, Sanayi ve Ticarete İlişkin Suçlar	88
1.2.10. Bilişim Alanında Suçlar	89
1.3. MİLLETE VE DEVLETE KARŞI SUÇLAR	90
1.3.1. Kamu İdaresinin Güvenilirliğine ve İşleyişine Karşı Suçlar	90
1.3.2. Adliyeye Karşı Suçlar	92
1.3.3. Devletin Egemenlik Alametlerine ve Organlarının Saygınlığına Karşı Suçlar	94
1.3.4. Devletin Güvenliğine Karşı Suçlar	94
1.3.5. Anayasal Düzene ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı Suçlar	95
1.3.6. Millî Savunmaya Karşı Suçlar	95
1.3.7. Devlet Sırlarına Karşı Suçlar ve Casusluk	96
1.3.8. Yabancı Devletlerle Olan İlişkilere Karşı Suçlar	96
3. UYGULAMA	97
2. DAVA VEYA CEZANIN DÜŞMESİNİ GEREKTİREN NEDENLER.....	98
2.1. SANIK VEYA HÜKÜMLÜNÜN ÖLÜMÜ.....	99
2.2. AF	99
2.3. ZAMANAŞIMI.....	100
2.3.1. Dava Zamanaşımı	101
2.3.2. Ceza Zamanaşımı.....	102
2.4. ŞİKÂYETTEN VAZGEÇME	103
2.5. UZLAŞMA.....	103
2.6. ÖNÖDEME	105
4. UYGULAMA	107
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME.....	108
KAYNAKÇA	111
GÖRSEL KAYNAKÇASI	113
CEVAP ANAHTARLARI	114

DERS MATERYALİNİ TANIYALIM

Öğrenme birimi temel kavramları

Öğrenme birimi karekodu

Öğrenme birimi başlığı ve numarası

Öğrenme birimi konu başlığı

Öğrenme birimi soru kazanımları

Öğrenme birimi alt konu başlıkları

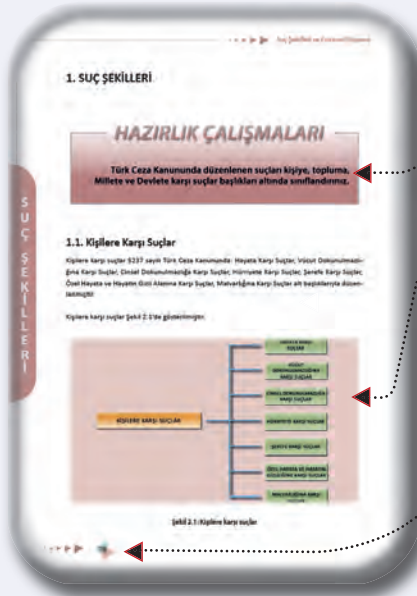

Hazırlık çalışmaları

Konu anlatım şekilleri

Sıra sizde çalışmaları

Sayfa numaraları

1. ÖĞRENME BİRİMİ

CEZA VE SUÇ UNSURLARI

KONULAR

1. CEZA KAVRAMI

2. SUÇ KAVRAMI

TEMEL KAVRAMLAR

Suç	Hukuka aykırılık	Azmettirme
Tipiklik	Kanun hükmünü yerine getirme	Yardım etme
Fail	Hakkın kullanılması	Bileşik suç
Mağdur	Meşru savunma	Zincirleme suç
Suçun konusu	İlgilinin rızası	Fikrî içtima
Hareket	Kusur	Tekerrür
Netice	Teşebbüs	Ceza
Nedensellik bağı	İştirak	Kanun
Kast	Faillik	Kanunilik ilkesi
Taksir		

NELER ÖĞRENECEKSİNİZ?

- Ceza kavramı
- Ceza hukukunun konusu
- Ceza hukukunun temel ilkeleri
- Ceza hukukunun kaynakları
- Ceza Kanununun uygulama alanı
- Ceza ehliyeti ve ehliyetsizliği
- Cezanın özellikleri
- Cezanın türleri
- Cezanın toplanması
- Ceza mahkûmiyetinin sonuçları
- Cezaların bireyselleştirilmesi
- Suç kavramı
- Suçun unsurları
- Suçun özel görünüş şekilleri
- Suça teşebbüs
- Suça iştirak
- Suçların toplanması
- Suçta tekerrür

1. CEZA KAVRAMI

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

Ceza, ceza hukuku ve ceza yaptırımları kavramlarının anlamlarını Türk Dil Kurumu Sözlüğünden araştırınız. Bu kavramların günlük yaşamda nasıl yer aldığını açıklayınız.

Hukuk düzenleri toplumsal yaşamı düzenlemek için birtakım kurallar koyar ve bu kuralların ihlal edilmesi karşılığında uygulanmak üzere çeşitli yaptırımlar öngörür.

Ceza, suç adı verilen kuralları ihlal eden kişiye uygulanan ve kişiyi çeşitli yoksunluklara tabi kılan bir yaptırımdır (DÖNMEZER, 2003, 4).

Ceza, insanlık tarihinin her döneminde her toplumda var olan bir olgudur (TOROSLU ve TOROSLU, 2016, 428). Cezanın uzun tarihinde acı çektirici, üzüntü verici ve güçlükle karşılaştırmacı olması başta gelen niteliği olmuştur (DÖNMEZER, 2003, 4). Geçmiş asırlarda başvurulan cezalardan bazıları doğrudan bireyin şeref varlığını, bazıları ise vücut bütünlüğünü etkilemiştir (TOROSLU ve TOROSLU, 2016, 430).

Görsel 1.1: Ceza kavramı

Günümüzde de suç işleyen kişiyi birtakım yoksunluklara tabi kılma niteliği cezanın başta gelen özelliğini oluşturmaktadır. Bununla birlikte, günümüzde ceza esas olarak toplumun ve uygulandığı kişinin yararına işleyen bir yaptırım niteliğini taşımaktadır. Ceza suçluyu tekrar sosyalleştirmek, aynı zamanda toplumu korumak için uygulanan bir yaptırım aracıdır (DÖNMEZER, 2003, 4). Bu anlayışa uygun olarak günümüzde en çok uygulanan cezalar hürriyeti bağlayıcı cezalardır.

1.1. CEZA HUKUKUNUN TANIMI VE KONUSU

Suç adı verilen insan davranışlarını ve buna uygulanacak yaptırımların koşullarını ve sonuçlarını belirleyen hukuk kurallarının tümüne **ceza hukuku** denmektedir (ÖZTÜRK ve ERDEM, 2019, 27). Ceza hukuku diğer hukuk dalları gibi sosyal düzenin sağlanması ve devamlılığına hizmet eder (KARAKEHYA, 2018, 1). Bu bağlamda ceza hukuku sosyal düzeni bozan bazı insan davranışlarını yasaklayarak suç hâline getirir ve bu yasakların ihlal edilmesinin sonucu olarak çeşitli yaptırımlar öngörür (DEMİRBAŞ, 2019, 49).

Ceza hukukunun konusunu ceza normu adı verilen ceza kuralları oluşturur (ÖZBEK, DOĞAN ve BACAŞIZ, 2019, 38). Bir hukuk normunun ceza hukuku anlamında bir suçu düzenleyip düzenlemediği ancak normun yaptırım kısmına bakılarak anlaşılabilir. Ceza normu kural ve yaptırım olmak üzere iki kısımdan meydana gelir. Ceza normunun kural kısmında suça ilişkin tanım ve buna uyulmasına dair emir bulunurken yaptırım kısmında kuralın ihlal edilmesi hâlinde uygulanacak yaptırım türü bulunur (KARAKEHYA, 2018, 28).

Ceza normunun kural kısmında yer alan emir, yapma veya yapmama şeklinde olabilir. Yapmama şeklindeki emre yasak da denebilir (ZAFER, 2016, 3).

Ceza normunu diğer hukuk kurallarından ayıran husus normun yaptırım kısmında gizlidir. Başka bir deyişle, bir hukuk kuralının ceza normu olup olmadığı ancak onun yaptırım kısmına bakılarak anlaşılabilir. Türk Ceza Kanununda suç karşılığında söz konusu olabilecek yaptırımlar ceza ve/veya güvenlik tedbiri olarak öngörülmüştür. Cezalar, adli para cezası veya hapis cezası biçiminde olabilir. Buna göre bir hukuk kuralına uymamanın karşılığı olarak adli para cezası ve/veya hapis cezası ya da güvenlik tedbiri öngörülmüşse, o kural bir suçu düzenlemektedir (KARAKEHYA, 2018, 28-29). Dolayısıyla bir ceza hukuku normudur.

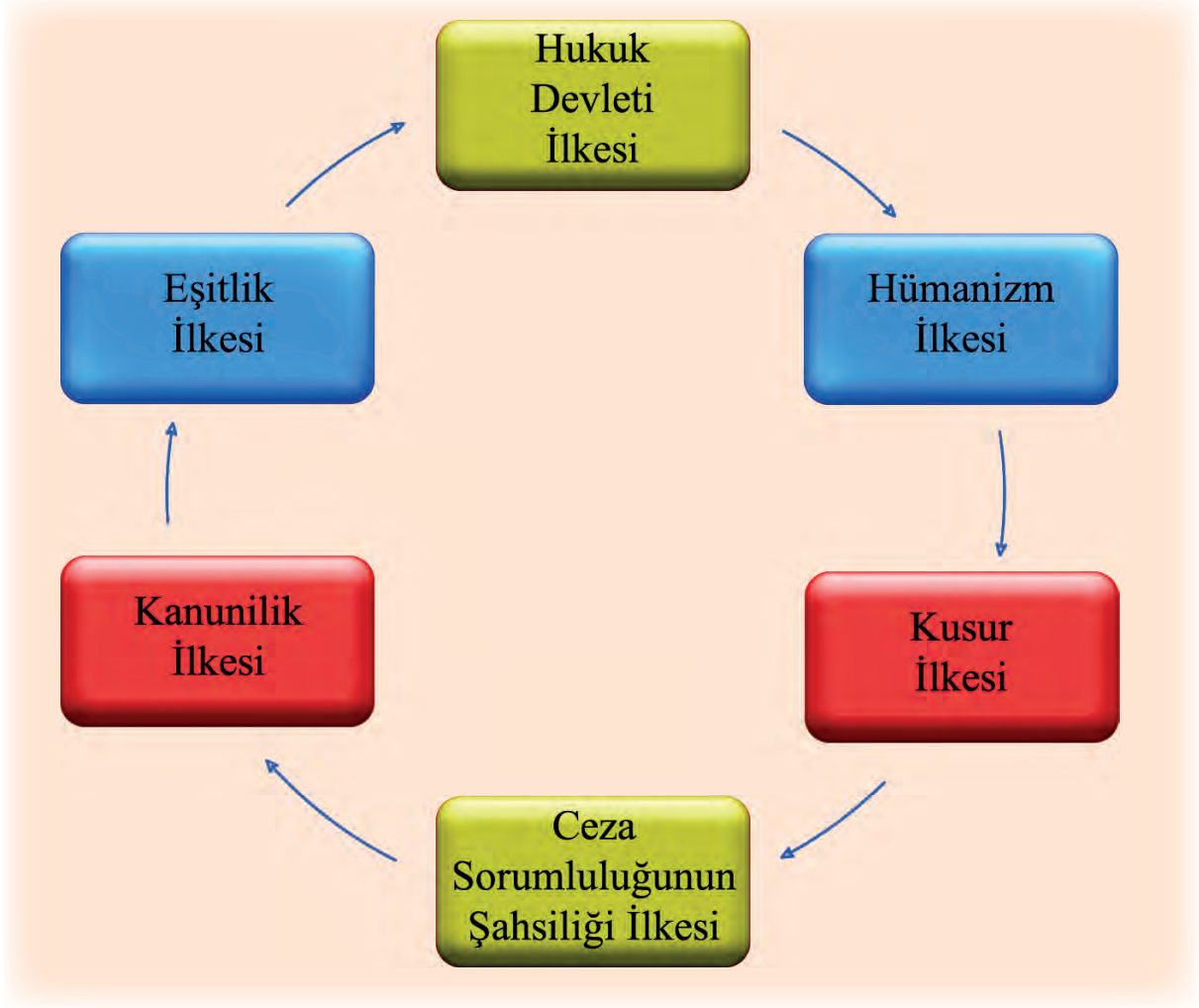
Ceza hukuku normları sadece ceza kanununda düzenlenmiş kurallar değildir. Ceza kanunu dışındaki kanunlarda da ceza hukuku normları yer alabilir (ZAFER, 2016, 5). Örneğin Bankacılık Kanunu, Türk Ticaret Kanunu, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu gibi diğer kanunlarda da cezai yaptırıma bağlanmış kurallara yer verilmiş olabilir (KARAKEHYA, 2018, 29).

SIRA SİZDE

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda yer alan ceza hukuku normlarını araştırınız.

1.2. CEZA HUKUKUNUN İLKELERİ

Ceza hukukunun ilkeleri Şekil 1.1'de gösterilmiştir.

Şekil 1.1: Ceza hukukunun ilkeleri

1.2.1. Hukuk Devleti İlkesi

Hukuk devleti temel hakların güvence altına alınması, kanunların Anayasaya uygun olması ve idarenin hukuka bağlılığının sağlanması demektir. Hukuk devleti ilkesi gereğince, ceza hukukunun içerik yönünden düzenlenmesinde insana saygı esasından hareket edilmeli; kişilere, suçta ve cezada kanunilik ve belirlilik şeklinde güvence sağlanmalıdır (DEMİRBAŞ, 2019, 59-60).

1.2.2. Hümanizm İlkesi

Hümanizm ilkesi insanı ve insan onurunu ceza kanununun uygulanmasında temel değer olarak esas alır. Hümanizm ilkesine 1982 Anayasasınının 17/3. maddesinde, "Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz. Kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz." biçiminde yer verilmiştir. Bu ilke failin sosyalleştirilerek yeniden topluma kazandırılmasını ifade

eder. Bu nedenle ceza hukuku yaptırımları ıslah edici olmalı, kişinin sosyalleştirilmesini sağlamalıdır (ZAFER, 2016, 49).

1.2.3. Kusur İlkesi

Kusur ilkesi modern ceza hukukunun temelini oluşturur. Kusur ilkesine göre ceza ancak failin fiili nedeniyle kınanabilmesi durumunda uygulanabilir. Bu ilkenin üç önemli sonucu bulunur: Fail kusursuz hareketi sebebiyle cezalandırılmaz, ceza kusurun derecesinden fazla olamaz ve ceza kusurun derecesi sebebiyle failin hak ettiği kadar az olamaz (DEMİRBAŞ, 2019, 58-59).

1.2.4. Ceza Sorumluluğunun Şahsiliği İlkesi

Ceza sorumluluğunun şahsiliği ilkesi 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 20/1. maddesinde, “Ceza sorumluluğu şahsidir. Kimse başkasının fiilinden dolayı sorumlu tutulamaz.” biçiminde düzenlenmiştir. Buna göre, herkes kendi fiilinden sorumludur. Bir kişinin işlediği fiilden dolayı başkası, örneğin kişinin aile bireyleri sorumlu tutulamaz. Yalnızca fiili işleyen kişi o fiilden sorumlu tutulabilir (ZAFER, 2016, 52).

1.2.5. Kanunilik İlkesi

Kanunilik ilkesine göre kanunda gösterilmeyen bir fiil suç oluşturmaz; suça ancak kanunda gösterilen ceza uygulanabilir (ÖZBEK, DOĞAN ve BACAĞSIZ, 2019, 65). Bu ilke Anayasanın 38 ve Türk Ceza Kanununun 2/1. maddesinde düzenlenmiştir.

Anayasanın 38. maddesine göre, “Kimse, işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanunun suç saymadığı bir fiilden dolayı cezalandırılmaz; kimseye suçu işlediği zaman kanunda o suç için konulmuş olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez... Ceza ve ceza yerine geçen güvenlik tedbirleri ancak kanunla konulur...”.

Türk Ceza Kanununun 2/1. maddesine göre, “Kanunun açıkça suç saymadığı bir fiil için kimseye ceza verilemez ve güvenlik tedbiri uygulanamaz. Kanunda yazılı cezalardan ve güvenlik tedbirlerinden başka bir ceza ve güvenlik tedbirine hükmolünamaz”.

Kanunilik ilkesi sayesinde bir yandan hâkimin fiilleri suç sayma ve cezalandırma yetkisi sınırlandırılmış, bir yerde keyfilik önlenmiş olur. Diğer yandan bireylere hangi fiillerin suç teşkil ettiğini önceden öğrenme ve buna göre davranışlarını düzenleme olanağı sağlamış olur. Bu da bireyler için güvence anlamına gelir (ÖZBEK, DOĞAN ve BACAĞSIZ, 2019, 66).

Kanunilik ilkesinin zorunlu olarak ortaya çıkardığı bir takım sonuçlar bulunmaktadır. Bunlar (ÖZBEK, DOĞAN ve BACAĞSIZ, 2019, 69):

- İdarenin düzenleyici işlemleri ile suç ve ceza konulamayacağı (TCK m. 2/2),
- Kanunların belirli ve açık olması gerektiği,

- Ceza kanunlarının kural olarak geçmişe yürüyemeyeceği,
- Kanunların suç ve ceza içeren hükümlerinin uygulanmasında kıyas yapılamayacağıdır (TCK m. 2/3).

Kanun dışında bir kaynakla, örneğin örf ve âdet kurallarına dayanarak bir fiil suç sayılamayacağı gibi suç karşılığı uygulanacak ceza da belirlenemez. Ayrıca Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ve yönetmelik gibi, idarenin düzenleyici işlemleriyle suç ve ceza konulamaz (ÖZTÜRK ve ERDEM, 2019, 49-50).

Ceza hukukunun güvence fonksiyonunu yerine getirebilmesi için kanunda yer verilen suç tanımlarının açık ve seçik olması gerekir. Diğer bir deyişle hangi insan davranışlarının suç oluşturduğunu belirleyen kanun metninin çok açık ve herkes tarafından anlaşılabilir olması gerekir (ÖZGENÇ, 2019, 132).

Failin aleyhine olan ceza kanunları geçmişe yürümez (TCK m. 7). Fail suç işlediği zaman yürürlükte olan kanuna göre cezalandırılır. Burada, failin suçu işlediği zamanki cezayı göze aldığı; şayet kanunda daha ağır ceza olsaydı suçu işlemeyebilirdi varsayımından hareket edilir. Bu nedenle işlendiğinde suç oluşturmayan bir fiilin sonradan suç hâline getirilmesi ya da suç olsa bile sonradan daha ağır ceza öngörülmesi durumunda aleyhte yapılan bu değişiklikler geçmişe yürümez (ÖZBEK, DOĞAN ve BACAŞIZ 2019, 71).

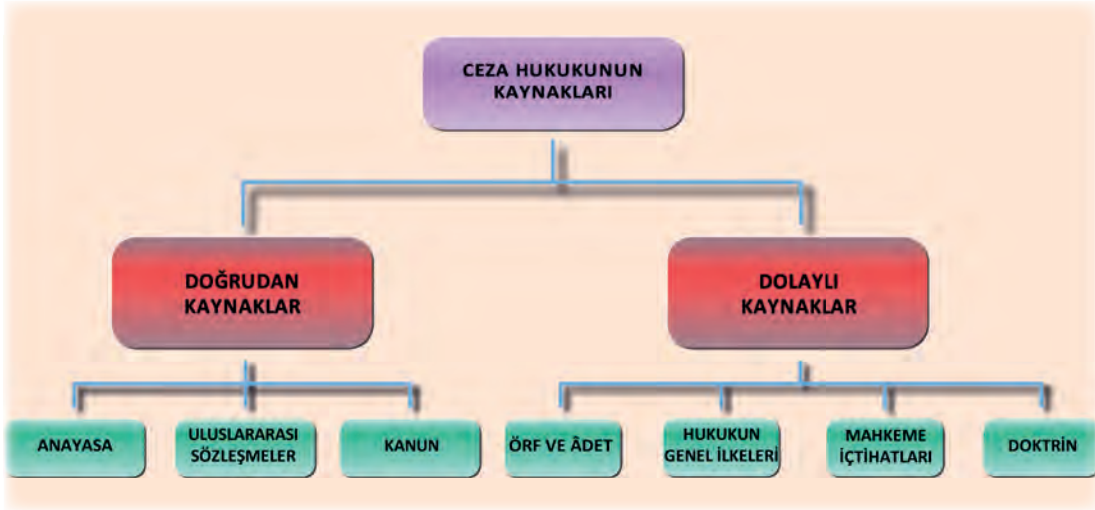
Kanunların suç ve ceza içeren hükümlerinin uygulanmasında kıyas yapılamaz. Suç ve ceza içeren hükümler, kıyasa yol açacak biçimde geniş yorumlanamaz (TCK m. 2/3). Kıyas, kanunda yer alan bir kuralın, kanun kapsamına girmeyen benzer bir olaya uygulanmasını ifade eder (AKBULUT, 2019, 112).

1.2.6. Eşitlik ilkesi

Eşitlik ilkesi, Türk Ceza Kanununun 3/2. maddesinde *“Ceza Kanununun uygulamasında kişiler arasında ırk, dil, din, mezhep, milliyet, renk, cinsiyet, siyasal veya diğer fikir yahut düşünceleri, felsefi inanç, millî veya sosyal köken, doğum, ekonomik ve diğer toplumsal konuları yönünden ayırım yapılamaz ve hiçbir kimseye ayrıcalık tanınamaz.”* biçiminde ifade edilmiştir.

Eşitlik ilkesi aynı suçu işleyen herkesin aynı yasa hükmü ile suçlanmasını ifade eder. Bu ilkeye göre aynı suçu işleyen herkesin aynı ceza ile cezalandırılması gerekmez. Aynı suçu işleyenlere, yapılacak muhakeme sonucunda farklı ceza verilebilir. Ceza kişiyi ıslah etmek ve yeniden topluma kazandırmak amacıyla uygulanır. Bu nedenle ceza belirlenirken failin kişiliği göz önünde tutulmalıdır. Failin kişiliği fiilin anlaşılmasına ve değerlendirilmesine yarar. Kanunda suç karşılığında öngörülen cezaların alt ve üst sınırlarının olması, cezanın failin kişiliğine uydurulabilmesine olanak sağlar. Failin kişiliği ve olayın özelliği dikkate alındığında aynı fiili işleyenler hakkında muhakeme sonucunda tespit edilen cezaların miktarı farklı olabilir (ZAFER, 2016, 47).

1.3. CEZA HUKUKUNUN KAYNAKLARI

Şekil 1.2: Ceza hukukunun kaynakları

Ceza hukukunun kaynakları, bir olayın suç teşkil edip etmediği ve suç teşkil ediyorsa nasıl cezalandırılacağına dair sorunu çözmek için başvurulacak olan araçlardır. Ceza hukukunun kaynakları, doğrudan kaynaklar ve dolaylı kaynaklar şeklinde sınıflandırılabilir. Anayasa, uluslararası sözleşmeler ve kanun doğrudan kaynaklar olarak; örf ve âdet, hukukun genel ilkeleri, mahkeme içtihatları ve doktrin dolaylı kaynaklar olarak sayılmaktadır. Ceza hukukunun doğrudan kaynakları somut olaya doğrudan uygulanırken dolaylı kaynakları, doğrudan uygulanan kaynağın içeriğinin anlaşılması ve yorumlanması sürecinde uygulama alanı bulurlar. Bu nedenle doğrudan kaynaklar hâkim açısından bağlayıcılık taşırken; dolaylı kaynaklar yol gösterici, yardımcı olup, hâkimi bağlamazlar (ZAFER, 2016, 68-69). Ceza hukukunun kaynakları Şekil 1.2'de gösterilmiştir.

1.3.1. Doğrudan Kaynaklar

1.3.1.1. Anayasa

Ceza hukuku kişilerin temel hak ve hürriyetlerine sınırlama getirmektedir. Anayasada temel hak ve hürriyetlere ilişkin belirlemelere ve ceza hukukuna ilişkin ilkelere yer verilmektedir. Nitekim Anayasanın suç ve cezalara ilişkin esasların düzenlendiği 38. maddesinde ceza hukukuna ilişkin ilkeler bulunmaktadır. Buna göre: Kimse, işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanunun suç saymadığı bir fiilden dolayı cezalandırılmaz; kimseye suçu işlediği zaman kanunda o suç için konulmuş olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez. Ceza ve ceza yerine geçen güvenlik tedbirleri ancak kanunla konulur. Ceza sorumluluğu şahsidir (AKBULUT, 2019, 46-47).

1.3.1.2. Uluslararası Sözleşmeler

Anayasanın 90/5. maddesine göre, usulüne göre yürürlüğe konulmuş Milletlerarası antlaşmalar kanun hükmünde olup bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurulamaz. Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası

antlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyumsuzluklarda milletlerarası antlaşma hükümleri esas alınmalıdır.

1.3.1.3. Kanun

Kanun, ceza hukukunun doğrudan kaynaklarından en önemlisidir. Çünkü “suçta ve cezada kanunilik ilkesi” gereği, suç teşkil edecek fiiller ve bunlara uygulanacak yaptırımlar mutlaka kanunla düzenlenmelidir (KOCA ve ÜZÜLMEZ, 2019, 44).

Ceza kanunlarını, temel ceza kanunu, özel ceza kanunları, ceza içeren kanunlar ve tamamlayıcı ceza kanunları biçiminde sınıflandırmak mümkündür. Türk ceza hukukunun temel ceza kanunu, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunudur. Bununla birlikte suç ve ceza meydana getiren normlar sadece Türk Ceza Kanununda bulunmaz. Toplum hayatının giderek karmaşık bir hâl alması, suç sayılması gereken fiillerin artması, toplumsal hayatın değişik yönlerini düzenleyen özel kanunlarda yeni suç tiplerinin kabul edilmesine yol açmaktadır. Bu tür kanunlara **özel ceza kanunları** adı verilir. Özel ceza kanunlarının tüm hükümleri kural olarak ceza hukuku ile ilgilidir. Bu kanunlar genel kurumlar veya yaptırım bakımından Türk Ceza Kanununa atıfta bulunabilirler. Terörle Mücadele Kanunu, Askeri Ceza Kanunu bu tür kanunlara örnek sayılabilir (ZAFER, 2016, 73).

Bazı kanunlarla belirli bir sosyal alana ilişkin düzenlemeler yapıldıktan sonra, aynı kanunda bu alana ilişkin ihlaller suç olarak düzenlenir. Bu tür kanunlarda yer alan hükümlerin sadece bir kısmı ceza hukukuna ilişkindir. Bu tür kanunlar, bir ceza kanunu değildir. Bununla birlikte düzenleme alanına ilişkin bir takım suç tipleri içerdiklerinden ceza içeren kanun olarak nitelendirilirler. Bankalar Kanunu, Basın Kanunu, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu bu tür kanunlara örnek gösterilebilir. Tamamlayıcı ceza kanunları ise Türk Ceza Kanununun veya Türk Ceza Kanununda öngörülen belli kurumların uygulanmasını gösteren kanunlar olup, 5252 sayılı Türk Ceza Kanununun yürürlük ve uygulama şekli hakkındaki kanun bu tür kanunlara örnek verilebilir (ZAFER, 2016, 74).

1.3.2. Dolaylı Kaynaklar

1.3.2.1. Örf ve Âdet

Örf ve âdet, toplum içinde sürekli tekrar edilmek suretiyle yerleşmiş olan ve toplum tarafından uygulanması zorunlu kabul edilen davranış kurallarıdır (ANTALYA ve TOPUZ, 2019, 312).

Ceza hukuku alanında geçerli suçta ve cezada kanunilik ilkesi nedeniyle esasen örf ve âdet bir kaynak oluşturmaz. Ancak kanun koyucu belirli suçları koyarken örf ve âdete atıfta bulunabilir. Böyle bir durumda örf ve âdet kanun metinlerinin yorumunda kullanılarak ceza hukukunda dolaylı bir kaynak hâlini alır. Örneğin, bir sözün hakaret niteliğinde olup olmadığını tespit etmek için yerel örf ve âdetlere bakmak gerekir (DÖNMEZER, 2003, 41).

1.3.2.2. Hukukun Genel İlkeleri

Hukukun genel ilkeleri pozitif hukuk kurallarına ilham vermekte, onları tamamlamaktadır. Kanunları tamamlama rolü üstlenen bu ilkeler, onları değiştiremez (DÖNMEZER, 2003, 43).

Hukukun genel ilkeleri, yorum aracı olarak kullanıldığı için dolaylı kaynak işlevi görür (ZAFER, 2016, 90).

1.3.2.3. Mahkeme İçtihatları

Mahkeme içtihatları kanunların uygulanmasında ortaya çıkan problemleri çözmek için, hâkimlerin objektif hukuk kurallarını yorumlamalarından oluşur. Mahkemeler, verdikleri bazı kararlarda sadece olay hakkında kanunun hükmünü belirtmekle yetinir, bir ilke ortaya koymazlar. Mahkemelerin bu tür kararları olaya ilişkin kararlardır. Mahkemelerin bir de çeşitli hukuk normlarını belirleyen ve böylece benzer olaylarda uygulanabilecek nitelikte bulunan ilke kararları bulunmaktadır. Bu tür kararlarda mahkemeler olaylardan soyut olarak hukuk ilkesinin ne olduğunu saptar ve sonra bunu olay hakkında uygular. İşte kaynak teşkil eden kararlar özellikle bu tür kararlardır. Ülkemizde hukuk uygulamasında mahkeme içtihatlarının büyük yeri vardır (DÖNMEZER, 2003, 43-44).

1.3.2.4. Doktrin

Doktrin (öğreti) hukuk bilim adamlarının, hukuki konulardaki görüş ve düşüncelerinden oluşur. Doktrin bir ülkenin yürürlükteki hukukunu inceler, yorumlar, bunlardan genel prensiplere ulaşır. Böylece hem verecekleri kararlar bakımından mahkemelere yol gösterir hem de ceza hukuku politikalarını geliştirmek bakımından kanun koyucuya yardımcı olur (KOCA ve ÜZÜLMEZ, 2019, 51).

1.4. CEZA KANUNLARININ UYGULAMA ALANI

1.4.1. Ceza Kanunlarının Zaman Bakımından Uygulanması

Ceza kanununun zaman bakımından uygulanmasından, kanunun hangi andan itibaren uygulamaya başlanacağı, yürürlükte olduğu dönem içinde işlenmiş fiillere uygulanması, yürürlüğünden önce işlenmiş fiillere uygulanıp uygulanmayacağı ve yürürlükten kalktıktan sonra uygulanmasına devam edilip edilemeyeceği anlaşılır (AKBULUT, 2019, 118).

Ceza kanunlarının hangi zamandan itibaren uygulamaya başlanacağı, yürürlük maddelerinde gösterilir. Yürürlük zamanı ya Resmî Gazete’de yayımı tarihinden itibaren 30 gün sonra veya gösterilen belirli bir tarih ya da Resmî Gazete’de yayımı tarihinden şeklinde belirtilmiş olabilir. Örneğin 5237 sayılı TCK m. 344’te yürürlük tarihi olarak 1 Haziran 2005 belirtilmiştir. Ceza kanunları kural olarak yürürlüğe girdikleri andan itibaren koydukları kuralları ihlal eden olaylara uygulanırlar (DEMİRBAŞ, 2019, 132).

Ceza kanunlarının kural olarak yürürlüğe girdiği andan itibaren işlenen suçlara uygulanmasına **derhâl uygulama ilkesi** denir. Bu temel ilkenin biri, lehe olan ceza kanunlarının geçmişe yürüyeceğine ilişkin geçmişe yürüme ilkesi; diğeri, geçici ve süreli ceza kanunlarının yürürlükten kalkmasına rağmen uygulanmaya devam edileceğine ilişkin ileriye yürüme ilkesi olmak üzere iki istisnası vardır (HAKERİ, 2019, 70).

Derhâl uygulama ilkesi ve istisnaları, ceza kanunlarının zaman bakımından uygulanmasını gösteren Türk Ceza Kanununun 7. maddesinde, “ (1) İşlendiği zaman yürürlükte bulunan kanuna göre suç sayılmayan bir fiilden dolayı kimseye ceza verilemez ve güvenlik tedbiri uygulanamaz. İşlendikten sonra yürürlüğe giren kanuna göre suç sayılmayan bir fiilden dolayı da kimse cezalandırılmaz ve hakkında güvenlik tedbiri uygulanamaz. Böyle bir ceza veya güvenlik tedbiri hükümlenmişse infazı ve kanuni neticeleri kendiliğinden kalkar. (2) Suçun işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanun ile sonradan yürürlüğe giren kanunların hükümleri farklı ise, failin lehine olan kanun uygulanır ve infaz olunur. (3) Hapis cezasının ertelenmesi, koşullu salıverilme ve tekrarla ilgili olanlar hariç; infaz rejimine ilişkin hükümler, derhal uygulanır. (4) Geçici veya süreli kanunların, yürürlükte buldukları süre içinde işlenmiş olan suçlar hakkında uygulanmasına devam edilir.” biçiminde düzenlenmiştir.

Lehe olan kanunun belirlenmesinde bir takım esaslardan hareket edilir. Buna göre: Suçun işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanun ile sonradan yürürlüğe giren kanunların hükümleri farklı ise (ÖZBEK, DOĞAN ve BACAKSIZ, 2019, 127);

- fiili suç olmaktan çıkaran,
- suçun oluşmasını zorlaştıran,
- fiili şikâyete tabi kılan ve
- zamanaşımı süresini kısaltan kanun lehe kanundur.

Her iki kanunun öngördüğü yaptırımlar açısından bakıldığında ise (ÖZBEK, DOĞAN ve BACAKSIZ, 2019, 127);

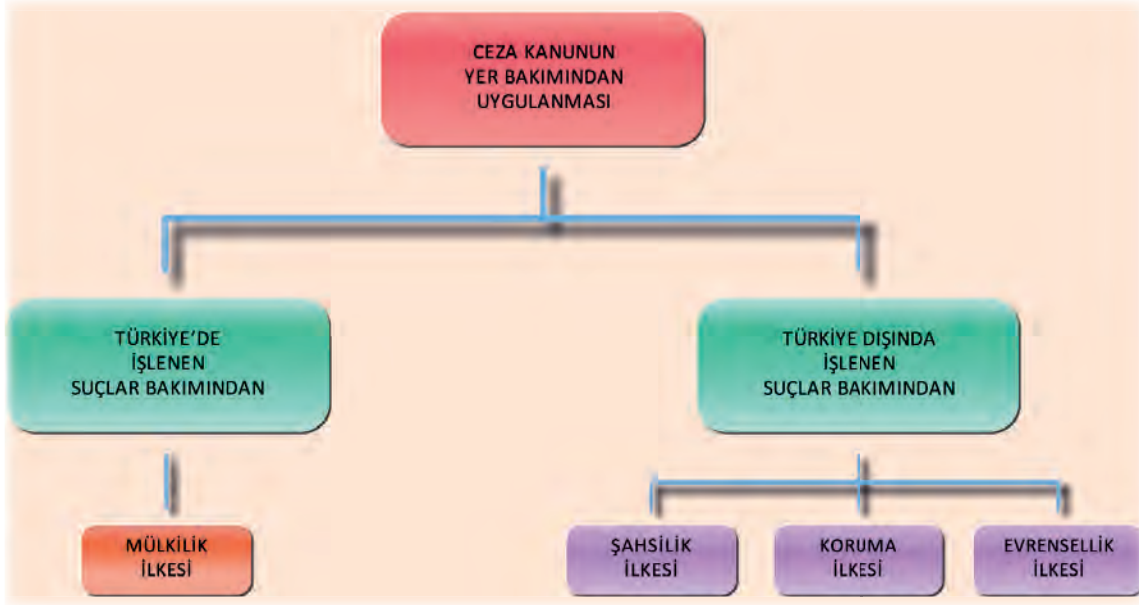
- hapis cezası yerine para cezası öngören kanun,
- tür miktarı açısından daha hafif ceza öngören kanun,
- türü aynı olanlardan miktarı az olan kanun lehe kanundur.

Şayet türü aynı olanların alt ve üst sınırları mevcutsa (ÖZBEK, DOĞAN ve BACAKSIZ, 2019, 127);

- üst sınırı az olan lehedir,
- üst sınırları eşit ise, alt sınırı az olan lehedir,
- hem alt hem üst sınırları farklı ise, iki kanun bütünüyle somut olaya uygulandıktan sonra lehe sonuç veren kanun lehe kanundur.

1.4.2. Ceza Kanunlarının Yer Bakımından Uygulanması

Ceza kanunlarının yer bakımından uygulanması Şekil 1.3'te gösterilmiştir.

Şekil 1.3: Ceza kanunlarının yer bakımından uygulanması

1.4.2.1. Türkiye'de İşlenen Suçlar Bakımından

"Türkiye'de işlenen suçlar hakkında, Türk kanunları uygulanır." (TCK m. 8/1). Türkiye'de işlenen suçlar bakımından Kanunumuzda benimsenen bu temel sistem mülkilik sistemidir (HAKERİ, 2019, 88).

a) Mülkilik Sistemi

Mülkilik sistemi, failin veya mağdurun vatandaşlığı dikkate alınmaksızın ülkesinde suç işlenen Devletin ceza kanununun uygulanmasıdır (HAKERİ, 2019, 88).

Mülkilik sistemi Devletin egemenlik yetkisinin bir yansımasıdır (ÖZBEK, DOĞAN ve BACAĞSIZ 2019, 132). Türk Ceza Kanununun 8/2. maddesinde bu esastan hareketle, bir suçun;

- Türk kara ve hava sahaları ile Türk karasularında,
- Açık denizde ve bunun üzerindeki hava sahasında Türk deniz ve hava araçlarında veya bu araçlarla,
- Türk deniz ve hava savaş araçlarında veya bu araçlarla,
- Türkiye'nin kıta sahanlığında veya münhasır ekonomik bölgesinde tesis edilmiş sabit platformlarda veya bunlara karşı işlendiğinde Türkiye'de işlenmiş sayılacağı belirtilmiştir (TCK m. 8/2).

Suçun Türkiye’de işlendiğinin kabul edilebilmesi için, fiilin kısmen veya tamamen Türkiye’de işlenmesi veya neticenin Türkiye’de gerçekleşmesi gerekir (TCK m. 8/1).

Belirtmek gerekir ki bir kimse, Türkiye’de işlediği suçtan dolayı yabancı ülkede yargılanmış ve hakkında hüküm verilmiş olsa dahi Türkiye’de yeniden yargılanır (TCK m. 9/1).

1.4.2.2. Türkiye Dışında İşlenen Suçlar Bakımından

Mülklik sisteminin katı bir şekilde uygulanması durumunda Devletin kendi vatandaşını iade etmemesi, dolayısıyla suç işleyen kişilerin gerektiği gibi cezalandırılmaması ya da yurt dışında işlenen suçlarda Devletin, fail veya mağdurun kendi vatandaşı olmasına rağmen onu yargılamaması gibi bir takım sakıncaları bulunmaktadır (ÖZEN, 2017, 119). Bu nedenle Kanun, yabancı ülkede işlenen suçlarda da kendini yetkili gördüğü hâllerde şahsilik (faile ve mağdura göre), koruma, ikame yetki ve evrensellik sistemlerine de yer vermiştir (HAKERİ, 2019, 88-89).

a) Şahsilik İlkesi

Şahsilik ilkesi, bir suçun nerede işlenirse işlensin Devletin ceza kanununun vatandaşını izleyeceği esasına dayanır. Bu durumda yabancı ülkede bir suç işleyen vatandaş da yabancı ülkede Türk vatandaşına karşı suç işleyen fail de Türkiye’de cezalandırılabilir. Vatandaşın yabancı ülkede işlediği suç nedeniyle kendi ülkesinde cezalandırılması faile göre şahsilik olarak adlandırılır (ÖZBEK, DOĞAN ve BACAŞIZ, 2019, 144).

Türk Ceza Kanununun, vatandaş tarafından işlenen suç kenar başlığıyla düzenlenen 11. maddesinde, faile göre şahsilik ilkesi esas alınarak yabancı bir ülkede suç işleyen Türk vatandaşlarının belirli koşulların varlığı hâlinde Türk kanunlarına göre cezalandırılabilmesi belirtilmiştir.

Yurt dışında bir suç işleyen failin, mağdurun vatandaşı olduğu ülkede cezalandırılması mağdura göre şahsilik olarak adlandırılır (ÖZBEK, DOĞAN VE BACAŞIZ, 2019, 145).

Türk Ceza Kanununun, yabancı tarafından işlenen suç kenar başlığıyla düzenlenen 12/2. maddesinde, mağdura göre şahsilik ilkesi esas alınarak bir Türk vatandaşının veya Türk kanunlarına göre kurulmuş özel hukuk tüzel kişisinin zararına suç işleyen bir yabancının belirli koşulların varlığı hâlinde Türk kanunlarına göre cezalandırılabilmesi belirtilmiştir.

b) Koruma İlkesi

Koruma ilkesi, Devletin iç ve dış güvenliği, varlığı ve bütünlüğüne karşı işlenen suçlarda suçun işlendiği yer ve suç failinin vatandaşlığı dikkate alınmaksızın Devletin yargılama konusunda kendisini yetkili görmesidir (ÖZEN, 2017, 138).

Türk Ceza Kanununun, yabancı tarafından işlenen suç kenar başlığıyla düzenlenen 12/1. maddesinde, koruma ilkesi esas alınarak Türkiye’nin zararına suç işleyen yabancının belirli koşulların varlığı hâlinde Türk kanunlarına göre cezalandırılabilmesi belirtilmiştir. Aynı şekilde, Türk Ceza

Kanununun 13/1-b maddesinde Devletin bütünlüğüne karşı işlenen suçların, vatandaş veya yabancı tarafından, yabancı ülkede işlenmesi hâlinde, Türk kanunlarının uygulanacağı belirtilmiştir.

c) Evrensellik İlkesi

Evrensellik ilkesi ile suçun işlendiği yer kanunundan kaçan failin, kaçtığı ülkede cezasız kalmasının, dolayısıyla buranın diğer ülkelerde suç işleyen kişilere sığınak oluşturulmasının önlenmesi amaçlanmaktadır (KOCA ve ÜZÜLMEZ, 2019, 782).

Türk Ceza Kanununun 13. maddesinde öngörülen örneğin, çevrenin kasten kirletilmesi, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti, para sahtecilik vb. suçlar, kim tarafından, nerede ve hatta kime karşı işlenmiş olurlarsa olsunlar failleri Türkiye’de Türk kanunlarına göre cezalandırılmak üzere yargılanabilirler (ÖZGENÇ, 2019, 985).

1.4.3. Ceza Kanunlarının Kişi Bakımından Uygulanması

1.4.3.1. Genel Olarak

Mülkîlik prensibi uyarınca Türk Kanunları Türkiye’de işlenen bütün suçlara kim tarafından işlendiğine bakılmaksızın uygulanacaktır. Ancak gerek iç hukuktan gerekse devletler hukukundan kaynaklanan kurallar dolayısıyla, ceza kanunlarının kişiler bakımından uygulanmasında istisnalar kabul edilmiştir. Bu istisnalar Cumhurbaşkanı, milletvekilleri, diplomasi temsilcileri ve asker kişiler hakkındadır (KOCA ve ÜZÜLMEZ, 2019, 791).

1.4.3.2. Ceza Kanunlarının Kişi Bakımından Uygulanmasında İstisnalar

Ceza kanunlarının kişi bakımından uygulanmasında istisnalar Şekil 1.4’te gösterilmiştir.

Şekil 1.4: Ceza kanunlarının kişi bakımından uygulanmasında istisnalar

a) Cumhurbaşkanı

Cumhurbaşkanı Devletin başıdır. Cumhurbaşkanı, Devlet başkanı sıfatıyla Türkiye Cumhuriyetini ve Türk Milletinin birliğini temsil eder (Ay m. 104).

1982 Anayasasının 105. maddesine göre Cumhurbaşkanı hakkında soruşturma ve kovuşturma yapılması TBMM'nin kararına bağlı kılınmıştır (KOCA ve ÜZÜLMEZ, 2019, 791).

b) Milletvekilleri

Anayasanın 83. maddesinde milletvekilleri hakkında mutlak dokunulmazlık ve geçici dokunulmazlık olarak iki çeşit dokunulmazlık kabul edilmiştir. Mutlak dokunulmazlıkta, dokunulmazlıktan faydalanan hiçbir şekilde ve hiçbir zaman sorumlu tutulamamaktadır (HAKERİ, 2019, 107). Anayasanın 83. maddesine göre: *“Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, Meclis çalışmalarındaki oy ve sözlerinden, Mecliste ileri sürdükleri düşüncelerden, o oturumdaki Başkanlık Divanının teklifi üzerine Meclisçe başka bir karar alınmadıkça bunları Meclis dışında tekrarlamak ve açığa vurmaktan sorumlu tutulamazlar.”*

Geçici dokunulmazlık, milletvekilleri hakkında mutlak dokunulmazlığa girmeyen fiillerinden dolayı meclis kararı olmadan kovuşturma yapılmaması demektir (HAKERİ, 2019, 107). Nitekim Anayasanın 83. maddesine göre, *“Seçimden önce veya sonra bir suç işlediği ileri sürülen bir milletvekili, Meclisin kararı olmadıkça tutulamaz, sorguya çekilemez, tutuklanamaz ve yargılanamaz.”*

Belirtmek gerekir ki Anayasanın 83. maddesinde, geçici dokunulmazlığın iki istisnasına yer verilmiştir. Bunlar, ağır cezayı gerektiren suçüstü hâli ve seçimden önce soruşturmasına başlanılmış olmak kaydıyla Anayasanın 14. maddesindeki durumlardır.

c) Diplomasi Temsilcileri

Diplomasi temsilcilerine görevle buldukları ülkelerde herhangi bir baskı altında kalmadan görevlerini daha iyi yerine getirebilmeleri için bazı bağışıklıklar tanınmıştır. Diplomasi temsilcilerinin bağışıklıklarının kaynağı, 1961 tarihli Viyana Sözleşmesidir. Büyükelçiler, elçiler, maslahatgüzarlar, elçilik müsteşarı, elçilik kâtipleri, elçilik ataşeleri ve bunların yardımcıları ile eşleri ve beraber oturan çocukları diplomatik ayrıcalık ve bağışıklıktan yararlanabilirler (ÖZBEK, DOĞAN ve BACAŞIZ, 2019, 185).

Diplomasi temsilcileri görev yaptıkları ülkelerde görevleri ile ilgili veya görevleri dışında işledikleri suçlar nedeniyle kendi ülkelerinde yargılanabilirler (DEMİRBAŞ, 2019, 161). Bununla birlikte bu kişiler görevle buldukları ülkenin kamu düzenine karşı birtakım fiillerde bulunmuşlarsa istenmeyen kişi (persona non grata) ilan edilerek ülkeyi bir an önce terk etmeleri sağlanır (KOCA VE ÜZÜLMEZ, 2019, 801).

d) Asker Kişiler

NATO bünyesindeki asker kişilerin ittifak bünyesindeki bir diğer ülkede işlemiş oldukları suçlar nedeniyle sorumlulukları 19.6.1951 tarihinde imzalanan Kuvvetlerin Statüsüne Dair Sözleşme ile belirlenmiştir (DEMİRBAŞ, 2019, 162). Türkiye'nin de 1954'de taraf olduğu bu sözleşme kapsamında NATO üyesi ülkelerin askerleri için bir takım yargı bağışıklıkları tanınmıştır (BİRTEK, 2018, 135).

NATO askerinin, kabul eden Devletin ülkesinde, gönderen Devletin emniyetine karşı işlediği suçlar bakımından; kabul eden Devletin kanunlarına göre suç sayılmayan, fakat gönderen Devletin kanunlarına göre suç sayılan fiiller bakımından mutlak yargı yetkisi vardır. NATO askeri, kabul eden Devletin ülkesinde işlediği bu suçlar bakımından kendi ülkesinde yargılanabilir (DEMİRBAŞ, 2019, 164-166).

1.5. CEZANIN ÖZELLİKLERİ

Suç karşılığı uygulanan yaptırım olarak cezanın etkisi hem geçmişe hem de geleceğe yönelmiş olabilir (TOROSLU ve TOROSLU, 2016, 430).

Cezanın görevi, faile kusurlu hareketinin bedelini ödetmek, hukuk düzeninin devam etmesine katkı sağlamak, toplumun hukuk bilincini geliştirmek ve başkalarının suç işlemesini engellemektir (DEMİRBAŞ, 2019, 573).

Cezanın sahip olması gereken özellikler şunlardır (TOROSLU ve TOROSLU, 2016, 436-437):

- Öncelikle cezalar şahsi olmalıdır. Yani suçun faili etkilenmelidir. Cezanın bu özelliğinin sonucu olarak ceza kanununda genel müsadere cezasına yer verilmemiştir.
- Cezalar kanunda gösterilmelidir.
- Cezalar suç ile orantılı şekilde olmalıdır. Başka bir deyişle suç ile ceza arasında bir oran bulunmalıdır.
- Cezalar bölünebilir olmalı, sabit cezalardan kaçınılmalıdır. Cezanın failin kişiliğine uydurulması bakımından bölünebilir olması büyük önem taşır.
- Cezalar adli hataların tamir edilebilmesine olanak sağlayacak nitelikte olmalıdır.
- Cezalar insani nitelikte olmalıdır. İnsan onuruyla bağdaşmayacak nitelik taşımamalıdır.

1.6. CEZA EHLİYETİ VE EHLİYETSİZLİĞİ

Hukuk düzeni, suç teşkil eden davranışları sebebiyle toplumdaki herkesi cezai açıdan sorumlu tutmamaktadır (HAKERİ, 2019, 383).

Ceza ehliyeti, kişinin işlediği suç nedeniyle cezai açıdan sorumlu tutulabilme ehliyetidir.

Türk Ceza Kanununda (m.31-34), bir kimsenin işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğini etkileyen; dolayısıyla ceza ehliyetini etkileyen ya da belirli koşullarla ceza ehliyetsizliğine yol açan hâller, yaş küçüklüğü, sağır ve dilsizlik, akıl hastalığı, geçici nedenler, alkol veya uyuşturucu madde etkisinde olma şeklinde düzenlenmiştir.

1.6.1. Yaş Küçüklüğü

Türk Ceza Kanununda (m.31) ceza sorumluluğu bakımından yaş grupları:

- Oniki yaşını doldurmamış çocuklar,
- Oniki yaşını doldurmuş olup da onbeş yaşını doldurmamış olan çocuklar,
- Onbeş yaşını doldurmuş olup da onsekiz yaşını doldurmamış olan çocuklar bakımından ele alınmıştır.

Türk Ceza Kanununun 31. maddesine göre, fiili işlediği sırada oniki yaşını doldurmamış olan çocukların ceza sorumluluğu yoktur. Bu kişiler hakkında ceza kovuşturması yapılamaz ancak çocuklara özgü güvenlik tedbirleri uygulanabilir. Kanunda bu yaşlardaki çocukların işledikleri fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin yeterince gelişmemiş olmasının tespit edilmesi gerek görülmeden ceza sorumluluklarının bulunmadığı kabul edilmiştir (TCK m.31/1-2).

Kanunda, fiili işlediği sırada oniki yaşını doldurmuş olup da onbeş yaşını doldurmamış olan çocukların ceza sorumluluklarının bulunması, algılama ve yönlendirme yeteneklerinin varlığına bağlı tutulmuştur. Bu yaştaki çocukların işledikleri fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin yeterince gelişmemiş olması hâlinde ceza sorumluluğu yoktur. Ancak bunlar hakkında çocuklara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur. Bu kişilerin işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin varlığı hâlinde ise haklarında ceza hükmolunur. Ancak bu ceza Kanunda gösterilen oranda indirilir (TCK m.31/2).

Kanunda, buna karşın fiili işlediği sırada onbeş yaşını doldurmuş olup da onsekiz yaşını doldurmamış olan çocuklar hakkında cezaya hükmolunacağı, ancak bu cezanın Kanunda gösterilen oranda indirileceği düzenlenmiştir (TCK m.31/3).

1.6.2. Sağır ve Dilsizlik

Türk Ceza Kanununda ceza sorumluluğu bakımından sağır ve dilsizler de yaş açısından ele alınmıştır (TCK m.33):

- Onbeş yaşını doldurmamış olan sağır ve dilsizler hakkında, oniki yaşını doldurmamış olan çocuklara ilişkin hükümlerin,
- Onbeş yaşını doldurmuş olup da onsekiz yaşını doldurmamış olan sağır ve dilsizler hakkında, oniki yaşını doldurmuş olup da onbeş yaşını doldurmamış olanlara ilişkin hükümlerin,
- Onsekiz yaşını doldurmuş olup da yirmibir yaşını doldurmamış olan sağır ve dilsizler

hakkında ise onbeş yaşını doldurmuş olup da onsekiz yaşını doldurmamış olanlara ilişkin hükümlerin uygulanacağı belirtilmiştir.

1.6.3. Akıl Hastalığı, Geçici Nedenler ya da İrade Dışı Alınan Alkol veya Uyuşturucu Madde Etkisinde Olma

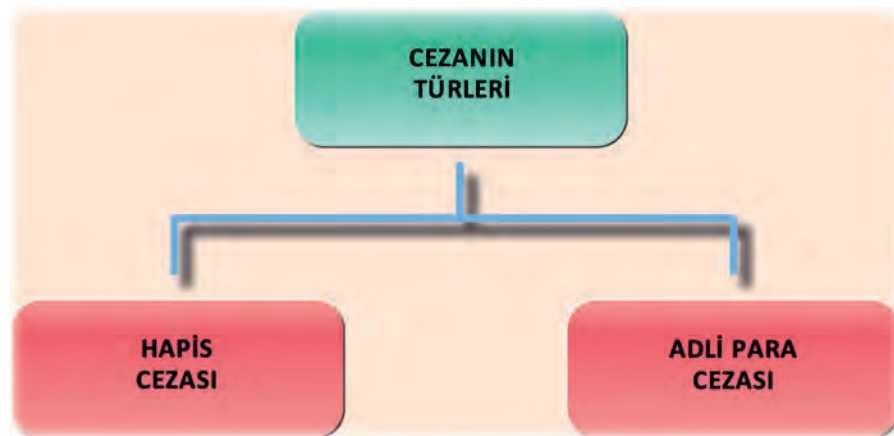
Akıl hastalığı, geçici nedenler ya da irade dışı alınan alkol veya uyuşturucu madde etkisinde olmanın ceza sorumluluğu bakımından sonuçları ise bu sebeplerin fiili işleyen kişinin işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamamasına veya bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin önemli derecede azalmış olmasına göre değişmektedir.

Akıl hastalığı, geçici nedenler ya da irade dışı alınan alkol veya uyuşturucu madde etkisiyle işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamayan veya bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneği önemli derecede azalmış olan kişiye ceza verilmez. Bu kişiler hakkında güvenlik tedbirine hükmolunur (TCK m. 32/1, m. 34/1). Ancak iradi olarak alınan alkol veya uyuşturucu madde etkisinde suç işleyen kişiye ceza verilir (TCK m. 34/2).

Akıl hastalığı nedeniyle, önemli derecede olmamakla birlikte işlediği fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneği azalmış olan kişiye ise ceza verilmekle birlikte Kanunda öngörülen oranda indirilir. Ayrıca mahkûm olunan ceza, kısmen veya tamamen, akıl hastalarına özgü güvenlik tedbiri olarak da uygulanabilir (TCK m. 32/2).

1.7. CEZANIN TÜRLERİ

Suç karşılığında uygulanan yaptırım olarak cezalar, Türk Ceza Kanununun 45. maddesinde, hapis ve adli para cezaları şeklinde belirlenmiştir. Cezanın türleri Şekil 1.5'te gösterilmiştir.

Şekil 1.5: Cezanın türleri

1.7.1. Hapis Cezası

Hapis cezaları, Kanunda ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası, müebbet hapis cezası ve süreli hapis cezası olarak sınıflandırılmıştır (TCK m. 46).

Hem ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası hem de müebbet hapis cezası hükümlünün hayatı boyunca devam eder. Bununla birlikte, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası, kanun ve Cumhurbaşkanınca çıkarılan yönetmelikte belirtilen sıkı güvenlik rejimine göre çektirilir (TCK m. 47, 48).

Süreli hapis cezası, Kanunda aksi belirtilmeyen hâllerde bir aydan az, yirmi yıldan fazla olamaz. Hükmedilen bir yıl veya daha az süreli hapis cezası, kısa süreli hapis cezası olarak adlandırılır (TCK m. 49). Bu durumda hükmedilen bir yıldan fazla süreli hapis cezası da uzun süreli hapis cezasıdır.

Kısa süreli hapis cezası, suçlunun kişiliğine, sosyal ve ekonomik durumuna, yargılama sürecinde duyduğu pişmanlığa ve suçun işlenmesindeki özelliklere göre seçenek yaptırımlara çevrilebilir. Bu seçenek yaptırımlar Kanunda şu şekilde sıralanmıştır (TCK m. 50/1):

- Adli para cezası,
- Mağdurun veya kamunun uğradığı zararın aynen iade, suçtan önceki hâle getirme veya tazmin suretiyle, tamamen giderilmesi,
- En az iki yıl süreyle, bir meslek veya sanat edinmeyi sağlamak amacıyla, gerektiğinde barınma imkânı da bulunan bir eğitim kurumuna devam etmek,
- Mahkûm olunan cezanın yarısından bir katına kadar süreyle, belirli yerlere gitmekten veya belirli etkinlikleri yapmaktan yasaklanmak,
- Sağladığı hak ve yetkiler kötüye kullanılmak suretiyle veya gerektirdiği dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı davranılarak suç işlenmiş olması durumunda; mahkûm olunan cezanın yarısından bir katına kadar süreyle, ilgili ehliyet ve ruhsat belgelerinin geri alınması, belli bir meslek ve sanatı yapmaktan yasaklanmak,
- Mahkûm olunan cezanın yarısından bir katına kadar süreyle ve gönüllü olmak koşuluyla kamuya yararlı bir işte çalıştırılmak.

1.7.2. Adli Para Cezası

Adli para cezası, işlenen suç karşılığı hesaplanan meblağın hükümlü tarafından Devlet Hazinesine ödenmesinden ibarettir. Bu ceza, belirlenen tam gün sayısının, bir gün karşılığı olarak takdir edilen miktar ile çarpılması suretiyle hesaplanır. Adli para cezasının hesaplanmasında esas alınacak tam gün sayısı beş günden az ve kanunda aksine hüküm bulunmayan hâllerde yediyüzotuz günden fazla olmaz. Bir gün karşılığı adli para cezasının miktarı ise kişinin ekonomik ve diğer şahsi hâlleri göz önünde bulundurularak en az yirmi ve en fazla yüz Türk Lirası olacak şekilde takdir edilir (TCK m. 52/1-3).

Hâkim, ekonomik ve şahsi hâllerini göz önünde bulundurarak kişiye adli para cezasını ödemesi için hükmün kesinleşme tarihinden itibaren bir yıldan fazla olmamak üzere süre verebileceği gibi, bu cezanın belirli taksitler hâlinde ödenmesine de karar verebilir. Bu durumda taksit süresi iki yılı geçemez ve taksit miktarı dörtten az olamaz. Taksitlerden birinin zamanında ödenmemesi hâlinde geri kalan kısmın tamamının tahsil edileceği ve ödenmeyen adli para cezasının hapse çevrileceği kararda belirtilir (TCK m. 52/4).

1.8. CEZALARIN TOPLANMASI

Bir failin birden fazla suç işlemesi ve işlediği her suç nedeniyle cezalandırılması hâlinde bu cezaların hepsinin birleştirilerek uygulanmasına **cezaların toplanması** adı verilir (DEMİRBAŞ, 2019, 679).

Cezaların toplanması birtakım koşulların varlığına bağlıdır. Buna göre (ÖZBEK, DOĞAN ve BACAŞIZ, 2019, 678):

- Öncelikle aynı failin birden fazla suç işlemiş olması gerekir.
- Bu suçların birbirinden bağımsız olmaları, diğer bir deyişle, bu suçların içtimasının mümkün olmaması gerekir.
- Nihayet, suçlar neticesinde hükmedilen cezaların infaz edilebilir olması gerekir. Yani düşme, erteleme gibi sebeplerle infaz edilebilir özelliklerini kaybetmemeleri gerekir.

Esasen bir kişi hakkında hükmolunan her bir ceza diğerinden bağımsızdır, varlıklarını ayrı ayrı korurlar (CGTİK m. 99). Bu nedenle mahkeme, fail hakkında hüküm verirken her suçun cezasını ayrı ayrı kararında belirterek bu cezaları toplamayacaktır (ÖZBEK, DOĞAN ve BACAŞIZ, 2019, 679). Ancak bir kişi hakkında başka başka kesinleşmiş hükümler bulunur ise, koşullu salıverme hükümlerinin uygulanabilmesi yönünden infaz hâkimliğinden bir toplama kararı istenir. Adli para cezasından çevrilen ve ceza infaz kurumunda infaz edilme aşamasına gelen hapis cezaları da toplama kararına dâhil edilir (CGTİK m. 99).

Belirtmek gerekir ki cezaların toplanması sonucunda ortaya çıkacak cezanın üst sınırı konusunda herhangi bir sınırlama bulunmamaktadır (ÖZBEK, DOĞAN ve BACAŞIZ, 2019, 679).

1.9. CEZA MAHKÛMİYETİNİN SONUCU OLARAK HAK YOKSUNLUĞU

Ceza mahkûmiyetinin bir sonucu olarak hak yoksunluğu 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda Güvenlik Tedbirleri yaptırımları başlığı altında 53. maddede düzenlenmiştir. Kanunda üç tip hak yoksunluğuna yer verilmiştir. Bunlar (AKBULUT, 2019, 881):

- Hapis cezasına mahkûmiyetin kanuni bir sonucu olarak ortaya çıkan hak yoksunluğu,

- Kanunda gösterilen hak ve yetkilerden birinin kötüye kullanılması suretiyle işlenen suçlardan mahkûmiyet dolayısıyla verilen hak yoksunluğu,
- Taksirli suçtan mahkûmiyet dolayısıyla verilebilen hak yoksunluğudur.

Kişilerin kasten işlemiş oldukları suçlardan dolayı hapis cezasına mahkûmiyetin kanuni sonucu olan hak yoksunluğu kendiliğinden ortaya çıkar. Bu yüzden kararda ayrıca gösterilmesi gerekli değildir (DEMİRBAŞ, 2019, 640). Kastan işlenmiş bir suçtan dolayı sadece adli para cezasına mahkûmiyet ya da taksirle işlenmiş bir suçtan dolayı hapis ve/veya adli para cezasına mahkûmiyet hâlinde bu hak yoksunluğu söz konusu olmayacaktır (HAKERİ, 2019, 670). Hapis cezasına mahkûmiyetin kanuni bir sonucu olarak ortaya çıkan hak yoksunlukları TCK m. 53/1'de gösterilmiştir. Bunlar:

- Sürekli, süreli veya geçici bir kamu görevinin üstlenilmesinden; bu kapsamda, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliğinden veya Devlet, il, belediye, köy veya bunların denetim ve gözetimi altında bulunan kurum ve kuruluşlarca verilen, atamaya veya seçime tabi bütün memuriyet ve hizmetlerde istihdam edilmekten,
- Seçme ve seçilme ehliyetinden,
- Velayet hakkından; vesayet veya kayımlığa ait bir hizmette bulunmaktan,
- Vakıf, dernek, sendika, şirket, kooperatif ve siyasi parti tüzel kişiliklerinin yöneticisi veya denetçisi olmaktan,
- Bir kamu kurumunun veya kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşunun iznine tabi bir meslek veya sanatı, kendi sorumluluğu altında serbest meslek erbabı veya tacir olarak icra etmekten, yoksun bırakılmadır.

Ceza mahkûmiyetinin kanuni sonucu olan bu hak yoksunluğu, mahkûmiyet hükmünün kesinleşmesiyle başlayıp, mahkûm olunan cezanın infazı tamamlanıncaya kadar sürer (HAKERİ, 2019, 671). Kişi, bu hakları, işlediği suç dolayısıyla mahkûm olduğu hapis cezasının infazı tamamlanıncaya kadar kullanamaz (TCK m. 53/2). Bu hak yoksunluğu, kısa süreli hapis cezası ertelenmiş veya fiili işlediği sırada onsekiz yaşını doldurmamış olan kişiler hakkında uygulanmaz (TCK m. 53/4).

Kanunda düzenlenen hak yoksunluklarından ikincisi, yukarıda gösterilen hak ve yetkilerden birinin kötüye kullanılması suretiyle işlenen suçlardan mahkûmiyet dolayısıyla verilen yoksunluktur. Bu yoksunluk, hapis cezasına mahkûmiyet hâlinde, cezanın infazından sonra işlemek üzere, hükümlenen cezanın yarısından bir katına kadar bu hak ve yetkinin kullanılmasının yasaklanmasına şeklindedir. Sadece adli para cezasına mahkûmiyet söz konusu ise, hükümde belirtilen gün sayısının yarısından bir katına kadar bu hak ve yetkinin kullanılmasının yasaklanması şeklindedir. Hükmün kesinleşmesiyle icraya konan yasaklama ile ilgili süre, adli para cezasının tamamen infazından itibaren işlemeye başlar (TCK m. 53/5).

Belirtmek gerekir ki bu hak yoksunluğu, yukarıdaki hak yoksunluğunun aksine, mahkûmiyetin bir sonucu olarak kendiliğinden ortaya çıkmaz. Kanunda gösterilen şartların bulunması hâlinde mahkeme tarafından verilir. Mahkemenin bu konuda takdir yetkisi yoktur. Şartları varsa bu tedbire hükmetmek zorundadır. Mahkeme tarafından ayrıca hükmedilmediği takdirde uygulanması söz konusu olmaz (AKBULUT, 2019, 890).

Kanunda düzenlenen hak yoksunluklarından üçüncüsü ise taksirli suçtan mahkûmiyet dolayısıyla verilebilen hak yoksunluğudur. Buna göre, belli bir meslek veya sanatın ya da trafik düzeninin gerektirdiği dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırılık dolayısıyla işlenen taksirli suçtan mahkûmiyet hâlinde, üç aydan az ve üç yıldan fazla olmamak üzere, bu meslek veya sanatın icrasının yasaklanmasına ya da sürücü belgesinin geri alınmasına karar verilebilir. Yasaklama ve geri alma hükmün kesinleşmesiyle yürürlüğe girer ve süre, cezanın tümüyle infazından itibaren işlemeye başlar (TCK m. 53/6).

Bu hak yoksunluğunun uygulanması için hükümde belirtilmesi gerekir. Söz konusu hak yoksunluğuna hükmetmek ise mahkemenin takdirindedir (AKBULUT, 2019, 894).

1.10. CEZALARIN BELİRLENMESİ VE BİREYSELLEŞTİRİLMESİ

Cezaların belirlenmesi ve bireyselleştirilmesi, kanunda suç tipleri için öngörülen soyut cezanın hâkim tarafından hüküm verilirken hangi ilke ve yöntemlerle somutlaştırılacağına, bu yapılırken fiilin ve failin hangi niteliklerinin gözetileceğine ilişkin hususları ifade eder (KOCA ve ÜZÜLMEZ, 2019, 670).

1.10.1. Hapis Cezası Bakımından

Ceza Kanunumuzda suç karşılığı öngörülen cezasının alt ve üst sınırları belirtilerek gösterildiği hâllerde hâkimin öncelikle temel cezayı belirlemesi gerekir (TCK m.61).

Hâkim kanunda gösterilen cezanın alt ve üst sınırı arasında temel cezayı belirlerken somut olayda bir takım kriterleri göz önünde bulundurmalıdır. TCK m. 61/1'de gösterilen bu kriterler;

- Suçun işleniş biçimi,
- Suçun işlenmesinde kullanılan araçlar,
- Suçun işlendiği zaman ve yer,
- Suçun konusunun önem ve değeri,
- Meydana gelen zarar veya tehlikenin ağırlığı,
- Failin kast veya taksire dayalı kusurunun ağırlığı,
- Failin güttüğü amaç ve saikidir.

Belirtmek gerekir ki ceza hukukunda cezanın belirlenmesinde ve bireyselleştirilmesinde etkili olan hususların sadece bir kez değerlendirmeye alınacağı ilkesi esastır (KOCA ve ÜZÜLMEZ, 2019, 683). Bu esastan hareketle, yukarıda sayılan hususların suçun unsurunu oluşturduğu hâllerde, bunlar temel cezanın belirlenmesinde ayrıca göz önünde bulundurulmaz (TCK m. 61/3).

Temel ceza bu şekilde belirlendikten sonra belirlenen ceza üzerinden, suçun olası kastla ya da bilinçli taksirle işlenmesi nedeniyle indirim veya artırım yapılır (TCK m. 61/2). Suçun olası kast ile işlenmiş olması hâlinde, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektiren suçlarda müebbet hapis cezasına, müebbet hapis cezasını gerektiren suçlarda yirmi yıldan yirmibeş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur; diğer suçlarda ise temel ceza üçte birden yarısına kadar indirilir (TCK m. 21/2). Suçun bilinçli taksirle işlenmiş olması hâlinde ise taksirli suçla ilişkin ceza üçte birden yarısına kadar artırılır (TCK m. 22/3).

Temel ceza yukarıdaki şekilde belirlendikten sonra olayda bulunması hâlinde suçun nitelikli hâlleri temel cezaya uygulanır. Nitelikli hâller, daha fazla ceza verilmesini gerektiren ağırlatıcı nedenler ile daha az ceza verilmesini gerektiren hafifletici nedenler olarak ikiye ayrılır (ÖZBEK, DOĞAN ve BACAKSIZ, 2019, 669). Bu bağlamda, bir suçun temel şekline nazaran daha ağır veya daha az cezayı gerektiren birden fazla nitelikli hâllerin gerçekleşmesi durumunda; temel cezada önce artırma sonra indirme yapılır (TCK m. 61/4).

Nitelikli hâllerin temel cezaya yukarıdaki şekilde uygulanmasıyla belirlenen ceza üzerinden sırasıyla teşebbüs, iştirak, zincirleme suç, haksız tahrik, yaş küçüklüğü, akıl hastalığı ve cezada indirim yapılmasını gerektiren şahsi sebeplere ilişkin hükümler ile takdiri indirim nedenleri uygulanarak sonuç ceza belirlenir. Süreli hapis cezasını gerektiren bir suçtan dolayı bu şekilde belirlenen sonuç ceza, otuz yıldan fazla olamaz (TCK m. 61/5,7).

Sonuç ceza belirlenirken yukarıdaki sıraya uyulması çok önemlidir. Bu sıraya uyulmaması sonuç cezanın değişmesine yol açacaktır (ÖZBEK, DOĞAN ve BACAKSIZ, 2019, 673). Kanunda açıkça yazılmış olmadıkça cezalar ne artırılabilir, ne eksiltilebilir, ne de değiştirilebilir (TCK m. 61/10). Cezanın belirlenmesi sürecinde uygulanan takdiri indirim nedenleri Kanunda, failin geçmişi, sosyal ilişkileri, fiilden sonraki ve yargılama sürecindeki davranışları, cezanın failin geleceği üzerindeki olası etkileri gibi hususlar olarak belirtilmiştir (TCK m. 62).

1.10.2. Adli Para Cezası Bakımından

Adli para cezasının belirlenmesinde de hapis cezasının belirlenmesinde olduğu gibi TCK m. 61'de belirtilen esaslardan hareket edilir. Bunun için öncelikle temel gün sayısı tespit edilir. Ceza Kanunumuz "gün para cezası" sistemini benimsemiş olduğundan adli para cezaları gün üzerinden düzenlenmiştir. Kanunda öngörülen üst ve alt sınırlar arasından tespit edilen temel gün sayısı üzerinden yukarıda belirtilen esaslara uygun şekilde yapılacak artırım ve indirimlerden sonra sonuç

gün sayısına ulaşılır. Daha sonra bir gün karşılığı para cezası en az yirmi en fazla yüz Türk Lirası olacak şekilde, failin ekonomik ve diğer şahsi hâleri dikkate alınarak takdir edilir. Nihayet sonuç gün sayısının, bir gün karşılığı ile çarpılması sonucu adli para cezası hesaplanır (ÖZBEK, DOĞAN ve BACAĞIZ 2019, 676-677).

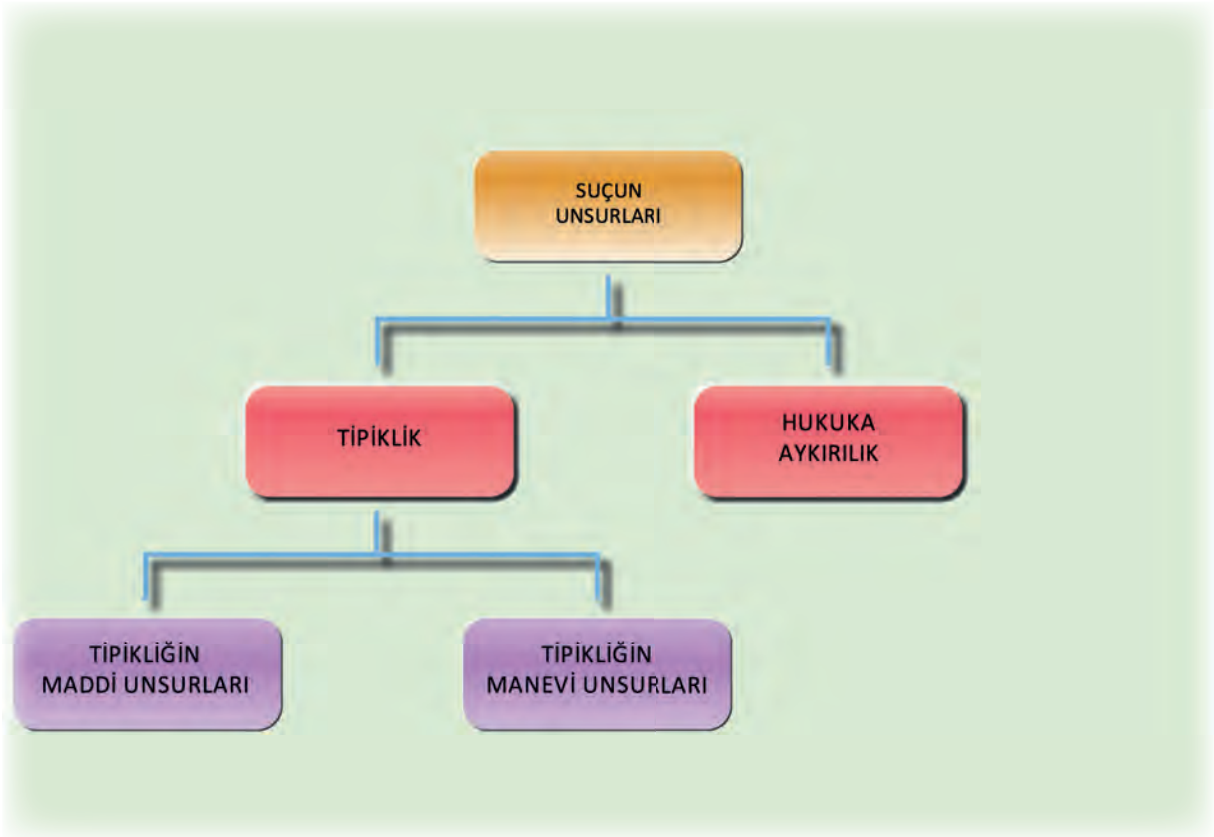
Belirtmek gerekir ki hüküm kesinleşmeden önce gerçekleşen ve şahsi hürriyeti sınırlama sonucunu doğuran bütün hâller nedeniyle geçirilmiş süreler, hükmolunan hapis cezasından indirilir. Adli para cezasına hükmedilmesi durumunda, bir gün yüz Türk Lirası sayılmak üzere, bu cezadan indirim yapılır (TCK m. 63).

SIRA SİZDE

Suç karşılığı sabit bir miktar belirtilerek veya alt ve üst sınırları belirtilerek öngörülen ceza örneklerini Türk Ceza Kanunundan araştırınız.

2.1. SUÇUN UNSURLARI

Suçun varlığı için gerekli olan şartlara **suçun unsurları** denir (DEMİRBAŞ, 2019, 205). Suçun unsurları ile her suçta bulunması gereken genel unsurlar anlaşılmalıdır. Bunlardan birinin yokluğu hâlinde suç meydana gelmez (HAKERİ, 2019, 127). Suç kanuni tanıma uygun, hukuka aykırı fiiller olarak tanımlandığına göre suçun unsurları tipiklik ve hukuka aykırılıktır. Tipikliğin kapsamına da her suça özelliğini veren maddi ve manevi unsurlar girmektedir (AKBULUT, 2019, 234-235). Suçun unsurları Şekil 1.6'da gösterilmiştir.

Şekil 1.6: Suçun unsurları

2.1.1. Tipiklik

Kanunilik ilkesinin bir gereği olarak hangi fiillerin suç teşkil ettiği kanunda açıkça gösterilmelidir. İnsan davranışlarının soyut kavramlarla tanımlanmasına **tipiklik** denir (KOCA ve ÜZÜLMEZ, 2019, 104-106). Başka bir deyişle tipiklik, bir fiili suç sayan ve buna bir yaptırım öngörmüş bulunan bir kanun maddesinin bulunmasıdır (HAKERİ, 2019, 130). Gerçekleştirilen somut davranışın kanunda yapılan soyut tanıma uyması durumuna ise **tipe uygunluk** adı verilir. Bir davranışın kanuni tipteki haksızlığın tanımıyla örtüşmesi hâlinde tipe uygunluk gerçekleşmiş olur (KOCA ve ÜZÜLMEZ, 2019, 106).

Ceza kanunlarında gösterilen suçlar kural olarak herkes tarafından işlenebilir. Bu suçların kanuni tanımlarında “kim”, “kişi”, “kimse”, “her kim” gibi ifadeler bulunur. Bununla birlikte kanunlarda yalnızca belirli niteliğe sahip kişilerin işleyebileceği suçlara da yer verilir. Bu suçlara **özü suçlar** denir (AKBULUT, 2019, 372). Örneğin Türk Ceza Kanununun 247. maddesinde düzenlenmiş olan zimmet suçu, özü suç niteliğindedir. Bu suç ancak kamu görevlisi olan fail tarafından işlenebilir.

b) Mağdur

Suç ile ihlal edilen varlık ya da menfaatin sahibi olan ve yaşayan her gerçek kişiye **mağdur** adı verilir (ÖZTÜRK ve ERDEM, 2019, 200).

Mağduru olmayan bir suçtan söz edilemez. Başka bir deyişle, her suçta bir mağdur mutlaka vardır. Bazı suçlarda mağdur belirli bir kişi ya da kişilerdir. Örneğin yaralama suçunun mağduru yaralanan kişi, hırsızlık suçunun mağduru malı alınan kişidir. Bununla birlikte kamu sağlığına karşı işlenen suçlar (TCK m. 185 vd.), çevreye karşı işlenen suçlar (TCK m. 181 vd.) gibi birçok suçta belirli bir kişi olarak mağdurdan söz edilemez. Bu suçlarda toplumu oluşturan herkes mağdur kabul edilir (ÖZGENÇ, 2019, 224-226).

c) Suçun Konusu

Her suçun mutlaka bir konusu bulunur. Suçun konusu genel olarak üzerinde suçun meydana geldiği insan veya şey olarak ifade edilir. Suçun konusu örneğin kasten öldürme suçunda hayatına son verilen kişi; hırsızlık suçunda taşınır bir mal; belgede sahtecilik suçunda ise üzerinde sahtecilik yapılan belgedir (KOCA ve ÜZÜLMEZ, 2019, 116).

d) Hareket

Hareket, kanunun suç saydığı neticeye sebep olan insan bedeninin iradi bir işini ifade eder. Hareketsiz suç olmaz (HAKERİ, 2019, 151-152).

İnsandan kaynaklanan ancak iradi olmayan hareketler ceza sorumluluğu bakımından esas alınmaz. Bu durumda insanın iradesini mutlak surette devre dışı bırakan, karşı konulamaz, doğal ya da doğal olmayan bir kuvvetin etkisinde iken gerçekleştirilen insan davranışları ceza sorumluluğu bakımından esas alınamaz. Ayrıca refleks hareketleri, uyku hâlinde veya hipnoz altında gerçekleştirilen hareketler de ceza hukuku anlamında hareket sayılmazlar (KOCA ve ÜZÜLMEZ, 2019, 101-102).

Hareket, icrai (olumlu) ya da ihmali (olumsuz) bir hareket şeklinde gerçekleşebilir. İcrai hareket kanun tarafından yasaklanan bir davranışın yapılması suretiyle gerçekleşir. İhmali hareket ise kanun tarafından yapılması emredilen bir davranışın yapılmaması suretiyle gerçekleşir (DEMİRBAŞ, 2019, 231).

Bazı suçların kanuni tanımında suçun oluşması için gerekli olan hareketin şekline yer verilmemiş olabilir. Bu tür suçların mutlaka belli bir şekildeki hareketle işlenmesi aranmaz. Örneğin, kasten öldürme suçunda hareketin şekli kanunda gösterilmemiştir. Bazı suçlarda ise suçun oluşması için

gerekli olan hareketin nasıl olması gerektiği suçun kanuni tanımında belirlenmiş olabilir. Bu durumda suç yalnızca bu hareketlerle işlenebilir. Örneğin yağma suçu ancak cebir ve tehditle işlenebilir (HAKERİ, 2019, 160). Nihayet bazı suçlarda ise suçun kanuni tanımında bir takım hareketler gösterilmiş ve alternatif olarak belirlenmiştir. Bu tür suçlarda gösterilen hareketlerden birinin yapılması suçun oluşması için yeterli sayılmıştır. Örneğin Türk Ceza Kanununun 151. maddesinde düzenlenmiş olan mala zarar verme suçu böyle bir suçtur (AKBULUT, 2019, 275-276).

e) Netice

Hareketin dış dünyada meydana getirdiği değişikliğe **netice** adı verilir (DÖNMEZER, 2003, 105). Ancak hareketin dış dünyada meydana getirdiği her değişiklik değil, sadece suçun kanuni tarifinde unsur olarak yer alan değişiklik ceza hukuku bakımından önemli görülür (ÖZGENÇ, 2019, 191).

Bununla birlikte bazı suçlarda suçun kanuni tarifinde netice gösterilmez. Sadece belirli bir hareketin yapılmasıyla suçun tamamlandığı kabul edilir. Esasen dış dünyadaki değişikliğin her zaman maddi olması gerekmez. Öfke, üzüntü, onur kırıklığı da dış dünyada gerçekleşen değişikliklerdir (DEMİRBAŞ, 2019, 241).

Buna karşın bazı suçların kanuni tarifinde netice gösterilir. Bu tür suçlarda suçun tamamlanması için kanunda gösterilen neticenin gerçekleşmesi gerekir. Örneğin, Türk Ceza Kanununun 151. maddesinde düzenlenmiş olan mala zarar verme suçundan söz edebilmek için, eşya üzerinde zarar neticesinin meydana gelmesi gerekir (ÖZGENÇ, 2019, 191).

Belirtmek gerekir ki bir kimsenin gerçekleştirdiği hareketin sonucu zarar veya tehlike şeklinde ortaya çıkabilir. Örneğin bir kimsenin vücut bütünlüğüne, malına yönelik saldırı bir zarar vermedir. Tehlike ise zarar verme ihtimalidir. Kanun bazı suçlar açısından zarar vermeyi, bazı suçlar açısından ise zarar verme ihtimalini cezalandırmaktadır. Türk Ceza Kanununun 179. maddesinde düzenlenmiş olan trafik güvenliğini tehlikeye sokma suçu zarar verme ihtimalinin cezalandırıldığı suçlara örnek gösterilebilir (DEMİRBAŞ, 2019, 246).

f) Nedensellik Bağı ve Objektif İsnadiyet

Suç teşkil eden bir neticenin faile yüklenebilmesi için nedensellik bağı ve objektif isnadiyet gibi iki koşulun varlığı aranmaktadır (KOCA ve ÜZÜLMEZ, 2019, 130). Bir neticenin bir kimseye yüklenebilmesi için öncelikle bu neticenin onun hareketinden doğmuş olması gerekir. Yani kişinin hareketiyle meydana gelen netice arasında sebep-sonuç ilişkisinin kurulması gerekir. Bu sebep-sonuç ilişkisine **nedensellik bağı** adı verilir (DÖNMEZER, 2003, 134). Failin hareketi ile netice arasındaki sebep-sonuç ilişkisinin tespitinde şart teorisinden faydalanılır.

Şart teorisi, bir neticeyi meydana getirmek için etkili olan hareketlerin hepsini o neticenin nedeni sayar (CENTEL, ZAFER ve ÇAKMUT, 2014, 257). Bu nedensellik teorisi, bir kimsenin hareketinin belirli bir netice açısından nedensel değer taşıyıp taşımadığının belirlenmesi için "olmazsa olmaz" formülden faydalanır (HAKERİ, 2019, 189). Bu formüle göre her netice, bir takım şartların birleşmesinden meydana gelmektedir. Şayet bu şartlardan biri bulunmadığı takdirde neti-

ce meydana gelmeyecekti denilebiliyorsa o şart netice yönünden sebeptir (ÖZTÜRK ve ERDEM, 2019, 229).

Örneğin, alkollü bir şekilde araç kullanan sürücü A, aracının hâkimiyetini kaybederek yolun karşı tarafına geçer ve karşıdan gelmekte olan B'nin kullandığı araç ile çarpışır. Sürücü B yaralanır. A alkol almamış olsaydı aracını yolun gitmesi gereken tarafında kullanmaya devam edecekti ve kaza meydana gelmeyecekti. B de yaralanmayacaktı. Şart teorisine göre A'nın alkol alması B'nin yaralanması açısından nedenseldir (CENTEL, ZAFER ve ÇAKMUT, 2014, 257).

Şart teorisi neticeyi meydana getiren şartlar arasında herhangi bir ayırım gözetmez, yani bu şartları önemli ve önemsiz diye gruplandıramaz ve hiçbirini ihmal etmez (CENTEL, ZAFER ve ÇAKMUT, 2014, 257).

Günümüz hukuk düzenleri, nedensellik bağına ilişkin kurullarla belirlenmiş bir alanın bulunmasına rağmen faile yalnızca sınırlı bir alandaki olayları yükleyerek ceza sorumluluğuna gitmektedir. Bu alanın dışında bulunan neticeler hukuk düzeni aracılığıyla egemen olunamayan, sevk ve idare edilemeyen bir alan olarak kabul edildiğinden ceza sorumluluğunu gerektirmemektedir. Doğa kanunlarına göre belirlenen nedensellik bağının yanında, bir neticeden dolayı ceza sorumluluğuna gidilebilmesi için genellikle failin hukuken kınanan bir tarzda yarattığı tehlikenin, onun hareketiyle meydana getirdiği neticede gerçekleştirilmiş olması ya da en azından arttırılmış olması gerekmektedir (ÜNVER, 1998, 228).

Öyleyse önce nedensellik bağının tespiti yapılmalı, daha sonra neticenin faile objektif olarak yüklenebilirliği araştırılmalıdır (ÖZTÜRK ve ERDEM, 2019, 233). Bunun için nedensellik bağını böylece şart teorisine göre kurduktan sonra, faili meydana gelen neticeden sorumlu tutmak için objektif isnadiyet teorisine başvurulmalıdır. Objektif isnadiyet teorisine göre netice failin eseri olmalı, üçüncü kişinin veya bir rastlantının eseri olmamalıdır (KOCA ve ÜZÜLMEZ, 2019, 137). Neticenin faile objektif olarak isnat edilebilmesi için ise failin hareketinin, hukukun onaylamadığı bir tehlike veya risk yaratmış olması ve bu tehlikenin veya riskin tipik neticenin ortaya çıkışında etkili olması gerekir (HAKERİ, 2019, 213). Buna göre yapılan değerlendirme sonucunda dış dünyadaki değişiklik olarak ifade edilen netice faile yüklenirse fail bu neticeden sorumlu tutulur (ÜNVER, 1998, 224).

g) Suçun Nitelikli Unsurları

Kanunlarda önce bir suçun temel şekli tanımlanır. Daha sonra suçun bu temel şekline göre cezasının artırılmasını veya azaltılmasını gösteren unsurlar belirtilir. Bu unsurlara **suçun nitelikli unsurları** denir (ÖZGENÇ, 2019, 226).

2.1.1.2. Tipikliğin Manevi Unsurları

Tipikliğin manevi unsurları, failin psikik manevi alana ve tasavvur dünyasına ait unsurlardır (KOCA ve ÜZÜLMEZ, 2019, 111). Bunlar kast ve taksir olarak ikiye ayrılır. Tipikliğin manevi unsurları Şekil 1.8’de gösterilmiştir.

Şekil 1.8: Tipikliğin manevi unsurları

a) Kast

Ceza sorumluluğu için kural olarak failin kasten hareket etmiş olması gerekir. Bu gereklilik, 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 21. maddesinde, “Suçun oluşması kastın varlığına bağlıdır.” şeklinde belirtilmiştir. Bu nedenle suçun kanuni tanımında failin kasten işlenebileceğinin açıkça gösterilmiş olması zorunlu değildir.

Kast, 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 21. maddesinde, “suçun kanuni tanımındaki unsurların bilerek ve istenerek gerçekleştirilmesi” olarak tanımlanmıştır.

Buna göre kast, bilme ve isteme olmak üzere iki unsurdan oluşur.

Kastın bilme unsuru, fail tarafından suçu oluşturan failin tasavvur edilmesini, yani failin bu fiilin daha önceden bir görünümüne sahip olmasını belirtir (TOROSLU ve TOROSLU, 2016, 217). Kastın bilme unsurunun failin işlendiği sırada mevcut olması aranır (ÖZTÜRK ve ERDEM, 2019, 243). Bilinmesi gereken unsurların neler olduğu konusundaki ölçüt, her suçun kanunda yapılan tanımıdır. Çünkü suça özelliğini veren ve fail tarafından bilinmesi gereken unsurlar bu tanımda gösterilmektedir (TOROSLU ve TOROSLU, 2016, 217).

Kastın bulunduğu kabul edilebilmesi için bilme unsurunun tespitinden sonra, istemenin de varlığını tespit etmek gerekir (DÖNMEZER, 2003, 201). Kastın isteme unsuru, kanuni tarifte

gösterilen hareketin, neticenin bilinmesinin yeterli olmayıp istenmesinin de gerektiğini ifade etmektedir (HAKERİ, 2019, 228).

b) Kastın Türleri

Kast, iradenin hukuka aykırı fiil ile ilişkisine göre doğrudan kast ve olası kast olarak incelenmektedir (SOYASLAN, 2016, 414). Kanunda, suçun olası kast ile işlenmesi hâlinde failin cezası için indirim öngörülmüştür. Doğrudan kast, failin düşünüp öngördüğü bir neticeyi gerçekleştirmeye yönelik iradeyle hareket ettiği durumlarda söz konusu olmaktadır. Bu kast türünde fail, hareketinin gerçekleştireceği neticeyi kesinlikle bilmekte ve istemektedir (CENTEL, ZAFER ve ÇAKMUT, 2014, 351).

Örneğin, A husumeti bulunduğu B'ye ait marketin camını taş atmak suretiyle kırmıştır. A yaptığı hareketin B'ye ait marketin camını kıracağını bilmekte ve bu neticeyi istemektedir. A doğrudan kast ile hareket etmiştir.

Olası kast ise failin bir suçun kanuni tanımındaki unsurların gerçekleşebileceğini öngörmesine rağmen, fiili işlemesi hâlinde söz konusu olmaktadır (TCK m.21/2). Buna göre olası kastın varlığından söz edebilmek için, fail öncelikle neticenin gerçekleşebileceğini öngörmeli, başka bir deyişle, neticenin gerçekleşebileceğini mümkün veya muhtemel görmelidir. Fail daha sonra bu neticenin gerçekleşmesini kabullenmelidir (KOCA ve ÜZÜLMEZ, 2019, 171).

Örneğin, A insan sağlığı için tehlikeli olup ölümlere yol açabilen, yasal olmayan şekilde üretilmiş gıda maddelerini kendisine ait şarküteride satışa sunmaktadır. A'nın kişi ya da kişilerin ölebileceğini açıkça öngörmesine rağmen neticeyi kabullenerek filini gerçekleştirmesi olası kast ile hareket ettiğini gösterir (BİRTEK, 2018, 225).

c) Taksir

Taksir, 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 22/2. maddesinde, *“dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırılık dolayısıyla bir davranışın suçun kanuni tanımında belirtilen neticesi öngörülmeyerek gerçekleştirilmesi”* olarak tanımlanmıştır.

Buna göre suç teşkil eden bir fiilden taksirle sorumluluğun doğması için bir takım koşulların bulunması gerekir. Bu koşullar, diğer bir deyişle, taksirli bir fiilin unsurları şu şekilde sıralanabilir (CENTEL, ZAFER ve ÇAKMUT, 2014, 362):

- Taksirin cezalandırılmasının kanunda açıkça gösterilmiş olması
- Davranış kurallarına uyulmamış olması
- Hareketin iradi olması
- Öngörülebilir netice olması
- Neticenin öngörülmemiş olması

- Hareket ile netice arasında nedensellik bağının bulunması

5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 21/1. maddesinde suçların kural olarak kasten işlenebileceği belirtildikten sonra, 22/1. maddesinde bu kurala bir istisna getirilerek kanunda açıkça belirtilen hâllerde taksirli suçların da cezalandırılacağı düzenlenmiştir.

Taksirli hareket dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırılıktan ileri gelmelidir. Kanunların veya genel yaşam deneyimlerinin gereği olarak kişilerin, kendi psikolojik ve bedensel durumuna göre belli hâllerde belli kurallara uygun davranma, özen gösterme ve dikkatli davranma görevleri bulunmaktadır. Bu görevi yerine getirmeyerek zararlı bir neticenin doğmasına sebebiyet veren kişi sorumlu tutulur (CENTEL, ZAFER ve ÇAKMUT, 2014, 362). Kişinin uymakla yükümlü olduğu davranış kurallarından deneyim kuralları genellikle bilimsel ve teknik deneyimlerden kaynaklanır (ÖZEN, 2017, 383).

Netice öngörülebilir olmalıdır. Netice öngörülebilir değilse failin dikkat ve özen yükümlülüğünün bulunduğu söylenemeyeceği gibi, bu neticeye engel olması da düşünülemez (CENTEL, ZAFER ve ÇAKMUT, 2014, 364).

Taksirden bahsedebilmek için neticenin iradi olmaması, yani istenmemesi gerekir. Neticenin iradi olması hâlinde artık taksirden değil kasttan söz edilir (DÖNMEZER, 2003, 212).

SIRA SİZDE

5237 sayılı Türk Ceza Kanununda düzenlenen taksirle işlenebilen suçları araştırınız.

d) Taksirin Türleri

Taksir, bilinçsiz taksir ve bilinçli taksir olmak üzere ikiye ayrılır. Bilinçsiz taksir, 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 22/2. maddesinde, *“dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırılık dolayısıyla bir davranışın suçun kanuni tanımında belirtilen neticesi öngörülmemekle gerçekleştirilmesi”* olarak; bilinçli taksiri ise 22/3. maddesinde, *“kişinin öngördüğü neticeyi istememesine karşın, neticenin meydana gelmesi”* olarak tanımlanmıştır.

Bilinçsiz taksir ile bilinçli taksiri ayıran özellik, istenmeyen neticenin bilinçsiz taksir hâlinde öngörülmemesi, bilinçli taksir hâlinde öngörülmesidir. Bilinçsiz taksirde fail özen yükümünü ihlal ettiği için kanuni tanıma uygun bir fiilin gerçekleşebileceğini öngörememektedir (KOCA ve ÜZÜLMEZ, 2019, 229).

Örneğin, uzun yıllardan beri ağır vasıta araç kullanan akaryakıt tankeri sürücüsü A, önündeki aracın fren yapması üzerine frene basmış olsa da taşıdığı sıvı akaryakıtın etkisiyle zamanında duramayarak önündeki araca arkadan çarpmıştır. Araç sürücüsü B yaralanmıştır. A uzun yıllardan beri ağır vasıta araç sürücüsü olduğundan, frene bastığında taşıdığı sıvı akaryakıt nedeniyle fren mesafesinin uzayacağını bilmeli ve bunu dikkate alarak takip mesafesini ayarlamalıydı. Somut olayda A hem hukuk normlarından hem de genel yaşam tecrübelerinden kaynaklanan dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı hareket etmiştir. Bu nedenle B'yi taksirle yaralamaktan sorumludur (BİRTEK, 2018, 233).

Bilinçli taksirde ise fail, suçun konusu bakımından somut bir tehlikenin varlığını öngörmesine rağmen ya söz konusu tehlikenin derecesini küçümsediği veya kendi yeteneğini abarttığı ya da şansına güvendiği için kanuni tanıma uygun bir fiilin gerçekleşmeyeceğine güven duymaktadır (KOCA ve ÜZÜLMEZ, 2019, 230).

Örneğin, A karlı bir günde köy yolunda gitmekte iken domuzların arkadaşı B'ye saldırması üzerine arkadaşı B'yi kurtarmak için domuzlara ateş eder. Kurşunlardan biri B'ye isabet eder. B yaralanır. A neticeyi öngörmekte fakat asla istememektedir. Bu nedenle A somut olayda bilinçli taksirle hareket etmiştir (HAKERİ, 2019, 263).

2.1.2. Hukuka Aykırılık

Hukuka aykırılık fiilin hukuk düzeni ile çatışması anlamına gelir. Bu çatışma yalnız ceza hukuku değil, tüm hukuk düzeni ile çatışmadır. Hukuka aykırı fiil, hukuk düzeninin izin vermediği, hoş görmediği bir fiildir (ÖZTÜRK ve ERDEM, 2019, 258).

Bir davranışın kanunda belirtilen suç tanımıyla örtüşmesi durumunda fiilin tipe uygunluğundan söz edilir. Fiilin tipe uygun olması o fiilin hukuka aykırılığı bakımından bir karine oluşturur. Bununla birlikte somut olayda hukuka uygunluk nedenlerinin bulunması durumunda tipe uygun fiilin hukuka aykırılığı ortadan kalkar (KOCA ve ÜZÜLMEZ, 2019, 107).

Meşru savunma hâlinde bir kimse kendisini veya başkasını hedef alan bir saldırı karşısında savunma amacıyla bu saldırıyı defedecek ölçüde kuvvet kullanmaktadır (ÖZGENÇ, 2019, 365).

Meşru savunma, Türk Ceza Kanununun 25/1. maddesinde, “Gerek kendisine ve gerek başkasına ait bir hakka yönelmiş, gerçekleşen, gerçekleşmesi veya tekrarı muhakkak olan haksız bir saldırıyı o anda hâl ve koşullara göre saldırı ile orantılı biçimde defetmek zorunluluğu ile işlenen fiillerden dolayı faile ceza verilmez.” biçiminde düzenlenmiştir.

Meşru savunmanın şartları, saldırıya ilişkin şartlar ve savunmaya ilişkin şartlar olarak ikiye ayrılır (DEMİRBAŞ, 2019, 288).

Bir saldırıya karşı meşru savunmada bulunabilmek için saldırının belli nitelikleri taşıması gerekir. Buna göre (TCK m.25/1); (DEMİRBAŞ, 2019, 288):

- Saldırı, gerçekleşen, gerçekleşmesi veya tekrarı muhakkak bir saldırı olmalıdır.
- Saldırı, savunmada bulunan kişinin kendisine veya başkasına ait bir hakka yönelmiş olmalıdır.
- Saldırı, haksız olmalıdır.

Saldırı, kişinin hukuken korunan değerlerine zarar verme tehlikesi taşıyan veya zarar veren iradi insan davranışlarıdır (KOCA ve ÜZÜLMEZ, 2019, 277). Saldırının mutlaka bir insandan kaynaklanması gerekir (ÖZGENÇ, 2019, 369). Saldırının bir hayvandan kaynaklanması hâlinde meşru savunma olmaz. Şartları varsa zorunluluk hâli söz konusu olur (HAKERİ, 2019, 324).

Gerçekleşen saldırı, hâlihazırda gerçekleşmekte olan saldırıdır. Gerçekleşmesi muhakkak saldırı, eldeki somut verilere göre gerçekleşeceği kesin olarak söylenebilen saldırıdır. Tekrarı muhakkak olan saldırı ise daha önce gerçekleşmiş, ancak yineleneyeceği konusunda kuvvetli belirtiler olan saldırıdır (GENÇ vd., 2019, 71). Saldırı bitmişse, artık tekrarı da muhakkak değilse, artık meşru savunmadan söz edilmez (ÖZGENÇ, 2019, 368).

Örneğin, A'nın elindeki sopa ile hasmı B'ye koşması durumunda A'nın davranışı gerçekleşmesi muhakkak bir saldırı niteliğindedir. A'nın elindeki sopa ile B'ye vurması durumunda ise A'nın davranışı gerçekleşen bir saldırı niteliğindedir. Nihayet A'nın elindeki sopa ile B'ye vurduktan sonra sopayı bırakarak, eline bu kez bir taş alıp B'ye yönelmesi hâlinde davranışı tekrarı muhakkak olan bir saldırı niteliğindedir (GENÇ vd., 2019, 71).

Meşru savunmaya konu olabilecek haklar konusunda bir sınırlama yoktur. Bu nedenle hayata, vücut bütünlüğüne, malvarlığına vb. haklara yönelik saldırılara karşı meşru savunmada bulunabilir (HAKERİ, 2019, 320).

Saldırıyı oluşturan davranış hukuka uygun ise saldırının haksız olduğundan söz edilemez (HAKERİ, 2019, 330).

Savunma, saldırana karşı yönelen ve saldırının uzaklaştırılması amacıyla yapılan davranışlardır (KOCA ve ÜZÜLMEZ, 2019, 281). Bir saldırıya karşı yapılan savunmanın meşru savunma olarak kabul edilebilmesi için savunmanın belli nitelikleri taşıması gerekir. Buna göre (DEMİRBAŞ, 2019, 293):

- Savunmada zorunluluk bulunmalıdır. Yani saldırıyı başka türlü uzaklaştırma olanağı bulunmamalıdır (DEMİRBAŞ, 2019, 293). Örneğin, A tarafından haksız saldırıda araç olarak kullanılan ve kışkırtılarak B'nin üzerine saldırtılan köpeğin saldırısına karşı; B içerisinde bulunduğu araçtan inmemek suretiyle de A'nın ve köpeğinin saldırısından korunabileceği için bu hâlde savunmada zorunluluk bulunmamaktadır (BİRTEK, 2018, 272).
- Saldırı ile savunma arasında orantı olmalıdır. Bir başka deyişle, savunma saldırıyı defedecek ölçüde olmalıdır (DEMİRBAŞ, 2019, 294).
- Savunma hareketi saldırıyı yapana yönelmelidir (DEMİRBAŞ, 2019, 295).

Belirtmek gerekir ki saldırı ve savunma arasında orantı bulunup bulunmadığı konusundaki değerlendirme saldırı ve savunmada kullanılan araçlar bakımından yapılır. Savunma yoluyla korunan hukuksal yarar ile saldırganın ait yarar arasında böyle bir orantı bulunması gerekmez (ÖZTÜRK ve ERDEM, 2019, 278). Bununla birlikte mala karşı yapılan bir saldırıda saldırganın yaşam hakkının sona erdirilmesi ölçülü değildir (BİRTEK, 2018, 273).

2.1.3.3. Hakkın Kullanılması

Hakkın kullanılması hukuka uygunluk nedeni Türk Ceza Kanununun 26/1. maddesinde, *“hakkını kullanan kimseye ceza verilmez”* biçiminde düzenlenmiştir. Buna göre bir kimse hukuk düzeninin kendisine herhangi bir konuda tanıdığı hakkın sınırları içinde bir fiil gerçekleştirirse bu fiilin hukuka aykırılığından söz edilemez (GENÇ vd., 2019, 73).

Bir iş, meslek, sanat, bilim veya spor faaliyetinin icrası hakkın kullanılması bakımından örnek gösterilebilir (ÖZTÜRK ve ERDEM, 2019, 288).

Örneğin, iki kişinin birbirleriyle yumruklaşmaları, yaralama suçunu oluşturur. Ancak bu iki kişinin spor faaliyeti kurallarına uygun olmak şartıyla bir boks karşılaşmasında ring adı verilen yerde birbirlerine yumruk vurmaları dolayısıyla cezalandırılmaları söz konusu olmamaktadır (HAKERİ, 2019, 355).

2.1.3.4. İlgilinin Rızası

Türk Ceza Kanununun 26/2. maddesine göre, *“kişinin üzerinde mutlak surette tasarruf edebileceği bir hakkına ilişkin olmak üzere, açıkladığı rızası çerçevesinde işlenen fiilden dolayı kimseye ceza verilmez”*.

Örneğin, A, B'nin daveti üzerine B'nin evine girmiştir. B'nin rızası olduğundan A'nın fiili konut dokunulmazlığının ihlali suçunu oluşturmaz (BİRTEK, 2018, 284).

İlgilinin rızasının hukuka uygunluk nedeni sayılması bir takım şartların varlığına bağlıdır. Buna göre (KARAKEHYA, 2018, 162-165):

- Fiilin müdahalede bulunacağı hukuki menfaat sadece rıza açıklamasında bulunan kişiye ait olmalıdır. Örneğin, ortak mülkiyete ait bir mala zarar verme fiili gerçekleştirildiğinde, maliklerden sadece birinin rızasının olması fiili hukuka uygun hâle getirmez (KARAKEHYA, 2018, 162).
- İlgili kişi rıza açıklamaya ehil olmalıdır. Rıza açıklamaya ehil olmak, kural olarak ayırt etme gücüne sahip olmak olarak anlaşılmalıdır. Kişi yaş küçüklüğü, sağır ve dilsizlik, akıl hastalığı veya benzeri bir sebeple ayırt etme gücünden yoksun olmamalıdır (ÖZEN, 2017, 501).
- Rıza, ilgili kişinin üzerinde mutlak surette tasarrufta bulunabileceği bir hakka ilişkin olmalıdır. Kural olarak herhangi bir hukuki sınırlama olmadan kullanılabilen haklara **mutlak surette tasarrufta bulunulabilen haklar** denir. Örneğin, malvarlığına yönelik suçlarda kanunun belirlediği sınırlar içinde kullanılmak şartıyla kişinin rızası fiili hukuka uygun hâle getirir. Buna karşın yaşama hakkı üzerinde kişinin mutlak surette tasarrufta bulunma yetkisi olmadığından, yaşama hakkına yönelik bir suçta kişinin rızası fiili hukuka uygun hâle getirmez (AKBULUT, 2019, 499).
- Rıza, herhangi bir şekilde sakatlanmamış olmalıdır. Örneğin rızanın cebir, tehdit veya hile gibi bir sebeple sakatlanmamış olması gerekir (KARAKEHYA, 2018, 164).
- Rıza açıklaması, suç teşkil eden hareket yapılmadan önce ve en geç suçun icra hareketlerinin başladığı zaman yapılmalıdır (ÖZEN, 2017, 502).
- Fiil açıklanan rıza kapsamında gerçekleştirilmelidir. Örneğin belli bir malın tahrip edilmesine ilişkin rıza verildiği hâlde, kişinin başka mallarına zarar verilmemelidir (KARAKEHYA, 2018, 165).

2.2. KUSURLULUK

Kusur, haksızlık teşkil eden fiili gerçekleştiren kişinin bu fiili gerçekleştirmesi nedeniyle kınanması konusundaki yargıyı belirtir (ÖZGENÇ, 2019, 400). Fail, işlemiş olduğu fiilden dolayı kınanamadığı takdirde kusurlu sayılamaz ve dolayısıyla cezalandırılmaz (GENÇ vd., 2019, 84).

Bir kimsenin işlediği fiil dolayısıyla kınanabilmesi, dolayısıyla kusurlu sayılabilmesi için kusurlu davranabilme şartı olarak ifade edilen kusur yeteneğine sahip olması ve kusurun diğer şartlarının bulunması gerekir (AKBULUT, 2019, 545).

2.2.1. Kusur Yeteneği

Kusur yeteneği, failin işlediği fiilden sorumlu tutulabilmesi için gerekli kişisel niteliklerdir. Kusur yeteneği fiilin haksızlık içeriğini algılayabilmeyi ve davranışlarını buna göre yönlendirebilmeyi gerektirir (ÖZTÜRK ve ERDEM, 2019, 311).

İnsan, kendi varlığının bilincinde olarak çevresindeki olayları ve olguları gözlemleyerek bir takım sonuçlara varabilmekte ve davranışlarını buna göre yönlendirebilmektedir. İnsanın çevresindeki olguları gözlemleyebilme yeteneğine **algılama yeteneği** adı verilir (ÖZGENÇ, 2019, 404). Algılama yeteneği, insanın, işlediği fiilin içinde yaşamış olduğu toplumda ne anlama geldiğinin bilincinde olmasıdır (KOCA ve ÜZÜLMEZ, 2019, 313). İnsan, çevresindeki olaylara ilişkin gözlemlerinden bir sonuç çıkarırken yükümlülüklerinin ve bunlara aykırı davranması hâlinde sorumlu tutulacağının bilinciyle hareket etmelidir (ÖZGENÇ, 2019, 404).

Failin işlemiş olduğu fiil bakımından kusurlu olduğunun kabul edilebilmesi için algılama yeteneğine sahip olmasının yanında irade yeteneğine sahip olması da şarttır (KOCA ve ÜZÜLMEZ, 2019, 314). İrade yeteneği, insanın davranışlarını yönlendirme yeteneğidir. Bir başka deyişle davranışlarını istediği doğrultuda gerçekleştirebilme yeteneğidir (AKBULUT, 2019, 546).

Tüm insanların kural olarak algılama ve irade yeteneğine sahip oldukları kabul edilmekle birlikte, Kanunda, istisnai bir takım hâllerde bu yeteneğin tamamen ortadan kalkmış veya azalmış olduğu varsayılmaktadır. Kusur yeteneğini ortadan kaldırdığı veya azalttığı varsayılan bu hâller, Türk Ceza Kanununda yaş küçüklüğü, akıl hastalığı, sağır ve dilsizlik, geçici nedenler, alkol veya uyuşturucu madde etkisinde olma şeklinde düzenlenmiştir (ÖZTÜRK ve ERDEM, 2019, 312).

2.2.2. Kusurluluğu Etkileyen Hâller

Failin kişiliğinde veya fiilin işlendiği sırada bulunan istisnai bazı hâller dolayısıyla algılama yeteneği ortadan kalkabilir. Ayrıca böyle bir hâl yüzünden failin davranışlarını hukukun icaplarına göre yönlendirme yeteneği ortadan kalkabilir veya azalabilir. İşte bu hâllere **kusurluluğu etkileyen hâller** adı verilir (GENÇ vd., 2019, 87). Bunlar (GENÇ vd., 2019, 88):

- Yaş küçüklüğü
- Akıl hastalığı
- Sağır ve dilsizlik
- Geçici nedenler, alkol veya uyuşturucu madde etkisinde olma

- Cebir ve tehdit dolayısıyla kişinin irade yeteneğinin etkilenmesi: TCK m. 28'e göre, "(1) Karşı koyamayacağı veya kurtulamayacağı cebir ve şiddet veya muhakkak ve ağır bir korkutma veya tehdit sonucu suç işleyen kimseye ceza verilmez."
- Zorunluluk hâli dolayısıyla kişinin irade yeteneğinin etkilenmesi: TCK m. 25'e göre, "(2) Gerek kendisine gerek başkasına ait bir hakka yönelik olup, bilerek neden olmadığı ve başka suretle korunmak olanağı bulunmayan ağır ve muhakkak bir tehlikeden kurtulmak veya başkasını kurtarmak zorunluluğu ile ve tehlikenin ağırlığı ile konu ve kullanılan vasıta arasında orantı bulunmak koşulu ile işlenen fiillerden dolayı faile ceza verilmez." Örneğin, dağcı A fırtınalı bir havada dağda mahsur kalmıştır. A ölüm veya donma tehlikesine karşı korunmak için B'ye ait kulübeye sığınmıştır (BİRTEK, 2018, 304).
- Hukuka aykırı fakat bağlayıcı bir emrin yerine getirilmesi: TCK m. 24'e göre, "(2) Yetkili bir merciden verilip, yerine getirilmesi görev gereği zorunlu olan bir emri uygulayan sorumlu olmaz."
- Hukuka uygunluk sebeplerinde sınırın aşılması: TCK m. 27'ye göre, "(2) Meşru savunmada sınırın aşılması mazur görülebilecek bir heyecan, korku veya telaştan ileri gelmiş ise faile ceza verilmez."
- Haksız tahrik: TCK m. 29'a göre, "(1) Haksız bir fiilin meydana getirdiği hiddet veya şiddetli elemin etkisi altında suç işleyen kimseye, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası yerine onsekiz yıldan yirmidört yıla ve müebbet hapis cezası yerine oniki yıldan onsekiz yıla kadar hapis cezası verilir. Diğer hâllerde verilecek cezanın dörtte birinden dörtte üçüne kadarı indirilir."
- Kusurluluğu etkileyen hata: TCK m. 30'a göre, "(3) Ceza sorumluluğunu kaldıran veya azaltan nedenlere ait koşulların gerçekleştiği hususunda kaçınılmaz bir hataya düşen kişi, bu hatasından yararlanır. (4) İşlediği fiilin haksızlık oluşturduğu hususunda kaçınılmaz bir hataya düşen kişi, cezalandırılmaz." Örneğin, ıssız ve soygunların yapıldığı bir yerde, karanlıkta bir kişinin kendisine koştüğünü gören A, saldırıya uğradığını sanarak B'yi yaralar (HAKERİ, 2019, 459).

Kusurluluğu etkileyen hâllerden bazıları kusuru tamamen ortadan kaldırırken, bazıları tamamen ortadan kaldırmamakta, sadece etkilemektedir. Kusurun tamamen ortadan kalkmayıp sadece azaldığı hâllerde kusurlu orantılı olarak faile daha az ceza verilir (KOCA ve ÜZÜLMEZ, 2019, 316).

2.3. SUÇUN ÖZEL GÖRÜNÜŞ ŞEKİLLERİ

Ceza kanunlarında düzenlenen suçların karşılığında öngörülen cezalar, kural olarak suçun tamamlanmış hâli esas alınarak ve tek kişi tarafından işlenmesi dikkate alınarak belirlenmiştir (GENÇ vd., 2019, 115). Ancak suçun tamamlanmadığı, birden fazla kişi tarafından işlendiği ve hareketin birden fazla kanun hükmünü ihlal ettiği hâller de söz konusu olabilmektedir. Suçun özel görünüş şekilleri olarak adlandırılan bu hâller, teşebbüs, iştirak ve suçların içtimalı olarak ele alınmaktadır (DEMİRBAŞ, 2019, 461). Suçun özel görünüş şekilleri Şekil 1.10'da gösterilmiştir.

Şekil 1.10: Suçun özel görünüş şekilleri

2.3.1. Teşebbüs

Bir kişinin bir suçtan dolayı cezalandırılabilmesi için kural olarak o suçun kanuni tanımında belirtilen tüm unsurları gerçekleştirmesi gerekir (AKBULUT, 2019, 615). Bununla birlikte, Kanunda teşebbüse ilişkin hükümlere yer verilmesi sayesinde fiil teşebbüs hâlinde kalınca da cezalandırılmaktadır (HAKERİ, 2019, 477). Nitekim Türk Ceza Kanununun 35/1. maddesine göre, “Kişi, işlemeyi kastettiği bir suçu elverişli hareketlerle doğrudan doğruya icraya başlayıp da elinde olmayan nedenlerle tamamlayamaz ise teşebbüsten dolayı sorumlu tutulur.”

Şekil 1.11: Suç yolu

Teşebbüs, suç yoluna giren ve elverişli hareketlerle suçun doğrudan doğruya icrasına başlayan failin elinde olmayan nedenlerle suç tipindeki maddi unsurları kısmen veya tamamen gerçekleştirememesi olarak tanımlanabilir (ÖZTÜRK ve ERDEM, 2019, 347).

Bir suçun işlenme sürecine **suç yolu** adı verilir. Suç yolu çeşitli aşamalardan oluşur. Birinci aşama suç fikrinin ortaya çıktığı aşamadır. Bu aşamada ceza hukukunun müdahalesi söz konusu değildir. İkinci aşama hazırlık hareketlerinin yapıldığı aşamadır. Bazı istisnalar dışında hazırlık hareketleri cezalandırılmamaktadır. Üçüncü aşama ise icra hareketlerinin başladığı ve neticenin gerçekleşerek suçun tamamlandığı aşamadır (ÖZBEK, DOĞAN ve BACAĞSIZ, 2019, 443). Suç yolu Şekil 1.11'de gösterilmiştir.

İşte teşebbüs üçüncü aşamada gerçekleşebilmektedir. Teşebbüsün söz konusu olabilmesi için üçüncü aşamada, suçun icra hareketlerine başlanması, fakat failin elinde olmayan bir nedenle neticenin gerçekleşmemesi gerekir (ÖZBEK, DOĞAN ve BACAĞSIZ 2019, 443).

Örneğin A, B'nin konutuna pencereden girmeye çalışırken B'nin komşuları tarafından fark edilerek yakalanmıştır (GENÇ, vd., 2019, 122).

Eğer fail, neticenin gerçekleşmesine kendi isteği ile engel olursa artık teşebbüs değil, gönüllü vazgeçme söz konusu olur (ÖZBEK, DOĞAN ve BACAĞSIZ 2019, 443).

Örneğin, B'ye karşı hakaret içeren mektup yazan A, mektup henüz B'nin eline geçmeden geri almıştır (BİRTEK, 2018, 386).

Suça teşebbüsten söz edebilmek için aşağıdaki dört şartın bir arada bulunması gerekir (ÖZTÜRK ve ERDEM, 2019, 353):

- Failin suç işleme kastıyla hareket etmiş olması,
- Failin hareketinin tipikliği gerçekleştirmeye elverişli olması,
- Failin doğrudan doğruya suçun icrasına başlamış olması,
- Failin elinde olmayan sebeplerle tipikliğin gerçekleştirilememesidir.

Teşebbüs, ancak kasten işlenebilen suçlar bakımından mümkün olabilir (AKBULUT, 2019, 622). Failin hareketinin tipikliği gerçekleştirmek bakımından elverişliliği işlenmek istenen suç göz önünde tutularak somut olaya göre tespit edilmelidir. Elverişsizlik suçun konusundan veya suçta kullanılan araçlardan kaynaklanabilir (ÖZTÜRK ve ERDEM, 2019, 357).

Failin teşebbüsten dolayı cezalandırılabilmesi için icra hareketlerine başlamış olması gerekir (AKBULUT, 2019, 624).

Tipikliğin gerçekleştirilememesi, bir başka deyişle suçun tamamlanamaması failin kişiliğinden, yetersizliğinden, kullandığı araçtan, mağdurun karşı koymasından veya üçüncü bir kişinin olaya müdahalesinden kaynaklanabilir (HAKERİ, 2019, 495-496).

Örneğin A ve B, C'ye karşı yağma suçunu birlikte işlemeyi kararlaştırmışlardır. A, mağdur C'yi tutarken, B, C'ye ait eşyaları almıştır (KOCA ve ÜZÜLMEZ, 2019, 454).

c) Dolaylı Fail

Suçu bizzat kendisi değil de, başkası vasıtasıyla gerçekleştiren kişiye **dolaylı fail** denir (DEMİRBAŞ, 2019, 515). Dolaylı fail, başkasını suçun işlenmesinde araç olarak kullanan kişidir. Dolaylı failin, üzerinde etkinlik kurduğu, yani suçu işlemede araç olarak kullandığı kişi kusur yeteneğine sahip olmayan bir kişi olabilir, hataya düşürülmüş bir kişi olabilir ya da cebir veya tehdit uygulanmış bir kişi olabilir. Ancak bir hayvan ya da doğal kuvvetin suç işlemek için araç olarak kullanıldığı hâllerde dolaylı faillik değil, doğrudan faillik söz konusu olur (ÖZBEK, DOĞAN ve BACAĞIZ, 2019, 516-517).

Örneğin, A ve B ava çıkarlar. A çalılıkların arkasında hasmı C'yi görür ve B'ye çalılıkların arkasında tavşan bulunduğunu söyleyerek ateş etmesini ister. C yaralanır. A dolaylı fail olarak C'yi yaralamaktan sorumlu olur (GENÇ, vd., 2019, 131).

Türk Ceza Kanununun 37. maddesinde, suçun işlenmesinde bir başkasını araç olarak kullanan kişinin de fail olarak sorumlu tutulacağı; kusur yeteneği olmayanları suçun işlenmesinde araç olarak kullanması durumunda ise kullanan kişinin cezasının artırılacağı belirtilmiştir.

d) Yan Faillik (Yan Yana Faillik)

Birden fazla kişinin aralarında birlikte faillik, dolaylı faillik ya da suç ortaklığı (şeriklik) ilişkilerinden biri olmaksızın suç tipini gerçekleştirmesine **yan faillik** adı verilir. Örneğin, A ve B adında iki sürücünün objektif özen yükümlülüğüne aykırı hareketleri sonucunda bir trafik kazası meydana gelir ve bu kazada C adlı kişi yaralanır. A ve B bu olayda yan yana fail olarak sorumlu olurlar (KOCA ve ÜZÜLMEZ, 2019, 470-471).

2.3.2.2. Suç Ortaklığı (Şeriklik)

Başkasının fiiline katılma anlamına gelen suç ortaklığı azmettiren veya yardım eden şeklinde gerçekleşebilir (ÖZTÜRK ve ERDEM, 2019, 422).

a) Bağlılık Kuralı

Azmettiren ve yardım eden asıl failin gerçekleştirdikleri suça yapmış oldukları katkıdan dolayı sorumlu tutulurlar. Kişilerin azmettiren veya yardım eden olarak sorumlu tutulabilmesi için failin tipe uygun ve hukuka aykırı bir fiili kasten işlemiş olması gerekir. Fail tarafından böyle bir fiil işlenmedikçe ya da en azından işlenmesine teşebbüs edilmedikçe azmettirme veya yardım etme biçiminde iştirak söz konusu olmaz. Buna **iştirakte bağlılık kuralı** denir (ÖZTÜRK ve ERDEM, 2019, 423).

Bağlılık kuralı, Türk Ceza Kanununun 40. maddesinde, *“Suça iştirak için kasten ve hukuka aykırı işlenmiş bir fiilin varlığı yeterlidir. Suça iştiraktan dolayı sorumlu tutulabilmek için ilgili suçun en azından teşebbüs aşamasına varmış olması gerekir”* biçiminde ifade edilmiştir.

b) Azmettirme

Bir suçu işleme konusunda önceden herhangi bir kararı olmayan bir kimsede suç işleme kararının meydana getirilmesine **azmettirme** denir (AKBULUT, 2019, 718). Diğer bir deyişle, azmettirme kişiye suç işleme kararı verdirerek suç işletmek anlamına gelir (ÖZBEK, DOĞAN ve BACAKSIZ, 2019, 529). Esasen suçu işleyen kişinin herhangi bir şekilde suç işleme niyeti yokken, azmettirenin etkisiyle suçu işlemiştir (HAKERİ, 2019, 566).

Örneğin, A trafikte yol verme konusunda B ile tartışır. A daha sonra C'den B'nin aracına zarar vermesini ister. A, B'nin aracına verilen zarardan azmettiren olarak sorumlu tutulur.

Türk Ceza Kanununun 38. maddesinde, başkasını suç işlemeye azmettiren kişinin, işlenen suçun cezası ile cezalandırılacağı belirtilmiştir. Kanunda ayrıca üstsoy ve altsoy ilişkisinden doğan nüfuz kullanılmak suretiyle suça azmettirme hâlinde ve çocukların suça azmettirilmesi hâlinde ceza artırımı öngörülmüş; azmettirenin belli olmaması hâlinde, kim olduğunun ortaya çıkmasını sağlayan fail veya diğer suç ortağı hakkında ise ceza indirimi öngörülmüştür.

Belirtmek gerekir ki belirli bir suçu işlemek kararı bulunan bir kişinin bu kararının kuvvetlendirilmesi durumunda azmettirme değil, yardım etme söz konusu olur (AKBULUT, 2019, 719). Ayrıca azmettirme dolaylı faillikle de karıştırılmamalıdır. Azmettirmede azmettirilen kişi özgür iradesiyle hareket eder ve suçu azmettiren adına işlediğini bilir. Bu nedenle hem azmettiren hem de azmettirilen cezalandırılır. Oysa dolaylı faillikte dolaylı failin suça yönelttiği kişi suçta kullanıldığını bilmez ve suçu kendi için işlediğini düşünür. Bu nedenle dolaylı fail cezalandırılırken, suçta kullanılan kişi cezalandırılmaz (ÖZBEK, DOĞAN ve BACAKSIZ, 2019, 517).

c) Yardım Etme

Yardım etme, faile hukuka aykırı fiili işlemesi için kasıtlı olarak yardımda bulunmaktır (AKBULUT, 2019, 730). Yardım etmenin birlikte faillikten farkı, yardım etmede işlenen fiil üzerinde hâkimiyetin bulunmamasıdır (ÖZBEK, DOĞAN ve BACAKSIZ, 2019, 534).

Bir suçun işlenmesine yardım etme şu şekillerde gerçekleşebilir (TCK m. 39/2):

- Suç işlemeye teşvik etmek veya suç işleme kararını kuvvetlendirmek veya fiilin işlenmesinden sonra yardımda bulunacağını vaat etmek.
- Suçun nasıl işleneceği hususunda yol göstermek veya fiilin işlenmesinde kullanılan araçları sağlamak.
- Suçun işlenmesinden önce veya işlenmesi sırasında yardımda bulunarak icrasını kolaylaştırmak.

Yardım etme maddi ve manevi yardımda bulunma şeklinde gerçekleşebilir. Maddi yardım suçun işlenmesinde kullanılan araçları sağlamak, suçun işlenmesinden önce veya işlenmesi sırasında yardımda bulunarak icrasını kolaylaştırmak şeklinde gerçekleşebilir (AKBULUT, 2019, 731-732).

Örneğin arkadaşı A'nın bir başkasıyla kavga ettiğini gören B, A'ya bir sopa vererek suç işlendiği sırada araç temini biçiminde yardımda bulunur (BİRTEK., 2018, 422).

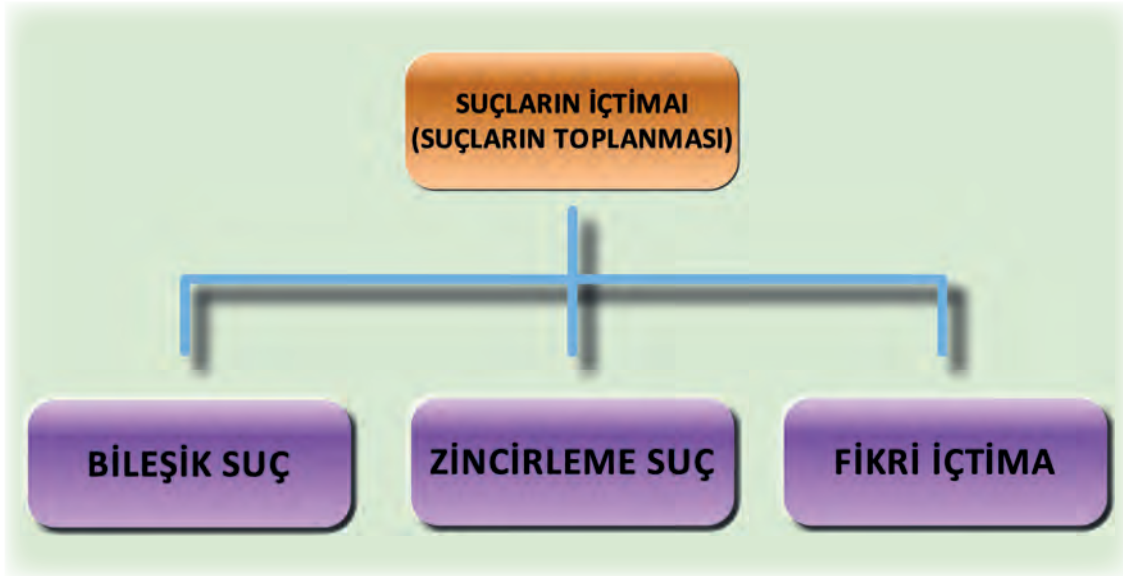
Manevi yardım ise suç işlemeye teşvik etmek, suç işleme kararını kuvvetlendirmek, suçun işlenmesinden sonra yardımda bulunmayı vaat etmek, suçun nasıl işleneceği konusunda yol göstermek şeklinde gerçekleşebilir (AKBULUT, 2019, 732).

Örneğin A'nın, C ile kavga eden B'ye yönelik "vur" şeklindeki sözü suç işlemeye teşvik niteliğindedir (BİRTEK, 2018, 425).

2.3.3. Suçların İçtimaı (Suçların Toplanması)

Ceza kanunlarında ve diğer kanunlarda öngörülen suçlar karşılığı düzenlenen cezalar, suç tipinin bir kez ihlal edilmesi olasılığı dikkate alınarak belirlenmiştir. Ancak bir veya birden fazla fiille farklı suç tiplerinin ihlal edildiği hâller de söz konusu olabilmektedir. Bu hâllerde failin sorumluluğunun ve dolayısıyla verilecek cezanın belirlenebilmesi için içtima kuralına yer verilmiştir (GENÇ vd., 2019, 135).

Ceza hukukunda, "Kaç tane fiil varsa o kadar suç, kaç tane suç varsa o kadar ceza vardır." kuralı benimsenmiştir. Bununla birlikte Türk Ceza Kanununda 42, 43 ve 44. maddelerinde suçların içtimaına ilişkin hükümlere yer verilmek suretiyle bu kurala bazı istisnalar getirilmiştir. Bileşik suç, zincirleme suç ve fikrî içtima bu kuralın istisnalarıdır (GENÇ vd., 2019, 136). Suçların içtimaı Şekil 1.13'te gösterilmiştir.

Şekil 1.13: Suçların içtimaı

2.3.3.1. Bileşik Suç

Biri diğerinin unsurunu veya ağırlaştırıcı nedenini oluşturması dolayısıyla tek fiil sayılan suça **bileşik suç** adı verilir (TCK m. 42).

Bileşik suç iki şekilde oluşur. Birinci oluşum şeklinde kanunda bağımsız suçlar olarak düzenlenmiş iki veya daha fazla farklı suç bir suç tipinde bir araya gelerek bağımsızlıklarını ve buna bağlı olarak da isimlerini kaybedip yeni bir suç tipi çatısı altında yeni bir isimle birleşmektedir (ÖZEN, 2017, 788). Bu durumda başka suçun unsurunu oluşturan fiilden dolayı ayrıca ceza verilmez (ÖZGENÇ, 2019, 605).

Örneğin, mağdur üzerinde cebir uygulayarak parasını alan kişiye, ayrı ayrı cebir (TCK m. 108) ve hırsızlık (TCK m. 141) suçlarından değil, yağma suçundan (TCK m. 148) ceza verilir. Cebir ve hırsızlık suçları öylesine kaynaşmışlardır ki isimleri değişmiş, yağma suçu ismini almışlardır (HAKERİ, 2019, 592).

Bileşik suçun ikinci oluşum şeklinde ise kanunda bağımsız bir suç olarak düzenlenmiş bir suç tipi yine kanunda bağımsız bir suç olarak düzenlenmiş olan başka bir suç tipinde ismen bulunarak cezayı artıran nitelikli hâl olarak öngörülmüştür (ÖZEN, 2017, 789).

Örneğin, Türk Ceza Kanununun 109/2. maddesinde düzenlenen hürriyetten yoksun kılma suçunun cebir veya tehditle işlenmesi hâlinde fail, temel cezaya göre daha fazla ceza ile cezalandırılmaktadır (ÖZEN, 2017, 789).

Belirtmek gerekir ki bir suçun, bir başka suçun unsuru veya ağırlaştırıcı nedeni olması dolayısıyla bileşik suçun varlığından söz edilebilmesi, bu hususun kanunda açık bir şekilde düzenlenmiş olmasına bağlıdır (DEMİRBAŞ, 2019, 544).

2.3.3.2. Zincirleme Suç

Zincirleme suç, her suçun bağımsız bir suç oluşturduğu kuralının istisnalarından biridir (ÖZTÜRK ve ERDEM, 2019, 387). Zincirleme suç hâlinde aynı suçun birden fazla işlenmiş olması söz konusu olup bu suçlar arasında subjektif bir bağ bulunmaktadır. Bu bağ, suçların bir suç işleme kararının icrası kapsamında işlenmesidir (ÖZGENÇ, 2019, 610).

Zincirleme suç, Türk Ceza Kanununun 43. maddesinde, “(1) Bir suç işleme kararının icrası kapsamında, değişik zamanlarda bir kişiye karşı aynı suçun birden fazla işlenmesi durumunda, bir cezaya hükmedilir.(2) Aynı suçun birden fazla kişiye karşı tek bir fiille işlenmesi durumunda da, birinci fıkra hükmü uygulanır. (3) Kasten öldürme, kasten yaralama, işkence ve yağma suçlarında bu madde hükümleri uygulanmaz” biçiminde düzenlenmiştir.

Kanuna göre zincirleme suç, bir suç işleme kararının icrası kapsamında, değişik zamanlarda bir kişiye karşı aynı suçun birden fazla işlenmesi hâlinde ve bir suç işleme kararının icrası kapsamında, aynı suçun birden fazla kişiye karşı tek bir fiille işlenmesi hâlinde söz konusu olur.

Zincirleme suçun birinci şeklinin meydana gelmesi için bulunması gereken şartlar şunlardır (ÖZEN, 2017, 797):

- Suç işleme kararında birlik bulunması
- Aynı olan birden çok suçun işlenmiş olması
- Suçların farklı zamanlarda işlenmiş olması
- Mağdurun aynı kişi olması

Suç işleme kararında birlik, işlenmek istenen birden çok suçun daha önceden planının kurulmasını, niyete alınmasını ve taslağının hazırlanmasını ifade eder (ÖZEN, 2017, 797). Bir başka deyişle, failin baştan itibaren birden çok suçu kısım kısım gerçekleştirmeye yönelik düşüncesini belirtir (DEMİRBAŞ, 2019, 550).

Belirtmek gerekir ki işlenen birden çok suç arasında uzunca bir zaman geçmişse artık işlenen bu suçların bir suç işleme kararına dayandığı söylenemez (ÖZTÜRK ve ERDEM, 2019, 390).

Zincirleme suçun birinci gerçekleşmesine örnek olarak A'nın B'ye ait evden birer gün ara ile üç eşya çalarak hırsızlık suçu işlemesi, gösterilebilir.

Zincirleme suçun ikinci şeklinin meydana gelmesi için bulunması gereken şartlar ise şunlardır (ÖZEN, 2017, 797):

- Suç işleme kararında birlik bulunması
- Aynı olan birden çok suçun işlenmiş olması
- Suçların aynı zamanda işlenmiş olması
- Mağdurların farklı kişiler olması

Görüldüğü üzere zincirleme suçun her iki şekli arasındaki fark, suçların işlenme zamanının ve mağdurun aynı veya farklı kişiler olmasından kaynaklanmaktadır (ÖZEN, 2017, 797).

Zincirleme suçun ikinci gerçekleşmesine örnek olarak, kaybettikleri voleybol müsabakası sonrasında antrenör A'nın, oyuncularına yönelik "Sizden değil voleybolcu, hiçbir şey olmaz." şeklindeki sözleri ile hakaret suçu işlemesi, gösterilebilir.

2.3.3.3. Fikrî İçtima

Fikrî içtima, Türk Ceza Kanununun 44. maddesinde, "işlediği bir fiil ile birden fazla farklı suçun oluşmasına sebebiyet veren kişi, bunlardan en ağır cezayı gerektiren suçtan dolayı cezalandırılır" biçiminde düzenlenmiştir.

Fikrî içtima hâlinde fail tek bir fiil ile ya aynı suçu birden fazla işlemekte ya da yine tek bir fiil ile birden fazla farklı suçu işlemektedir. Bunlardan birincisine aynı neviden fikrî içtima, ikincisine ise

farklı neviden fikrî içtima adı verilir (DEMİRBAŞ, 2019, 553).

Örneğin A'nın B'ye ait evin camını kırmak için atmış olduğu taş aynı zamanda odada bulunan B'nin yaralanmasına da sebep olursa farklı neviden fikrî içtimadan söz edilir. Çünkü A tek bir fiille hem mala zarar verme hem de kasten veya taksirle yaralama suçunu işlemiştir. Buna karşın A silahla yaptığı tek atışla hem B'nin, hem de C'nin yaralanmasına sebep olmuş ise aynı neviden fikrî içtima söz konusu olur (KOCA ve ÜZÜLMEZ, 2019, 530).

Belirtmek gerekir ki farklı neviden fikrî içtimada ortada birden çok farklı suç bulunmasına rağmen faile bu suçların hepsinden değil, sadece en fazla cezayı gerektiren suçtan ceza verilmektedir (KOCA ve ÜZÜLMEZ, 2019, 530).

2.4. TEKERRÜR

Önceden işlenen suçtan dolayı verilen hüküm kesinleştikten sonra yeni bir suçun işlenmesi hâline, **suçta tekerrür** adı verilir (TCK m. 58/1). Tekerrür hâlinde hükmolunan ceza, mükerrirlere özgü infaz rejimine göre çektirilir (TCK m. 58/6). Fiili işlediği sırada onsekiz yaşını doldurmamış olan kişilerin işlediği suçlar dolayısıyla tekerrür hükümleri uygulanmaz (TCK m. 58/5).

Tekerrüre Türk Ceza Kanununda, failin önceki mahkûmiyetinden etkilenmediğini, suç işlemek konusunda inat ve ısrarını gösterdiği için ikinci suçtan dolayı verilecek cezanın artırılması değil, cezanın infaz biçiminde sıklığa yol açacak bir durum olarak yer verilmiştir (ÖZTÜRK ve ERDEM, 2019, 584).

Tekerrür hükümlerinin uygulanabilmesi için önceden işlenen bir suçtan dolayı kesin hükümle mahkûm olmak ve önceden işlenen suçun cezasının infaz edildiği tarihten itibaren Kanunda öngörülen sürelerde başka bir suç işlemek gerekir. Kasıtlı suçlarla taksirli suçlar arasında tekerrür hükümleri uygulanmaz (TCK m. 58/4).

Belirtmek gerekir ki tekerrür hükümlerinin uygulanması için önceden işlenen suçtan dolayı verilen cezanın infaz edilmiş olması şart olmayıp mahkûmiyet hükmünün kesinleşmiş olması yeterlidir (TCK m. 58/1). Bununla birlikte Kanunda, tekerrür sürelerinin, önceden işlenen suçun cezasının infaz edildiği tarihten itibaren başlayacağı belirtilmiştir (TCK m. 58/2).

Kanunda bu süreler;

- Önceden işlenen suçtan dolayı beş yıldan fazla süreyle hapis cezasına mahkûmiyet hâlinde, bu cezanın infaz edildiği tarihten itibaren beş yıl,
- Önceden işlenen suçtan dolayı beş yıl veya daha az süreli hapis ya da adli para cezasına mahkûmiyet hâlinde, bu cezanın infaz edildiği tarihten itibaren üç yıl, olarak öngörülmüştür.

Üç veya beş yıllık olarak öngörülen bu süreler geçtikten sonra işlenen suçlar dolayısıyla tekerrür

hükümleri uygulanmaz (TCK m. 58/2).

Suçta tekerrür etmenin, sonradan işlenen suçun cezasının belirlenmesine ve cezanın infazına yönelik bir takım sonuçları bulunmaktadır. Buna göre,

- Tekerrür hâlinde, sonraki suça ilişkin kanun maddesinde seçimlik olarak hapis cezası ile adli para cezası öngörülürse, hapis cezasına hükmolunur (TCK m. 58/3).
- Tekerrür hâlinde hükmolunan ceza, mükerrirlere özgü infaz rejimine göre çektilir (TCK m. 58/6).
- Mükerrir hakkında cezanın infazından sonra denetimli serbestlik tedbiri uygulanır (TCK m. 58/6).

2. UYGULAMA

Bir basketbol karşılaşması sonrası takımının karşılaşmayı kaybetmesine sinirlenen kulüp yetkilisi Y, takım oyuncularına yönelik : “Yazıklar olsun size verdiğimiz emeklere. Sizden basketbolcu olmaz. Hatta hiçbir şey olmaz.” sözlerini sarf eder. Bu sözler üzerine antrenör A: “Oyuncularım çok iyi mücadele etti. Ancak takımda sakatlık dolayısıyla eksik oyuncular vardı. Karşılaşmayı bu nedenle kaybettik.” diyerek kulüp yetkilisi Y’ye tepki gösterir. A’ nın sözleri karşısında daha fazla sinirlenen Y, A’ya bir tokat atmaya kalksa da takım kaptanı K tarafından eli tutularak engellenir. Bunun üzerine Y hızla ayrılarak oradan uzaklaşır.

Yukarıda geçen olaydaki:

- a) Suçları belirleyiniz. Suçlardaki fail ve mağdurları gösteriniz.

.....

.....

- b) Hukuka uygunluk nedenini ve bu hukuka uygunluk nedeni dolayısıyla suç oluşturmayan fiili belirleyiniz.

.....

.....

- c) Teşebbüs aşamasında kalan suçu ve suçların içtimarı hâllerinden zincirleme suçu tespit ediniz.

.....

.....

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

A) Aşağıdaki cümlelerin başında boş bırakılan yerlere, cümlelerde verilen bilgiler doğru ise "D", yanlış ise "Y" yazınız.

1. (.....) Açık denizde Türk deniz araçlarında işlenen suçlar Türkiye'de işlenmiş sayılır.
2. (.....) Bir kimse, Türkiye'de işlediği suçtan dolayı yabancı ülkede yargılanmış ise Türkiye'de yeniden yargılanmaz.
3. (.....) Fiili işlediği sırada onsekiz yaşını doldurmamış olan çocukların ceza sorumluluğu yoktur.
4. (.....) Hükmedilen bir yıl veya daha az süreli hapis cezası, kısa süreli hapis cezası olarak adlandırılır.
5. (.....) Ceza sorumluluğu şahsi olup kimse başkasının fiilinden dolayı sorumlu tutulamaz.
6. (.....) Suçun oluşması kural olarak kastın varlığına bağlıdır.
7. (.....) Kişinin öngördüğü neticeyi istemesi hâlinde bilinçli taksir söz konusu olur.
8. (.....) Meşru savunma, başkasına ait bir hakka yönelmiş saldırılara karşı da yapılabilir.
9. (.....) Suçun işlenmesinde başkasını araç olarak kullanan kişi azmettiren olarak sorumlu tutulur.
10. (.....) Bileşik suçlarda içtima hükümleri uygulanır.

B) Aşağıdaki sorularda doğru olan seçeneği işaretleyiniz.

11. Aşağıdakilerden hangisi ceza kanununun kişi bakımından uygulanmasının istisnalarından biri değildir?

- A) Cumhurbaşkanı
- B) Milletvekilleri
- C) Hâkim ve savcılar
- D) Diploması temsilcileri
- E) Asker kişiler

12. I. Hukukun genel ilkeleri

II. Anayasa

III. Uluslararası sözleşmeler

IV. Kanun

V. Mahkeme içtihatları

Yukarıdakilerden hangilerinde ceza hukukunun doğrudan kaynakları gösterilmiştir?

A) II ve III

B) I, II ve III

C) I, II ve IV

D) II, III ve IV

E) II, III, IV ve V

13. Kanunda, aksi belirtilmeyen hâllerde, süreli hapis cezası, kaç yıldan fazla olamaz?

A) Beş yıl

B) On yıl

C) Yirmi yıl

D) Yirmibeş yıl

E) Otuz yıl

14. Adli para cezasının hesaplanmasında, bir gün karşılığı olarak takdir edilebilecek adli para cezası miktarının sınırları aşağıdaki seçeneklerden hangisinde doğru olarak verilmiştir?

A) En az on en fazla yirmi Türk Lirası

B) En az on en fazla elli Türk Lirası

C) En az yirmi en fazla elli Türk Lirası

D) En az yirmi en fazla yüz Türk Lirası

E) En az elli en fazla yüz Türk Lirası

15. Aşağıdakilerden hangisi hâkimin kanunda gösterilen cezanın alt ve üst sınırı arasında temel cezayı belirlerken, somut olayda göz önünde bulundurması gereken kriterlerden biridir?

A) Failin geçmişi

B) Failin sosyal ilişkileri

C) Failin fiilden sonraki davranışları

D) Failin yargılama sürecindeki davranışları

E) Failin kast veya taksire dayalı kusurunun ağırlığı

16. Bir fiil ile birden fazla farklı suçun oluşmasına sebebiyet vermeye ne ad verilir?

A) Fikrî içtima

B) Zincirleme suç

C) İştirak

D) Bileşik suç

E) Tekerrür

17. I. Taksir

II. Suçun konusu

III. Hareket

IV. Netice

V. Kast

Yukarıdakilerden hangileri tipikliğin manevi unsurlarıdır?

A) I ve II

B) I ve V

C) II ve V

D) II, III ve IV

E) I, III, IV ve V

18. I. Bir kimseyi suç işlemeye azmettirmek

II. Bir kimseyi suç işlemeye teşvik etmek

III. Bir kimsenin suç işleme kararını kuvvetlendirmek

IV. Bir kimseye fiilin işlenmesinden sonra yardımda bulunacağını vadetmek

V. Bir kimseye suçun nasıl işleneceği hususunda yol göstermek

Yukarıdan hangilerinde bir suçun işlenmesine yardım etmeden söz edilebilir?

A) I ve II

B) III ve IV

C) I, II ve V

D) I, II, III ve IV

E) II, III, IV ve V

19. **Aşağıdakilerden hangisi işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama veya bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğini etkileyen hâllerden biri değildir?**

A) Hakkın kullanılması

B) Akıl hastalığı

C) Yaş küçüklüğü

D) Sağır ve dilsizlik

E) Alkol etkisinde olma

20. **Beş yıldan fazla süreyle hapis cezasına mahkûmiyet hâlinde bu cezanın infaz edildiği tarihten itibaren kaç yıl içinde işlenen suç dolayısıyla tekerrür hükümleri uygulanır?**

A) On yıl

B) Beş yıl

C) Üç yıl

D) İki yıl

E) Bir yıl

2. ÖĞRENME BİRİMİ

SUÇ ŞEKİLLERİ VE CEZANIN DÜŞMESİ

KONULAR

1. SUÇ ŞEKİLLERİ

2. CEZANIN DÜŞMESİ

TEMEL KAVRAMLAR

Yaşam hakkı

Kamu sağlığı

Sanık

Beden bütünlüğü

Kamu barışı

Hükümlü

İrade özgürlüğü

Kamu idaresi

Af

Şeref

Genel ahlak

Zamanaşımı

Özel hayat

Davanın düşmesi

Uzlaşma

Kamu güveni

Cezanın düşmesi

Önödeme

NELER ÖĞRENECEKSİNİZ?

- Suç şekilleri
- Kişilere karşı suçlar
- Hayata karşı suçlar
- Vücut dokunulmazlığına karşı suçlar
- Cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar
- Hürriyete karşı suçlar
- Şerefe karşı suçlar
- Özel hayata ve hayatın gizli alanına karşı suçlar
- Malvarlığına karşı suçlar
- Topluma karşı suçlar
- Genel tehlike yaratan suçlar
- Çevreye karşı suçlar
- Kamunun sağlığına karşı suçlar
- Kamu güvenine karşı suçlar
- Kamu barışına karşı suçlar
- Ulaşım araçlarına ve sabit platformlara karşı suçlar
- Genel ahlaka karşı suçlar
- Aile düzenine karşı suçlar
- Ekonomi, sanayi ve ticarete ilişkin suçlar

- Bilişim alanında suçlar
- Millete ve Devlete karşı suçlar
- Kamu idaresinin güvenilirliğine ve işleyişine karşı suçlar
- Adliyeye karşı suçlar
- Devletin egemenlik alametlerine ve organlarına karşı suçlar
- Devletin güvenliğine karşı suçlar
- Anayasal düzene karşı suçlar
- Millî savunmaya karşı suçlar
- Devlet sırlarına karşı suçlar
- Yabancı devletlerle olan ilişkilere karşı suçlar
- Dava veya cezanın düşmesi
- Sanık veya hükümlünün ölümünün dava veya cezaya etkisi
- Af
- Zamanaşımı
- Şikâyetten vazgeçme
- Uzlaşma
- Önödeme

1. SUÇ ŞEKİLLERİ

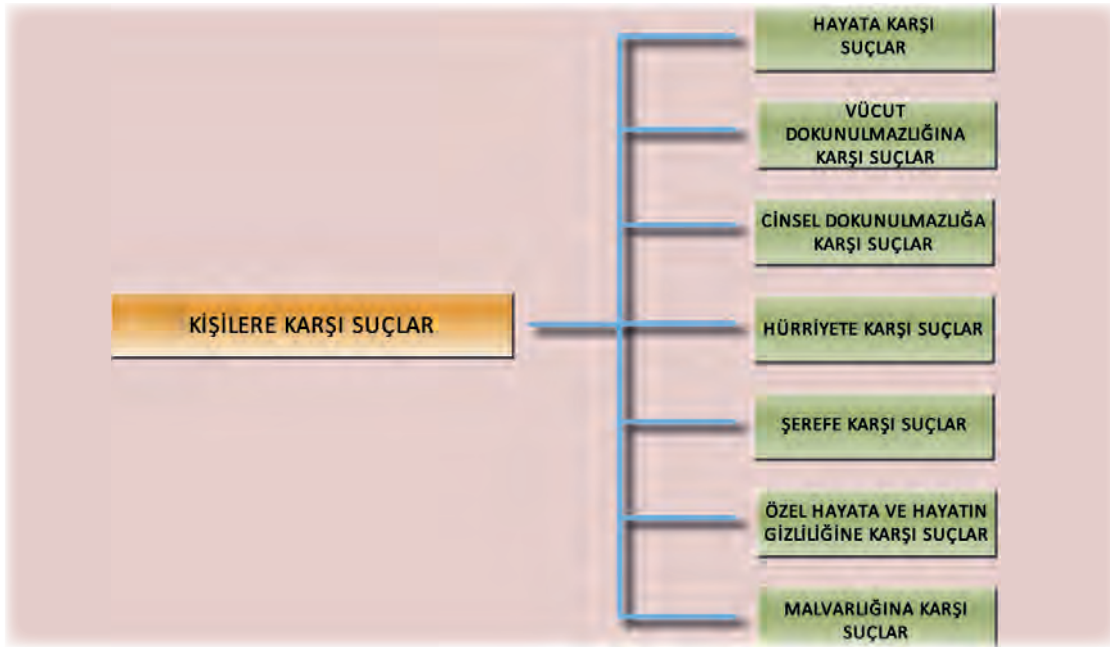
HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

Türk Ceza Kanununda düzenlenen suçları kişiye, topluma, Millete ve Devlete karşı suçlar başlıkları altında sınıflandırınız.

1.1. KİŞİLERE KARŞI SUÇLAR

Kişilere karşı suçlar 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda: Hayata Karşı Suçlar, Vücut Dokunulmazlığına Karşı Suçlar, Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlar, Hürriyete Karşı Suçlar, Şerefe Karşı Suçlar, Özel Hayata ve Hayatın Gizli Alanına Karşı Suçlar, Malvarlığına Karşı Suçlar alt başlıklarıyla düzenlenmiştir.

Kişilere karşı suçlar Şekil 2.1'de gösterilmiştir.

Şekil 2.1: Kişilere karşı suçlar

1.1.1. Hayata Karşı Suçlar

Hayata karşı suçlar ile korunan hukuki değer, kişinin yaşam hakkıdır (KOCA ve ÜZÜLMEZ, 2018, 67).

Yaşam hakkı, üzerinde tasarrufta bulunulması mümkün olmayan, vazgeçilmez bir değer olarak hukuk kurallarıyla koruma altına alınmıştır. Yaşam hakkı, kişinin hayatta kalması, beden ve ruh bütünlüğünü koruması, varlığının çeşitli etkilerle bozulmasını önleyebilmesi suretiyle gerçekleştirilir. Bu hak, diğer tüm hakların özünü oluşturur. Diğer tüm hak ve özgürlüklerin kullanılabilmesi ve değer kazanabilmesi, yaşam hakkının gerçekleştirilmesiyle mümkün olur (CENTEL, ZAFER ve ÇAKMUT, 2011, 15).

Hayata karşı suçlar 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda;

- Kasten öldürme suçu (m. 81-83),
- İntihara yönlendirme suçu (m. 84),
- Taksirle öldürme suçu (m. 85) şeklinde düzenlenmiştir.

Bu suçlardan kasten öldürme suçunda fail, kişinin yaşamını sona erdirmeyi amaçlamaktadır. Taksirle öldürmede ise fail, ölüm neticesinin gerçekleşmesini amaçlamaz, ancak gerçekleştirdiği özensiz davranış ölüm neticesine yol açar (KOCA ve ÜZÜLMEZ, 2018, 66).

Kasten öldürme suçu icrai (yapma) veya ihmali (yapmama) şeklinde bir davranışla işlenebilir.

İhmal, belirli bir icrai davranışta bulunma yükümlülüğünün bulunduğu durumlarda bu yükümlülüğe uygun davranmamayı ifade eder (ÖZEN, 2019, 162). Kanuna göre bu yükümlülükler kanuni düzenlemelerden, sözleşmelerden veya önceden gerçekleştirilen bir davranışın başkalarının hayatı ile ilgili olarak tehlikeli bir durum oluşturmasından doğabilir (TCK m. 83).

Yaşam hakkı kişisel bir değer taşımasının yanı sıra toplumsal bir değer de taşımaktadır. Bu nedenle intihara yönlendirme suç olarak düzenlenmiştir (ÖZEN, 2019, 170).

1.1.2. Vücut Dokunulmazlığına Karşı Suçlar

Vücut dokunulmazlığına karşı suçlarla korunan hukuki değer beden dokunulmazlığıdır. Beden dokunulmazlığı hem beden bütünlüğünü hem de beden sağlığını kapsar (TEZCAN, ERDEM ve ÖNOK, 2019, 234).

Beden bütünlüğü, kişinin fizik ve ruh yönünden tamlığını belirtir. Sağlık ise insan organizmasının iyi ve düzenli işlemesini ifade eder. Beden bütünlüğü kişinin temel haklarından biridir. Bu hak kişinin beden ve ruh bütünlüğünü koruyup sürdürmesi, varlığının çeşitli etkilerle bozulmasını önleyebilmesi anlamına gelir (CENTEL, ZAFER ve ÇAKMUT, 2011, 119).

Vücut dokunulmazlığı kapsamında bulunan beden, akıl ve ruh sağlığı ceza kanunlarıyla koruma altına alınmıştır (CENTEL, ZAFER ve ÇAKMUT, 2011, 117).

Vücut dokunulmazlığına karşı suçlar 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda;

- Kasten yaralama suçu (m. 86-88),
- Taksirle yaralama suçu (m. 89),
- İnsan üzerinde deney suçu (m. 90),
- Organ veya doku ticareti suçu (m. 91) şeklinde düzenlenmiştir.

Bu suçlardan örneğin kasten yaralama suçu ile kasten başkasının vücuduna acı veren veya sağlığının ya da algılama yeteneğinin bozulmasına neden olan fiiller cezalandırılmaktadır (TCK m. 86). Kasten yaralama suçu icrai veya ihmali bir davranışla işlenebilir. Taksirle yaralama suçunda, taksirle başkasının vücuduna acı veren veya sağlığının ya da algılama yeteneğinin bozulmasına neden olan fiiller cezalandırılmaktadır (TCK m. 89). İnsan üzerinde deney suçunda ise insan üzerinde bilimsel bir deney yapılması cezalandırılmaktadır (TCK m. 90).

1.1.3. Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlar

Cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda;

- Cinsel saldırı suçu (m. 102),
- Çocukların cinsel istismarı suçu (m. 103),
- Reşit olmayanla cinsel ilişki suçu (m. 104),
- Cinsel taciz suçu (m. 105) şeklinde düzenlenmiştir.

Cinsel dokunulmazlığa karşı suçlardan cinsel saldırı suçu (m. 102) ile yetişkinlere karşı gerçekleştirilen ve vücut dokunulmazlığının ihlali şeklinde ortaya çıkan cinsel davranışlar yaptırım altına alınmaktadır. Çocukların cinsel istismarı suçu (m. 103) ile çocuklara yönelik istismar niteliğindeki cinsel davranışlar yaptırım altına alınmaktadır. Reşit olmayanla cinsel ilişki suçu (m. 104), çocukları cinsel deneyimlerden korumaya yöneliktir. Cinsel taciz suçu (m. 105) ile çocuk veya yetişkin ayrımı yapılmaksızın herkesi saldırı ve istismar boyutuna varmayan cinsel amaçlı taciz fiillerine karşı korumak amaçlanmaktadır (KOCA ve ÜZÜLMEZ, 2018, 319).

1.1.4. Hürriyete Karşı Suçlar

Hürriyet kavramı bireyin irade özgürlüğünü, yani bireyin iradesini etki altında kalmaksızın oluşturmasını ve bu iradeye uygun olarak hareket edebilmesini kapsar. Türk Ceza Kanununda hürriyet kavramına bağlı kişi iradesine karşı gerçekleştirilen bu tür fiiller hürriyete karşı suçlar bölümünde cezalandırılmaktadır (TEZCAN, ERDEM ve ÖNOK, 2019, 477).

Hürriyete karşı suçlar 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda;

- Tehdit suçu (m. 106),
- Şantaj suçu (m. 107),
- Cebir suçu (m. 108),
- Kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçu (m. 109),
- Eğitim ve öğretimin engellenmesi suçu (m. 112),
- Kamu hizmetlerinden yararlanma hakkının engellenmesi suçu (m. 113),
- Siyasi hakların kullanılmasının engellenmesi suçu (m. 114),
- İnanç, düşünce ve kanaat hürriyetinin kullanılmasını engelleme suçu (m. 115),
- Konut dokunulmazlığının ihlali suçu (m. 116),
- İş ve çalışma hürriyetinin ihlali suçu (m. 117),
- Sendikal hakların kullanılmasının engellenmesi suçu (m. 118),
- Haksız arama suçu (m. 120),
- Dilekçe hakkının kullanılmasının engellenmesi suçu (m. 121),
- Nefret ve ayrımcılık suçu (m. 122),
- Kişilerin huzur ve sükûnunu bozma suçu (m. 123),
- Haberleşmenin engellenmesi suçu (m. 124) şeklinde düzenlenmiştir.

Bu suçlardan örneğin tehdit suçunda, bir başkasını, kendisinin veya yakınının;

- hayatına, vücut veya cinsel dokunulmazlığına yönelik bir saldırı gerçekleştireceğini söyleyerek tehdit etmek,
- malvarlığı itibarıyla büyük bir zarara uğratacağını veya sair bir kötülük edeceğini söyleyerek tehdit etmek fiilleri cezalandırılmaktadır (TCK m. 106).

Şantaj suçunda;

- hakkı olan veya yükümlü olduğu bir şeyi yapacağını veya yapmayacağını söyleyerek, bir kimseyi kanuna aykırı veya yükümlü olmadığı bir şeyi yapmaya veya yapmamaya ya da haksız çıkar sağlamaya zorlamak,

- kendisine veya başkasına yarar sağlamak amacıyla bir kişinin şeref veya saygınlığına zarar verecek nitelikteki hususların açıklanacağı veya isnat edileceği tehdidinde bulunmak, fiilleri cezalandırılmaktadır (TCK m. 107).

Cebir suçunda, bir şeyi yapması veya yapmaması ya da kendisinin yapmasına müsaade etmesi için bir kişiye karşı cebir kullanılması cezalandırılmaktadır (TCK m. 108).

Kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçunda, bir kimseyi hukuka aykırı olarak bir yere gitme veya bir yerde kalma hürriyetinden yoksun bırakmak fiili cezalandırılmaktadır (TCK m. 109).

Kamu hizmetlerinden yararlanma hakkının engellenmesi suçunda, cebir veya tehdit kullanılarak ya da hukuka aykırı başka bir davranışla;

- bir kamu faaliyetinin yürütülmesine,
- kamu kurumlarında veya kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarında verilen ya da kamu makamlarının verdiği izne dayalı olarak sunulan hizmetlerden yararlanılmasına, engel olunmasına yönelik fiiller cezalandırılmaktadır (TCK m. 113).

Konut dokunulmazlığının ihlali suçunda, bir kimsenin konutuna, konutunun eklentilerine rızasına aykırı olarak girmek veya rıza ile girdikten sonra buradan çıkmamak fiilleri cezalandırılmaktadır (TCK m. 116).

Dilekçe hakkının kullanılmasının engellenmesi suçunda, kişinin belli bir hakkı kullanmak için yetkili kamu makamlarına verdiği dilekçenin hukuki bir neden olmaksızın kabul edilmemesi cezalandırılmaktadır (TCK m. 121).

Kişilerin huzur ve sükûnunu bozma suçunda, sırf huzur ve sükûnunu bozmak amacıyla bir kimseye ısrarla;

- telefon edilmesi,
- gürültü yapılması,
- hukuka aykırı başka bir davranışta bulunulması cezalandırılmaktadır (TCK m. 123).

Haberleşmenin engellenmesi suçunda, hukuka aykırı olarak;

- kişiler arasındaki haberleşmenin,
- kamu kurumları arasındaki haberleşmenin,
- her türlü basın ve yayın organının yayınının, engellenmesine yönelik fiiller cezalandırılmaktadır (TCK m. 124).

SIRA SİZDE

5237 sayılı Türk Ceza Kanununda "Hürriyete Karşı Suçlar" arasında düzenlenen "Eğitim ve öğretimin engellenmesi suçu (m. 112)" ile hangi fiillerin yaptırım altına alındığını araştırınız.

1.1.5. Şerefe Karşı Suçlar

Şeref kavramı kişinin kendi hakkındaki düşünceleri ile başkalarının onun hakkındaki düşüncelerini ifade eder. Hukuk düzeni, bireylerin onur ve şeref sahibi olduğunu varsayarak bunun aksinin iddia edilmesini yaptırımla karşılamaktadır (CENTEL, ZAFER ve ÇAKMUT, 2011, 215).

Şerefe karşı suçlarla korunmak istenen hukuki değer, şeref hakkıdır. Şeref hakkı, iç şeref hakkı ve dış şeref hakkı olmak üzere ikiye ayrılır. İç şeref hakkı, kişinin kendisine yönelik biçtiği şeref değerini ifade eder. Dış şeref hakkı ise kişiye üçüncü kişilerin biçtiği şeref değerini belirtir. Şeref hakkı hem iç hem de dış şeref hakkını birlikte içerir. Kanundaki onur ve şeref ifadeleriyle iç şeref hakkı, saygınlık ifadesiyle dış şeref hakkı korunmaktadır (ÖZEN, 2019, 603).

Şerefe karşı suçlar 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda;

- Hakaret suçu (m. 125),
- Kişinin hatrasına hakaret suçu (m. 130) şeklinde düzenlenmiştir.

Bu suçlardan örneğin hakaret suçunda, bir kimseye onur, şeref ve saygınlığını rencide edebilecek nitelikte somut bir fiil veya olgu isnat edilmesi veya sövmek suretiyle bir kimsenin onur, şeref ve saygınlığına saldırılması cezalandırılmaktadır (TCK m. 125).

1.1.6. Özel Hayata ve Hayatın Gizli Alanına Karşı Suçlar

Hukuk devletinin önemli görevlerinden birisi, bireye kişiliğini gerçekleştirebileceği özgün bir hayat alanı sağlamaktır. Bireye özel hayat alanı sağlayan hukuk devleti bu alana yapılacak müdahaleleri de önlemekle yükümlüdür (KOCA ve ÜZÜLMEZ, 2018, 511).

Kişilerin özel hayatına müdahale olanağı veren, giderek artan teknolojik gelişmeler karşısında hukuki değer olarak özel hayatın korunması büyük önem taşımaktadır (TEZCAN, ERDEM ve ÖNOK, 2019, 651).

Özel hayata ve hayatın gizli alanına karşı suçlar 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda;

- Haberleşmenin gizliliğini ihlal suçu (m. 132),
- Kişiler arasındaki konuşmaların dinlenmesi ve kayda alınması suçu (m. 133),
- Özel hayatın gizliliğini ihlal suçu (m. 134),
- Kişisel verilerin kaydedilmesi suçu (m. 135),
- Verileri hukuka aykırı olarak verme veya ele geçirme suçu (m. 136),
- Verileri yok etmeme suçu (m. 138) şeklinde düzenlenmiştir.

Bu suçlardan haberleşmenin gizliliğini ihlal suçunda;

- kişiler arasındaki haberleşmenin gizliliğinin ihlal edilmesi,
- kişiler arasındaki haberleşme içeriklerinin hukuka aykırı olarak ifşa edilmesi,
- yapılan haberleşmelerin içeriğinin diğer tarafın rızası olmaksızın hukuka aykırı olarak alenen ifşa edilmesi,
- ifşa edilen söz konusu verilerin basın ve yayın yoluyla yayımlanması cezalandırılmaktadır (TCK m. 132).

Kişiler arasındaki konuşmaların dinlenmesi ve kayda alınması suçunda;

- kişiler arasındaki aleni olmayan konuşmaların, taraflardan herhangi birinin rızası olmaksızın bir aletle dinlenmesi veya bunların bir ses alma cihazı ile kaydedilmesi,
- aleni olmayan bir söyleşinin, diğer konuşanların rızası olmadan katılımcılardan biri tarafından ses alma cihazı ile kayda alınması,
- kişiler arasındaki aleni olmayan konuşmaların kaydedilmesi suretiyle elde edilen verilerin hukuka aykırı olarak ifşa edilmesi,
- ifşa edilen söz konusu verilerin basın ve yayın yoluyla yayımlanması cezalandırılmaktadır (TCK m. 133).

Özel hayatın gizliliğini ihlal suçunda;

- kişilerin özel hayatının gizliliğinin ihlal edilmesi,
- kişilerin özel hayatına ilişkin görüntü veya seslerin hukuka aykırı olarak ifşa edilmesi,

- ifşa edilen söz konusu verilerin basın ve yayın yoluyla yayımlanması cezalandırılmaktadır (TCK m. 134).

Kişisel verilerin kaydedilmesi suçunda, kişisel verilerin hukuka aykırı olarak kaydedilmesi cezalandırılmaktadır (TCK m. 135).

Verileri hukuka aykırı olarak verme veya ele geçirme suçunda, kişisel verileri, hukuka aykırı olarak bir başkasına vermek, yaymak veya ele geçirmek fiilleri cezalandırılmaktadır (TCK m. 136).

Verileri yok etmeme suçunda, kanunların belirlediği sürelerin geçmiş olmasına karşın verileri sistem içinde yok etmekle yükümlü kişilerin bu görevlerini yerine getirmemesi cezalandırılmaktadır (TCK m. 138).

1.1.7. Malvarlığına Karşı Suçlar

Malvarlığı, mülkiyeti de kapsayan bir üst kavramdır. Kişinin sahip olduğu maddi şeylerin yanı sıra onun hak, alacak ve borçlarından oluşan tüm ekonomik değerler onun malvarlığını ifade eder (KOCA ve ÜZÜLMEZ, 2018, 551).

Malvarlığını oluşturan maddi ve maddi olmayan şeylerin tümünün kural olarak ekonomik bir değeri bulunur (CENTEL, ZAFER ve ÇAKMUT, 2011, 277). Bununla birlikte, özel hukuk yönünden ekonomik değeri bulunmayan ve bu nedenle malvarlığı değerinin dışında kalan bir tutam saç, mektup gibi sahibi yönünden yalnızca duygusal ve manevi değeri bulunan şeyler de ceza hukuku bakımından malvarlığı kavramına dâhildir (TEZCAN, ERDEM ve ÖNOK, 2019, 694).

Malvarlığına karşı suçlarla korunan hukuki değer, malvarlığı üzerindeki haklardır. Bu suçlarla kişinin para ile değerlendirilebilen hak ve borçlarının tümünün yanında kişiler açısından manevi değeri bulunan eşyalar da koruma altına alınmaktadır (CENTEL, ZAFER ve ÇAKMUT, 2011, 277).

Malvarlığına karşı suçlar 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda;

- Hırsızlık suçu (m. 141),
- Yağma suçu (m. 148),
- Mala zarar verme suçu (m. 152),
- İbadethanelere ve mezarlıklara zarar verme suçu (m. 153),
- Hakkı olmayan yere tecavüz suçu (m. 154),
- Güveni kötüye kullanma suçu (m. 155),
- Bedelsiz senedi kullanma suçu (m. 156),
- Dolandırıcılık suçu (m. 157),

- Kaybolmuş veya hata sonucu ele geçirilmiş eşya üzerinde tasarruf suçu (m. 160),
- Hileli iflas suçu (m. 161),
- Taksirli iflas suçu (m. 162),
- Karşılıksız yararlanma suçu (m. 163),
- Şirket veya kooperatifler hakkında yanlış bilgi suçu (m. 164),
- Suç eşyasının satın alınması veya kabul edilmesi suçu (m. 165),
- Bilgi vermeme suçu (m. 166) şeklinde düzenlenmiştir.

Bu suçlardan örneğin hırsızlık suçu ile zilyedinin rızası olmadan başkasına ait taşınır bir malı, kendisine veya başkasına bir yarar sağlamak maksadıyla bulunduğu yerden almak fiili cezalandırılmaktadır (TCK m. 141).

Yağma suçunda;

- bir başkasını, kendisinin veya yakınının hayatına, vücut veya cinsel dokunulmazlığına yönelik bir saldırı gerçekleştireceğini ya da malvarlığı itibarıyla büyük bir zarara uğratacağını söyleyerek tehdit etmek veya cebir kullanmak suretiyle, bir malı teslim veya malın alınmasına karşı koymamaya mecbur bırakmak,
- cebir veya tehdit kullanarak mağdurun, kendisini veya başkasını borç altına sokabilecek bir senedi vermeye veya var olan bir senedin hükümsüz kaldığını açıklayan bir belgeyi vermeye, böyle bir senedin alınmasına karşı koymamaya, ilerde böyle bir senet hâline getirilebilecek bir kağıdı imzalamaya veya var olan bir senedi imha etmeye veya imhasına karşı koymamaya mecbur etmek, fiilleri cezalandırılmaktadır (TCK m. 148).

Mala zarar verme suçunda;

- başkasının taşınır veya taşınmaz malının kısmen veya tamamen yıkılması, tahrip edilmesi, yok edilmesi, bozulması, kullanılamaz hâle getirilmesi, kirletilmesi,
- haklı bir neden olmaksızın sahipli hayvanın öldürülmesi cezalandırılmaktadır (TCK m. 151).

Güveni kötüye kullanma suçunda, başkasına ait olup da muhafaza etmek veya belirli bir şekilde kullanmak üzere zilyedliği kendisine devredilmiş olan mal üzerinde, kendisinin veya başkasının yararına olarak, zilyedliğin devri amacı dışında tasarrufta bulunulması veya devir olgusunun inkârı cezalandırılmaktadır (TCK m. 155).

Bedelsiz senedi kullanma suçu ile bedelsiz kalmış bir senedin kullanılması cezalandırılmaktadır (TCK m. 156).

Dolandırıcılık suçu ile hileli davranışlarla bir kimseyi aldatıp, onun veya başkasının zararına olarak kendisine veya başkasına bir yarar sağlamak fiili cezalandırılmaktadır (TCK m. 157).

Kaybolmuş veya hata sonucu ele geçmiş eşya üzerinde tasarruf suçunda, kaybedilmiş olması nedeniyle malikinin zilyedliğinden çıkmış olan ya da hata sonucu ele geçirilen eşya üzerinde, iade etmeksizin veya yetkili mercileri durumdan haberdar etmeksizin, malik gibi tasarrufta bulunmak fiili cezalandırılmaktadır (TCK m. 160).

Karşılıksız yararlanma suçunda;

- otomatlar aracılığı ile sunulan ve bedeli ödendiği takdirde yararlanılabilen bir hizmetten ödeme yapmadan yararlanmak,
- telefon hatları ile frekanslarından veya elektromanyetik dalgalarla yapılan şifreli veya şifresiz yayınlardan sahibinin veya zilyedinin rızası olmadan yararlanmak,
- abonelik esasına göre yararlanılabilen elektrik enerjisinin, suyun veya doğal gazın sahibinin rızası olmaksızın ve tüketim miktarının belirlenmesini engelleyecek şekilde tüketmek, fiilleri cezalandırılmaktadır (TCK m. 163).

Suç eşyasının satın alınması veya kabul edilmesi suçu ile bir suçun işlenmesiyle elde edilen eşyanın veya diğer malvarlığı değerinin, bu suçun işlenmesine iştirak etmeksizin, satılması, devredilmesi, satın alınması veya kabul edilmesi cezalandırılmaktadır (TCK m. 165).

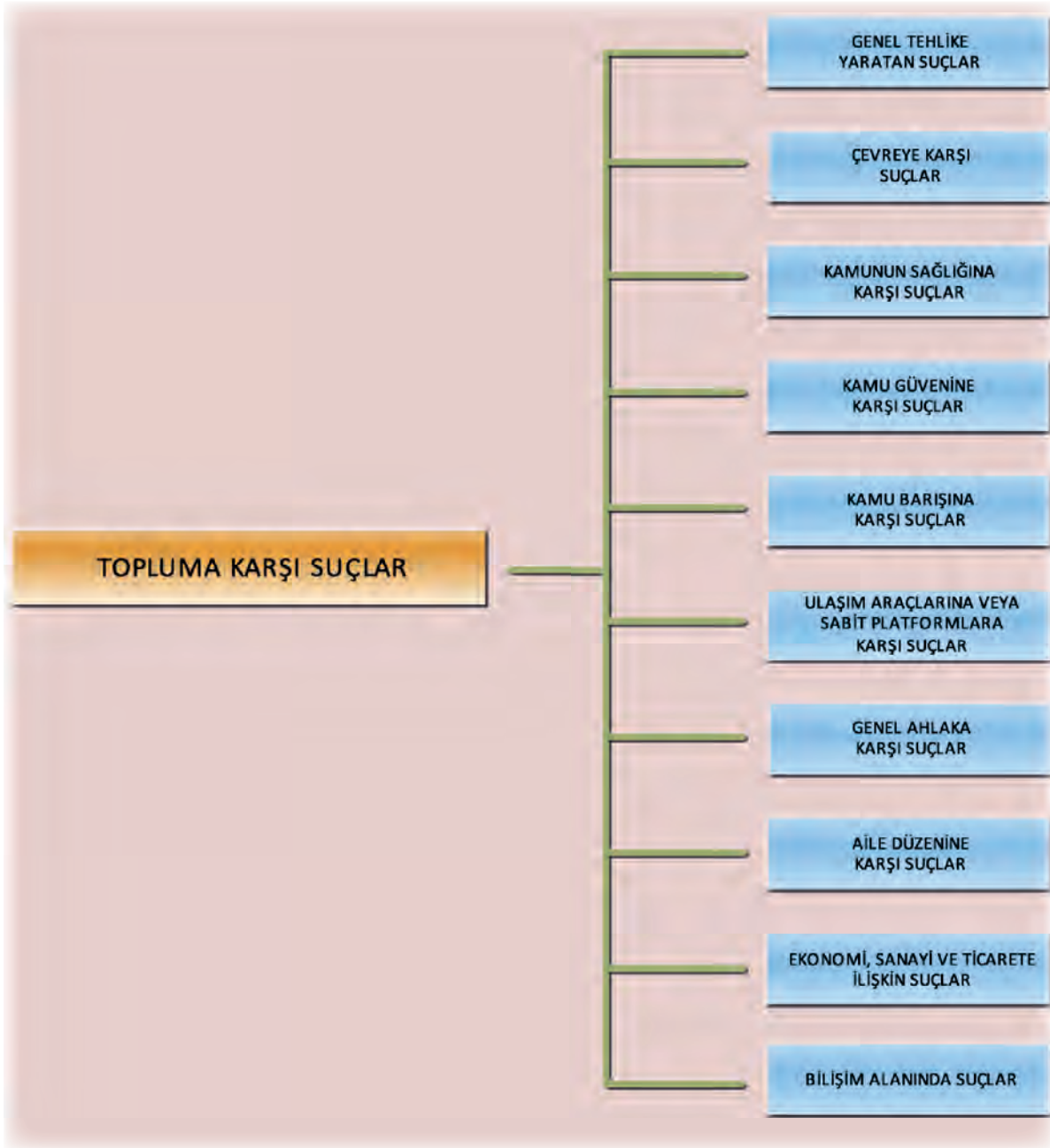
SIRA SİZDE

5237 sayılı Türk Ceza Kanununda "Malvarlığına Karşı Suçlar" arasında düzenlenen "Bilgi vermeme suçu (m. 166)" ile hangi fiillerin yaptırım altına alındığını araştırınız.

1.2. TOPLUMA KARŞI SUÇLAR

Topluma karşı suçlar 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda: Genel Tehlike Yaratan Suçlar, Çevreye Karşı Suçlar, Kamunun Sağlığına Karşı Suçlar, Kamu Güvenine Karşı Suçlar, Kamu Barışına Karşı Suçlar, Ulaşım Araçlarına veya Sabit Platformlara Karşı Suçlar, Genel Ahlaka Karşı Suçlar, Aile Düzenine Karşı Suçlar, Ekonomi, Sanayi ve Ticarete İlişkin Suçlar, Bilişim Alanında Suçlar alt başlıklarıyla düzenlenmiştir.

Topluma karşı suçlar, Şekil 2.2'de gösterilmiştir.

Şekil 2.2: Topluma karşı suçlar

1.2.1. Genel Tehlike Yaratan Suçlar

Genel tehlike yaratan suçlar 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda;

- Genel güvenliğin kasten tehlikeye sokulması suç (m. 170),
- Genel güvenliğin taksirle tehlikeye sokulması suç (m. 171),
- Radyasyon yayma suç (m. 172),
- Atom enerjisi ile patlamaya sebebiyet verme suç (m. 173),
- Tehlikeli maddelerin izinsiz olarak bulundurulması veya el değıştirmesi suç (m. 174),
- Akıl hastası üzerindeki bakım ve gözetim yükümlülüğünün ihlali suç (m. 175),
- İnşaat veya yıkımla ilgili emniyet kurallarına uymama suç (m. 176),
- Hayvanın tehlike yaratabilecek şekilde serbest bırakılması suç (m. 177),
- İşaret ve engel koymama suç (m. 178),
- Trafik güvenliğini tehlikeye sokma suç (m. 179),
- Trafik güvenliğini taksirle tehlikeye sokma suç (m. 180) şeklinde düzenlenmiştir.

Bu suçlarla herkesin, yani genel olarak toplumun belirli hukuki yararlarını tehlikeye veya zarara uğratan fiiller yaptırım altına alınmıştır (TEZCAN, ERDEM ve ÖNOK, 2019, 875). Bu suçların ortak özelliği başkalarının hayatı, sağlığı veya malvarlığı bakımından zarar doğurabilecek kadar tehlike oluşturmalarıdır (HAFIZOĞULLARI ve ÖZEN, 2016, 8).

Bu suçlardan örneğin genel güvenliğin kasten tehlikeye sokulması suçunda, kişilerin hayatı, sağlığı veya malvarlığı bakımından tehlikeli olacak biçimde ya da kişilerde korku, kaygı veya panik yaratabilecek tarzda;

- yangın çıkarmak,
- bina çökmesine, toprak kaymasına, çığ düşmesine, sel veya taşkına neden olmak,
- silahla ateş etmek,
- patlayıcı madde kullanmak, fiilleri cezalandırılmaktadır (TCK m. 170).

Genel güvenliğin taksirle tehlikeye sokulması suçunda; başkalarının hayatı, sağlığı veya malvarlığı bakımından tehlikeli olacak biçimde taksirle yangına, bina çökmesine, toprak kaymasına, çığ düşmesine, sel veya taşkına neden olmak fiili cezalandırılmaktadır (TCK m. 171).

İnşaat veya yıkımla ilgili emniyet kurallarına uymama suçu ile inşaat veya yıkım faaliyeti sırasında, insan hayatı veya beden bütünlüğü açısından gerekli olan tedbirleri almamak fiili cezalandırılmaktadır (TCK m. 176).

Hayvanın tehlike yaratabilecek şekilde serbest bırakılması suçu ile gözetimi altında bulunan hayvanı başkalarının hayatı veya sağlığı bakımından tehlikeli olabilecek şekilde serbest bırakmak veya bunların kontrol altına alınmasında ihmâl göstermek fiilleri cezalandırılmaktadır (TCK m. 177).

İşaret ve engel koymama suçu ile herkesin gelip geçtiği yerlerde yapılmakta olan işlerden veya bırakılan eşyadan doğan tehlikeyi önlemek için gerekli işaret veya engelleri koymamak, konulmuş olan işaret veya engelleri kaldırmak ya da bunların yerini değiştirmek fiilleri cezalandırılmaktadır (TCK m. 178).

Trafik güvenliğini tehlikeye sokma suçunda;

- kara, deniz, hava veya demir yolu ulaşımının güven içinde akışını sağlamak için konulmuş her türlü işareti değiştirerek, kullanılamaz hâle getirerek, konuldukları yerden kaldırarak, yanlış işaretler vererek, geçiş, varış, kalkış veya iniş yolları üzerine bir şey koyarak ya da teknik işletim sistemine müdahale ederek, başkalarının hayatı, sağlığı veya malvarlığı bakımından bir tehlikeye neden olmak,
- kara, deniz, hava veya demir yolu ulaşım araçlarını kişilerin hayat, sağlık veya malvarlığı açısından tehlikeli olabilecek şekilde sevk ve idare etmek,
- alkol veya uyuşturucu madde etkisiyle ya da başka bir nedenle emniyetli bir şekilde araç sevk ve idare edemeyecek hâlde olmasına rağmen araç kullanmak, fiilleri cezalandırılmaktadır (TCK m. 179).

SIRA SİZDE

5237 sayılı Türk Ceza Kanununda "Genel Tehlike Yaratan Suçlar" arasında düzenlenen "Trafik güvenliğini taksirle tehlikeye sokma suçu (m. 180)" ile hangi fiillerin yaptırım altına alındığını araştırınız.

1.2.2. Çevreye Karşı Suçlar

Anayasanın 56. maddesine göre: “Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek Devletin ve vatandaşların ödevidir”.

Çevreye karşı suçlarla herkesin sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahip olmasını sağlamak amaçlanmaktadır (HAFIZOĞULLARI ve ÖZEN, 2016, 53).

Çevreye karşı suçlar 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda;

- Çevrenin kasten kirlenmesi suçu (m. 181),
- Çevrenin taksirle kirlenmesi suçu (m. 182),
- Gürültüye neden olma suçu (m. 183),
- İmar kirliliğine neden olma suçu (m. 184) şeklinde düzenlenmiştir.

Bu suçlardan örneğin çevrenin kasten kirlenmesi suçunda, kanunlarla belirlenen teknik usullere aykırı olarak ve çevreye zarar verecek şekilde, atık veya artıkları toprağa, suya veya havaya kasten vermek fiili cezalandırılmaktadır (TCK m. 181).

Bu suç ile çevrede meydana gelen ve canlıların sağlığını, çevresel değerleri ve ekolojik dengeyi bozabilecek her türlü olumsuz etkinin önlenmesi amaçlanmaktadır (YOKUŞ SEVÜK, 2019, 295).

Gürültüye neden olma suçunda ise kanunlarla belirlenen yükümlülöklere aykırı olarak, başka bir kimsenin sağlığının zarar görmesine elverişli bir şekilde gürültüye neden olmak fiili cezalandırılmaktadır (TCK m. 183).

Gürültünün insan sağlığı üzerinde olumsuz etkileri bulunmaktadır. Gürültünün önlenmesi kişinin sağlıklı bir çevrede yaşam hakkı ile bağlantılıdır. Herkesin sağlıklı bir çevrede yaşam sürdürebilmesi için gürültünün önlenmesi, kontrolü ve sınırlandırılması gereklidir (YOKUŞ SEVÜK, 2019, 330).

1.2.3. Kamunun Sağlığına Karşı Suçlar

Kamunun sağlığına karşı suçlar 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda;

- Zehirli madde katma suçu (m. 185),
- Bozulmuş veya değiştirilmiş gıda veya ilaçların ticareti suçu (m. 186),
- Kişilerin hayatını ve sağlığını tehlikeye sokacak biçimde ilaç yapma veya satma suçu (m. 187),

- Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçu (m. 188),
- Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını kolaylaştırma suçu (m. 190),
- Kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın almak, kabul etmek veya bulundurmamak suçu (m. 191),
- Zehirli madde imal ve ticareti suçu (m. 193),
- Sağlık için tehlikeli madde temini suçu (m. 194),
- Bulaşıcı hastalıklara ilişkin tedbirlere aykırı davranma suçu (m. 195)
- Usulsüz ölü gömülmesi suçu (m. 196) şeklinde düzenlenmiştir.

Bu suçlarla korunan hukuki değer kamu sağlığıdır (ÖZBEK vd., 2018, 774).

Bu suçlardan örneğin bozulmuş veya değiştirilmiş gıda veya ilaçların ticareti suçunda kişilerin hayatını ve sağlığını tehlikeye sokacak biçimde bozulmuş, değiştirilmiş her tür yenilecek veya içilecek şeylerin veya ilaçların satılması, tedarik edilmesi, bulundurulması cezalandırılmaktadır (TCK m. 186).

SIRA SİZDE

5237 sayılı Türk Ceza Kanununda "Kamu Sağlığına Karşı Suçlar" arasında düzenlenen "Bulaşıcı hastalıklara ilişkin tedbirlere aykırı davranma suçu (m. 195)" ile hangi fiillerin yaptırım altına alındığını araştırınız.

1.2.4. Kamu Güvenine Karşı Suçlar

Toplumsal yaşamda para, mühür, damga ve belge gibi bir takım araçlar kullanılmaktadır. Bu araçların toplumsal yaşamın devamı açısından önemli bir yeri vardır. Hukuk düzeni bu araçların bir değere karşılık gelmeleri, bir hususu tespit etmeleri ve ispat vasıtası olmaları yönüyle kendilerine sonuç bağlamıştır. Bu nedenle toplum da bu araçların doğruluğuna ve geçerliliğine güven duymaktadır. Toplumun bu araçlara olan güveninin korunması için bir takım suçlar düzenlenmiştir (KOCA ve ÜZÜLMEZ, 2018, 713).

Kamunun güvenine karşı suçlar 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda;

- Parada sahtecilik suçu (m. 197),
- Kıymetli damgada sahtecilik suçu (m. 199),
- Mühürde sahtecilik suçu (m. 202),
- Mühür bozma suçu (m. 203),
- Resmî belgede sahtecilik suçu (m. 204),
- Resmî belgeyi bozmak, yok etmek veya gizlemek suçu (m. 205),
- Resmî belgenin düzenlenmesinde yalan beyan suçu (m. 206),
- Özel belgede sahtecilik suçu (m. 207),
- Özel belgeyi bozmak, yok etmek veya gizlemek suçu (m. 208),
- Açığa imzanın kötüye kullanılması suçu (m. 209) şeklinde düzenlenmiştir.

Bu suçlardan örneğin resmî belgede sahtecilik suçunda, bir resmî belgeyi sahte olarak düzenlemek, gerçek bir resmî belgeyi başkalarını aldatacak şekilde değiştirmek veya sahte resmî belgeyi kullanmak fiilleri cezalandırılmaktadır (TCK m.204).

Özel belgede sahtecilik suçunda,

- bir özel belgeyi sahte olarak düzenlemek veya gerçek bir özel belgeyi başkalarını aldatacak şekilde değiştirmek ve kullanmak,
- bir sahte özel belgeyi bu özelliğini bilerek kullanmak, fiilleri cezalandırılmaktadır (TCK m. 207).

Özel belgeyi bozmak, yok etmek veya gizlemek suçunda ise gerçek bir özel belgeyi bozmak, yok etmek veya gizlemek fiilleri cezalandırılmaktadır (TCK m. 208).

SIRA SİZDE

5237 sayılı Türk Ceza Kanununda "Kamu Güvenine Karşı Suçlar" arasında düzenlenen "Açığa imzanın kötüye kullanılması suçu (m.209)" ile hangi fiillerin yaptırım altına alındığını araştırınız.

1.2.5. Kamu Barışına Karşı Suçlar

Kamu barışına karşı suçlar 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda;

- Halk arasında korku ve panik yaratmak amacıyla tehdit suçu (m. 213),
- Suç işlemeye tahrik suçu (m. 214),
- Suçu ve suçluyu övme suçu (m. 215),
- Halkı kin ve düşmanlığa tahrik veya aşağılama suçu (m. 216),
- Kanunlara uymamaya tahrik suçu (m. 217),
- Görev sırasında din hizmetlerini kötüye kullanma suçu (m. 219),
- Suç işlemek amacıyla örgüt kurma suçu (m. 220) şeklinde düzenlenmiştir.

Bu suçlardan örneğin halk arasında korku ve panik yaratmak amacıyla tehdit suçunda; halk arasında endişe, korku ve panik yaratmak amacıyla hayat, sağlık, vücut veya cinsel dokunulmazlık ya da malvarlığı bakımından alenen tehditte bulunmak fiili cezalandırılmaktadır (TCK m.213).

Suç ve suçluyu övme suçunda ise işlenmiş olan bir suçu veya işlemiş olduğu suçtan dolayı bir kişiyi alenen övmek, bu nedenle kamu düzeni açısından açık ve yakın bir tehlikenin ortaya çıkması hâlinde, cezalandırılmaktadır (TCK m. 215).

1.2.6. Ulaşım Araçlarına veya Sabit Platformlara Karşı Suçlar

Ulaşım araçlarına veya sabit platformlara karşı suçlar 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda;

- Ulaşım araçlarının kaçırılması veya alıkonulması suçu (m. 223),
- Kıt'a sahanlığındaki veya münhasır ekonomik bölgedeki sabit platformların işgali suçu (m. 224) şeklinde düzenlenmiştir.

Bu suçlarla kara, deniz ve hava ulaşım araçlarında ulaşım güvenliğini, bununla birlikte yolcu, yük ve araç güvenliğini sağlamak istenmektedir (HAFIZOĞULLARI ve ÖZEN, 2016, 311).

Bu suçlardan örneğin ulaşım araçlarının kaçırılması veya alıkonulması suçunda;

- cebir veya tehdit kullanarak ya da hukuka aykırı başka bir davranışla kara, deniz veya demir yolu ulaşım aracının hareket etmesini engellemek, ulaşım aracını hareket hâlinde iken durdurmak veya gitmekte olduğu yerden başka yere götürmek,
- cebir veya tehdit kullanarak ya da hukuka aykırı başka bir davranışla hava ulaşım aracının hareket etmesini engellemek veya bu aracı gitmekte olduğu yerden başka yere götürmek, fiilleri cezalandırılmaktadır (TCK m.223).

1.2.7. Genel Ahlaka Karşı Suçlar

Genel ahlaka karşı suçlar 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda;

- Hayâsızca hareketler suçu (m. 225),
- Müstehcenlik suçu (m. 226),
- Fuhuş suçu (m. 227),
- Kumar oynanması için yer ve imkân sağlama suçu (m. 228),
- Dilencilik suçu (m. 229) şeklinde düzenlenmiştir.

Bu suçlardan örneğin dilencilik suçunda; çocukları, beden veya ruh bakımından kendini idare edemeyecek durumda bulunan kimseleri dilencilikte araç olarak kullanmak fiili cezalandırılmaktadır (TCK m. 229).

1.2.8. Aile Düzenine Karşı Suçlar

Toplumun doğal ve esaslı bir birimi olan aile, toplum ve Devlet tarafından korunma hakkına sahiptir (YOKUŞ SEVÜK, 2019, 515).

Anayasanın 41. maddesine göre: “Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır. Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır...”.

Ailenin korunması Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerde de düzenlenmiştir. Bireyin aile hayatına saygı gösterilmesini isteme, evlenme ve aile kurması bir hak olarak tanınmıştır (YOKUŞ SEVÜK, 2019, 515).

Aile düzenine karşı suçlar 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda;

- Birden çok evlilik, hileli evlenme, dinsel tören suçu (m. 230),
- Çocuğun soy bağıını değiştirme suçu (m. 231),
- Kötü muamele suçu (m. 232),
- Aile hukukundan kaynaklanan yükümlülüğün ihlali suçu (m. 233),
- Çocuğun kaçırılması ve alıkonulması suçu (m. 234) şeklinde düzenlenmiştir.

Bu suçlarla korunan hukuki değer aile düzenidir (ÖZBEK vd., 2018, 905).

Bu suçlardan örneğin kötü muamele suçunda;

- aynı konutta birlikte yaşadığı kişilerden birine karşı kötü muamelede bulunmak,
- idaresi altında bulunan veya büyütme, okutmak, bakmak, muhafaza etmek veya bir meslek veya sanat öğretmekle yükümlü olduğu kişi üzerinde, sahibi bulunduğu terbiye hakkından doğan disiplin yetkisini kötüye kullanmak fiilleri cezalandırılmaktadır (TCK m. 230).

Bu suçla bir yandan ev düzeni içinde yaşayan kişilerin hayatı, vücut tamlığı, sağlığı, onuru ve özgürlükleri şeklindeki medeni hukuktan kaynaklanan menfaatleri korunmak istenmekteyken; diğer yandan terbiye hakkının kötüye kullanılmasını önlemek ve vücut bütünlüğünü korumak istenmektedir (ÖZBEK vd., 2018, 910-916).

1.2.9. Ekonomi, Sanayi ve Ticarete İlişkin Suçlar

Ekonomi, sanayi ve ticarete ilişkin suçlar 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda;

- İhaleye fesat karıştırma suçu (m. 235),
- Edimin ifasına fesat karıştırma suçu (m. 236),
- Fiyatları etkileme suçu (m. 237),
- Kamuya gerekli şeylerin yokluğuna neden olma suçu (m. 238),
- Ticari sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgelerin açıklanması suçu (m. 239),
- Mal veya hizmet satımından kaçınma suçu (m. 240),
- Tefecilik suçu (m. 241) şeklinde düzenlenmiştir.

Bu suçlarla ekonomik, sınai ve ticari hayatın güven içinde serbest rekabet esaslarına uygun olarak işleminin sağlanması amaçlanmaktadır (HAFIZOĞULLARI ve ÖZEN, 2016, 410).

Bu suçlardan örneğin ihaleye fesat karıştırma suçunda; kamu kurumu veya kuruluşları adına yapılan mal veya hizmet alım veya satımlarına ya da kiralamalara ilişkin ihaleler ile yapım ihalelerine fesat karıştırmak fiili cezalandırılmaktadır (TCK m. 235/1).

Kanun hükmüne göre ihaleye fesat karıştırılmış sayılan hâller şunlardır:

a) Hileli davranışlarla;

- ihaleye katılma yeterliğine veya koşullarına sahip olan kişilerin ihaleye veya ihale sürecindeki işlemlere katılmalarını engellemek,
- ihaleye katılma yeterliğine veya koşullarına sahip olmayan kişilerin ihaleye katılmasını sağlamak,
- teklif edilen malları, şartnamesinde belirtilen niteliklere sahip olduğu hâlde, sahip olmadığından bahisle değerlendirme dışı bırakmak,
- teklif edilen malları, şartnamesinde belirtilen niteliklere sahip olmadığı hâlde, sahip olduğundan bahisle değerlendirmeye almak.

b) Tekliflerle ilgili olup da ihale mevzuatına veya şartnamelere göre gizli tutulması gereken bilgilere başkalarının ulaşmasını sağlamak.

c) Cebir veya tehdit kullanmak suretiyle ya da hukuka aykırı diğer davranışlarla, ihaleye katılma yeterliğine veya koşullarına sahip olan kişilerin ihaleye, ihale sürecindeki işlemlere katılmalarını engellemek.

d) İhaleye katılmak isteyen veya katılan kişiler tarafından ihale şartlarını ve özellikle fiyatı etkilemek için aralarında açık veya gizli anlaşma yapmak (TCK m. 235/2).

Kamuya gerekli şeylerin yokluğuna neden olma suçunda, taahhüt ettiği işi yerine getirmeyerek, kamu kurum ve kuruluşları veya kamu hizmeti veya genel bir felaketin önlenmesi için zorunlu eşya veya besinlerin ortadan kalkmasına veya önemli ölçüde azalmasına neden olmak fiili cezalandırılmaktadır (TCK m. 238).

Mal veya hizmet satımından kaçınma suçunda ise belli bir mal veya hizmeti satmaktan kaçınarak kamu için acil bir ihtiyacın ortaya çıkmasına neden olmak fiili cezalandırılmaktadır (TCK m. 240).

1.2.10. Bilişim Alanında Suçlar

Bilişim alanında suçlar 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda;

- Bilişim sistemine girme suçu (m. 243),
- Sistemi engelleme, bozma, verileri yok etme veya değiştirme suçu (m. 244),
- Banka veya kredi kartlarının kötüye kullanılması suçu (m. 245) şeklinde düzenlenmiştir.

Bu suçlarla bilişim sisteminin güvenliğini korumak amaçlanmaktadır (TEZCAN, ERDEM ve ÖNOK, 2019, 1055).

Bu suçlardan örneğin bilişim sistemine girme suçu ile bir bilişim sisteminin bütününe veya bir kısmına, hukuka aykırı olarak girmek veya orada kalmaya devam etmek fiili cezalandırılmaktadır (TCK m. 243).

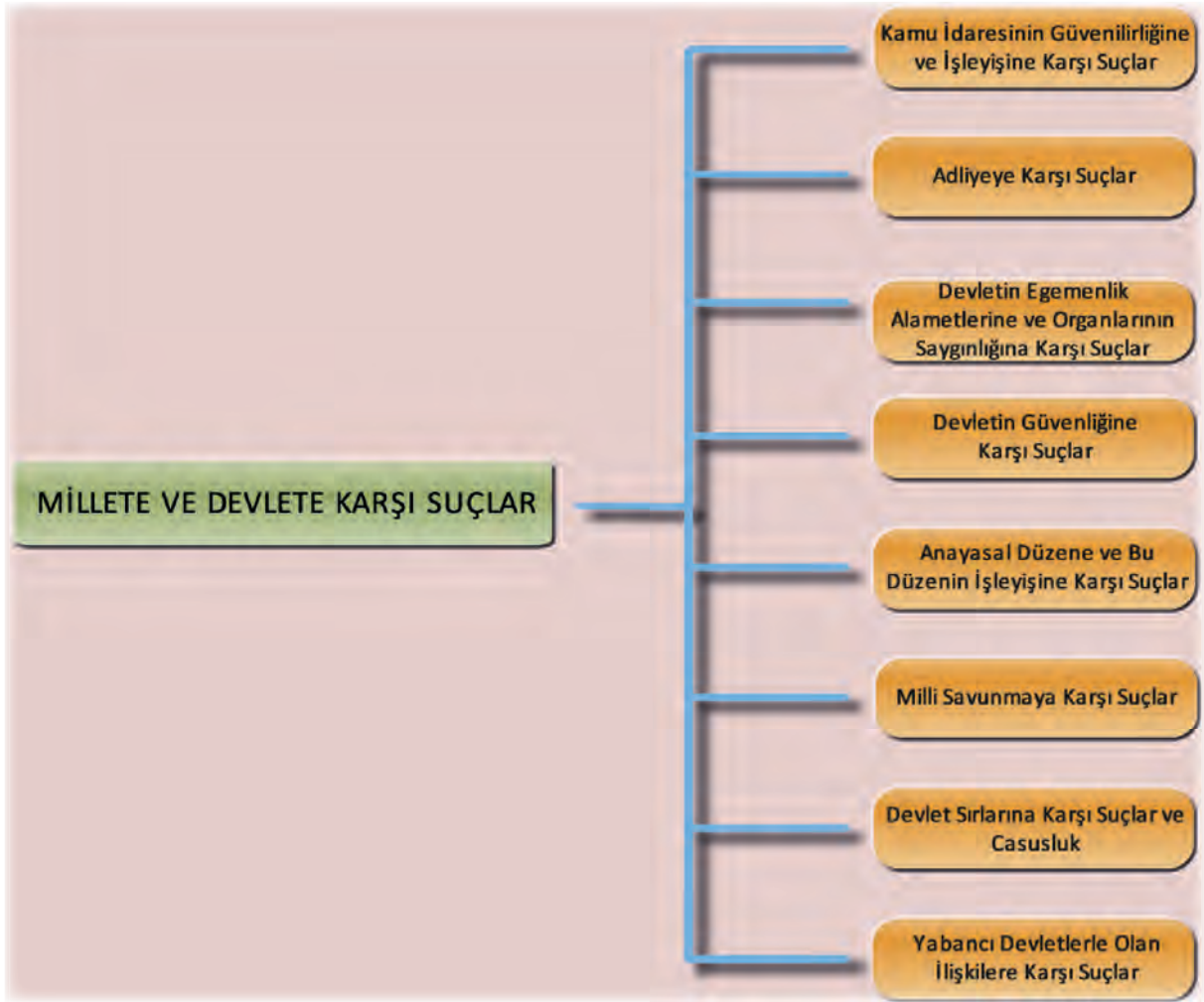
Sistemi engelleme, bozma, verileri yok etme veya değiştirme suçunda ise;

- bir bilişim sisteminin işleyişini engellemek veya bozmak,
- bir bilişim sistemindeki verileri bozmak, yok etmek, değiştirmek veya erişilmez kılmak,
- sisteme veri yerleştirmek,
- var olan verileri başka bir yere göndermek, fiilleri cezalandırılmaktadır (TCK m. 244).

1.3. MİLLETE VE DEVLETE KARŞI SUÇLAR

Millete ve Devlete karşı suçlar Türk Ceza Kanununda: Kamu İdaresinin Güvenilirliğine ve İşleyişine Karşı Suçlar, Adliyeye Karşı Suçlar, Devletin Egemenlik Alametlerine ve Organlarının Saygınlığına Karşı Suçlar, Devletin Güvenliğine Karşı Suçlar, Anayasal Düzene ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı Suçlar, Millî Savunmaya Karşı Suçlar, Devlet Sırlarına Karşı Suçlar ve Casusluk, Yabancı Devletlerle Olan İlişkilere Karşı Suçlar alt başlıklarıyla düzenlenmiştir.

Millete ve Devlete karşı suçlar Şekil 2.3'te gösterilmiştir.

Şekil 2.3: Millete ve Devlete karşı suçlar

1.3.1. Kamu İdaresinin Güvenilirliğine ve İşleyişine Karşı Suçlar

Kamu idaresinin güvenilirliğine ve işleyişine karşı suçlar 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda;

- Zimmet suçu (m. 247),
- İrtikap suçu (m. 250),

- Denetim görevinin ihmali suçu (m. 251),
- Rüşvet suçu (m. 252),
- Nüfuz ticareti suçu (m. 255),
- Zor kullanma yetkisine ilişkin sınırın aşılması suçu (m. 256),
- Görevi kötüye kullanma suçu (m. 257),
- Göreve ilişkin sırrın açıklanması suçu (m. 258),
- Kamu görevlisinin ticareti suçu (m. 259),
- Kamu görevinin terki veya yapılmaması suçu (m. 260),
- Kişilerin malları üzerinde usulsüz tasarruf suçu (m. 261),
- Kamu görevinin usulsüz olarak üstlenilmesi suçu (m. 262),
- Özel işaret ve kıyafetleri usulsüz kullanma suçu (m. 264),
- Görevi yaptırmamak için direnme suçu (m. 265),
- Kamu görevine ait araç ve gereçleri suçta kullanma suçu (m. 266) şeklinde düzenlenmiştir.

Bu suçlarla bizzat kamu görevlilerinin kamu idaresine olan güveni sarsan, aynı zamanda kamu idaresinin işleyişindeki düzeni ihlal eden bazı hareketleri ve sivil kişilerin kamu görevinin yerine getirilmesini engelleyen veya kamu idaresinin işleyişini ihlal eden hareketleri yaptırım altına alınmıştır (KOCA ve ÜZÜLMEZ, 2018, 917).

Bu suçlardan örneğin zimmet suçu, görevi nedeniyle zilyedliği kendisine devredilmiş olan veya koruma ve gözetimiyle yükümlü olduğu malı;

- kendisinin veya başkasının zimmetine geçirmek,
- geçici bir süre kullandıktan sonra iade etmek suretiyle işlenebilir (TCK m. 247).

İrtikap suçu kamu görevlisinin;

- görevinin sağladığı nüfuzu kötüye kullanmak suretiyle kendisine veya başkasına yarar sağlanmasına veya bu yolda vaatte bulunulmasına bir kimseyi zorlamak (icbar etmek),
- görevinin sağladığı güveni kötüye kullanmak suretiyle gerçekleştirdiği hileli davranışlarla, kendisine veya başkasına yarar sağlanmasına veya bu yolda vaatte bulunulmasına bir kimseyi ikna etmek,
- görevinin sağladığı güveni kötüye kullanmak suretiyle kişinin hatasından yararlanarak kendisine veya başkasına yarar sağlanmasına veya bu yolda vaatte bulunulmasına bir kimseyi ikna etmek şeklinde işlenebilir (TCK m. 250).

Kamu görevlisinin haksız tutum ve davranışları karşısında, kişinin haklı bir işinin gereği gibi, hiç veya en azından vaktinde görülmeyeceği endişesiyle, kendisini mecbur hissederek, kamu görevlisine veya yönlendireceği kişiye menfaat temin etmiş olması hâlinde, zorlamanın (icbarın) varlığından söz edilir (TCK m. 250).

Rüşvet suçu;

- görevinin ifasıyla ilgili bir işi yapması veya yapmaması için, doğrudan veya aracılar vasıtasıyla, bir kamu görevlisine veya göstereceği bir başka kişiye menfaat sağlamak şeklinde,
- görevinin ifasıyla ilgili bir işi yapması veya yapmaması için, doğrudan veya aracılar vasıtasıyla, kamu görevlisinin kendisine veya göstereceği bir başka kişiye menfaat sağlaması şeklinde işlenebilir (TCK m. 252).

Görevi kötüye kullanma suçu ise Kanunda ayrıca suç olarak tanımlanan hâller dışında,

- kamu görevlisinin görevinin gereklerine aykırı hareket etmek suretiyle, kişilerin mağduriyetine veya kamunun zararına neden olması ya da kişilere haksız bir menfaat sağlaması şeklinde,
- kamu görevlisinin görevinin gereklerini yapmakta ihmal veya gecikme göstererek, kişilerin mağduriyetine veya kamunun zararına neden olması ya da kişilere haksız bir menfaat sağlaması şeklinde işlenebilir (TCK m. 257).

1.3.2. Adliyeye Karşı Suçlar

Adliyeye karşı suçlar 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda;

- İftira suçu (m. 267),
- Başkasına ait kimlik veya kimlik bilgilerinin kullanılması suçu (m. 268),
- Suç üstlenme suçu (m. 270),
- Suç uydurma suçu (m. 271),
- Yalan tanıklık suçu (m. 272),
- Yalan yere yemin suçu (m. 275),
- Gerçeğe aykırı bilirkişilik veya tercümanlık suçu (m. 276),
- Yargı görevi yapanı, bilirkişiyi veya tanığı etkilemeye teşebbüs suçu (m. 277),
- Suçu bildirmeme suçu (m. 278),

- Kamu görevlisinin suçu bildirmemesi suçu (m. 279),
- Sağlık mesleği mensuplarının suçu bildirmemesi suçu (m. 280),
- Suç delillerini yok etme, gizleme veya değiştirme suçu (m. 281),
- Suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama suçu (m. 282),
- Suçluyu kayırma suçu (m. 283),
- Tutuklu, hükümlü veya suç delillerini bildirmeme suçu (m. 284),
- Gizliliğin ihlali suçu (m. 285),
- Ses veya görüntülerin kayda alınması suçu (m. 286),
- Genital muayene suçu (m. 287),
- Adil yargılamayı etkilemeye teşebbüs suçu (m. 288),
- Muhafaza görevini kötüye kullanma suçu (m. 289),
- Resmen teslim olunan mala el konulması suçu ve bozulması suçu (m. 290),
- Başkası yerine ceza infaz kurumuna veya tutukevine girme suçu (m. 291),
- Hükümlü veya tutuklunun kaçması suçu (m. 292),
- Kaçmaya imkân sağlama suçu (m. 294),
- Muhafızın görevini kötüye kullanması suçu (m. 295),
- Hükümlü veya tutukluların ayaklanması suçu (m. 296),
- İnfaz kurumuna veya tutukevine yasak eşya sokmak suçu (m. 297),
- Hak kullanımını ve beslenmeyi engelleme suçu (m. 298) şeklinde düzenlenmiştir.

Bu suçlarla adaletin gerçekleşmesini sağlamak amaçlanmaktadır (KOCA ve ÜZÜLMEZ, 2018, 983).

Bu suçlardan örneğin iftira suçu, yetkili makamlara ihbar veya şikâyetle bulunarak ya da basın ve yayın yoluyla, işlemediğini bildiği hâlde, hakkında soruşturma ve kovuşturma başlatılmasını ya da idari bir yaptırım uygulanmasını sağlamak için bir kimseye hukuka aykırı bir fiil isnat etmek suretiyle işlenir (TCK m. 267).

Suç üstlenme suçu, yetkili makamlara, gerçeğe aykırı olarak, suçu işlediğini veya suça katıldığını bildirmek suretiyle işlenir (TCK m. 270).

Suç uydurma suçu işlenmediğini bildiği bir suçu, yetkili makamlara işlenmiş gibi ihbar etmek ya da işlenmeyen bir suçun delil veya emarelerini soruşturma yapılmasını sağlayacak biçimde uydurmak suretiyle işlenir (TCK m. 271).

SIRA SİZDE

5237 sayılı Türk Ceza Kanununda "Adliyeye Karşı Suçlar" arasında düzenlenen "Suçu bildirmeme suçu (m. 278)" ile hangi fiillerin yaptırım altına alındığını araştırınız.

1.3.3. Devletin Egemenlik Alametlerine ve Organlarının Saygınlığına Karşı Suçlar

Devletin egemenlik alametlerine ve organlarının saygınlığına karşı suçlar 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda;

- Cumhurbaşkanı hakaret suçu (m. 299),
- Devletin egemenlik alametlerini aşağılama suçu (m. 300),
- Türk Milletini, Türkiye Cumhuriyeti Devletini, Devletin kurum ve organlarını aşağılama suçu (m. 301) şeklinde düzenlenmiştir.

1.3.4. Devletin Güvenliğine Karşı Suçlar

Devletin güvenliğine karşı suçlar 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda;

- Devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozmak suçu (m. 302),
- Düşmanla iş birliği yapmak suçu (m. 303),
- Devlete karşı savaşa tahrik suçu (m. 304),
- Temel millî yararlar karşı faaliyette bulunmak için yarar sağlama suçu (m. 305),

- Yabancı devlet aleyhine asker toplama suçu (m. 306),
- Askerî tesisleri tahrip etme ve düşman askerî hareketleri yararına anlaşma suçu (m. 307),
- Düşman devlete maddi ve mali yardım suçu (m. 308) şeklinde düzenlenmiştir.

1.3.5. Anayasal Düzene ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı Suçlar

Anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda;

- Anayasayı ihlal suçu (m. 309),
- Cumhurbaşkanına suikast ve fiilî saldırı suçu (m. 310),
- Yasama organına karşı suç (m. 311),
- Hükûmete karşı suç (m. 312),
- Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetine karşı silahlı isyan suçu (m. 313),
- Silahlı örgüt suçu (m. 314),
- Silah sağlama suçu (m. 315),
- Suç için anlaşma suçu (m. 316) şeklinde düzenlenmiştir.

1.3.6. Millî Savunmaya Karşı Suçlar

Millî savunmaya karşı suçlar 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda;

- Askerî komutanlıkların gaspı suçu (m. 317),
- Halkı askerlikten soğutma suçu (m. 318),
- Askerleri itaatsizliğe teşvik suçu (m. 319),
- Yabancı hizmetine asker yazma, yazılma suçu (m. 320),
- Savaş zamanında emirlere uymama suçu (m. 321),
- Savaşta yalan haber yayma suçu (m. 323),
- Seferberlikle ilgili görevin ihmali suçu (m. 324),
- Düşmandan unvan ve benzeri dereceler kabulü suçu (m. 325) şeklinde düzenlenmiştir.

1.3.7. Devlet Sırlarına Karşı Suçlar ve Casusluk

Devlet sırlarına karşı suçlar ve casusluk 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda;

- Devletin güvenliğine ilişkin bilgileri temin etme suçu (m. 327),
- Siyasal veya askerî casusluk suçu (m. 328),
- Devletin güvenliğine ve siyasal yararlarına ilişkin bilgileri açıklama suçu (m. 329),
- Gizli kalması gereken bilgileri açıklama suçu (m. 330),
- Uluslararası casusluk suçu (m. 331),
- Askerî yasak bölgelere girme suçu (m. 332),
- Devlet sırlarından yararlanma, Devlet hizmetlerinde sadakatsizlik suçu (m. 333),
- Yasaklanan bilgileri temin suçu (m. 334),
- Yasaklanan bilgilerin casusluk maksadıyla temini suçu (m. 335),
- Yasaklanan bilgileri açıklama suçu (m. 336),
- Yasaklanan bilgileri siyasal veya casusluk maksadıyla açıklama suçu (m. 337),
- Taksir sonucu casusluk fiillerinin işlenmesi suçu (m. 338),
- Devlet güvenliği ile ilgili belgeleri elinde bulundurma suçu (m. 339) şeklinde düzenlenmiştir.

1.3.8. Yabancı Devletlerle Olan İlişkilere Karşı Suçlar

Yabancı devletlerle olan ilişkilere karşı suçlar 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda;

- Yabancı devlet başkanına karşı suç (m. 340),
- Yabancı devlet bayrağına karşı hakaret suçu (m. 341),
- Yabancı devlet temsilcilerine karşı suç (m. 342) şeklinde düzenlenmiştir.

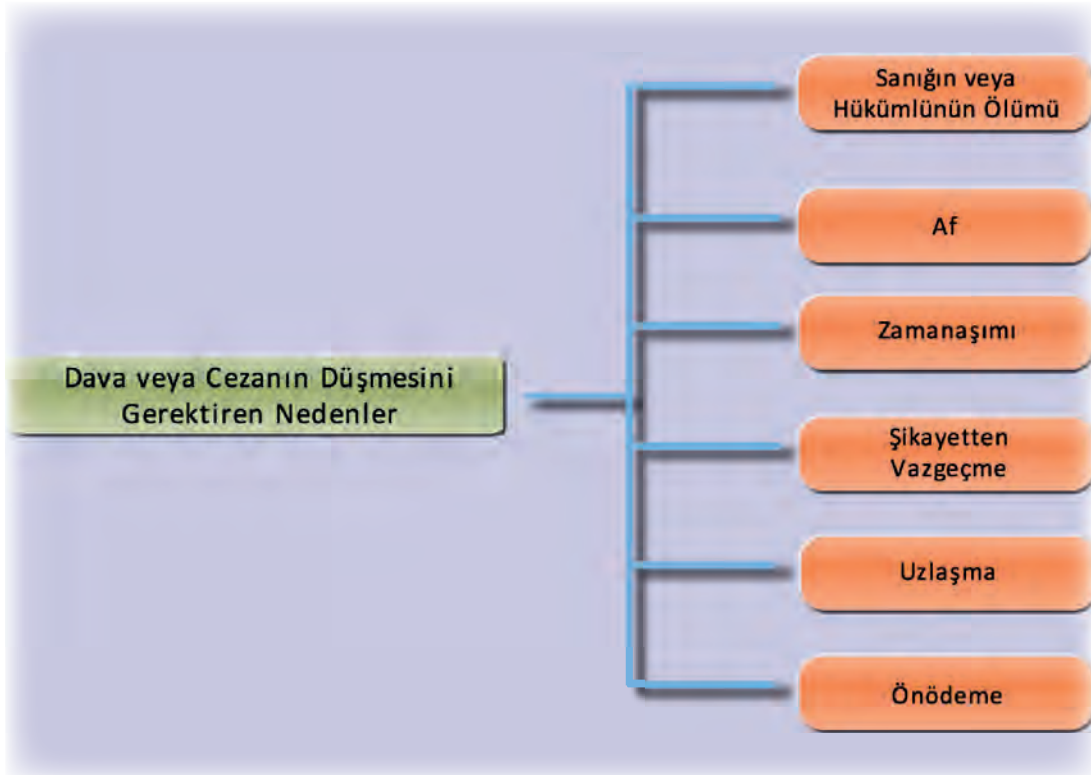
2. DAVA VEYA CEZANIN DÜŞMESİNİ GEREKTİREN NEDENLER

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

Türk Ceza Kanununa uygun olarak dava veya cezanın hangi nedenlerle düştüğünü araştırınız.

Bir suçun işlenmesiyle birlikte fail ile Devlet arasında ceza ilişkisi meydana gelir (ZAFER, 2016, 595). Bu ceza ilişkisi yargılanma sürecinden geçip, mahkûmiyetle sonuçlanıp, kesinleşmiş mahkûmiyete dayanan infazın başlayıp, devam edip, tamamlanması ile sona erer (İÇEL, 2016, 750).

Dava veya cezanın düşmesini gerektiren nedenler Şekil 2.4'te gösterilmiştir.

Şekil 2.4: Dava veya cezanın düşmesini gerektiren nedenler

Cezalandırma süreci kural olarak infazın sonuna kadar devam etmekle birlikte bazen infaz dışındaki nedenler de bu ilişkiyi sona erdirebilir (İÇEL, 2016, 750). Bu nedenler suçun işlenmesi sırasında var olmayan, suçtan sonra ortaya çıkan nedenlerdir (TOROSLU ve TOROSLU, 2016, 482). Bu nedenler, suç işlendikten sonra, ancak cezaya hükmedilmeden veya cezaya hükmedildikten sonra, ancak cezanın tamamen infazından önce ceza ilişkisini ortadan kaldırır (ZAFER, 2016, 596). Dava veya cezanın düşmesini gerektiren nedenler sanık veya hükümlünün ölümü, af, zamanlaşımı, şikâyetten vazgeçme, uzlaşma ve önödemedir.

2.1. SANIK VEYA HÜKÜMLÜNÜN ÖLÜMÜ

Ceza muhakemesinin soruşturma evresinde suç şüphesi altında olan kişi, şüpheli; kovuşturmasının başlamasından itibaren hükmün kesinleşmesine kadar suç şüphesi altında bulunan kişi, sanıktır (CMK m. 2). Şüpheli veya sanığın hayatta olması muhakeme şartlarından biridir. Soruşturma evresinde şüphelinin ölmesi hâlinde artık kovuşturulacak kimse bulunmadığından Cumhuriyet savcısı kovuşturmaya yer olmadığı kararını verir (CMK m. 172); (ZAFER, 2016, 596).

Kovuşturma evresinde sanığın ölümü hâlinde kamu davasının düşürülmesine karar verilir. Ancak niteliği itibarıyla müsadereye tabi eşya ve maddi menfaatler hakkında davaya devam edilerek bunların müsaderesine hükmedilebilir (TCK m. 64/1).

Sanığın ölümünün diğer suç ortakları hakkındaki davaya etkisi olmaz (TOROSLU ve TOROSLU, 2016, 483). Bu kişilerin yargılanmasına devam edilir (İÇEL, 2016, 751).

Sanık, hakkında hüküm verilip kesinleştikten sonra hükümlü adını alır (ZAFER, 2016, 597). Hükümlünün ölümü hâlinde, hapis ve henüz infaz edilmemiş adli para cezaları ortadan kalkar. Ancak, müsadereye ve yargılama giderlerine ilişkin olup ölümden önce kesinleşmiş olan hüküm, infaz edilir (TCK m. 64/2).

2.2. AF

Af, Devletin faili cezalandırmaktan veya verilen cezayı yerine getirmekten vazgeçmesini ifade eder (TOROSLU ve TOROSLU, 2016, 484). Af, Ceza Kanununda genel af ve özel af olmak üzere iki şekilde düzenlenmiştir.

Genel af hâlinde, kamu davası düşer, hükmedilen cezalar bütün sonuçları ile birlikte ortadan kalkar (TCK m. 65/1). Ancak kamu davasının düşmesi fiilin suç niteliğini ve dolayısıyla hukuka aykırılığını ortadan kaldırmadığından malların geri alınması ve uğranılan zararın tazmini için açılan özel hukuk davalarına bir etkisi olmaz (İÇEL, 2016, 755).

Özel af ile hapis cezasının infaz kurumunda çektirilmesine son verilebilir veya infaz kurumunda çektirilecek süresi kısaltılabilir ya da adli para cezasına çevrilebilir (TCK m. 65/2). Cezaya bağlı olan veya hükümde belirtilen hak yoksunlukları ise özel affa rağmen etkisini devam ettirir (TCK m. 65/3).

Belirtmek gerekir ki 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda özel af sadece hapis cezası yönünden kabul edildiğinden adli para cezasının özel afı azaltılması veya kaldırılması mümkün değildir (TOROSLU ve TOROSLU, 2016, 484).

Özel af, ceza davasına devamı engellemez. Bu nedenle hâkim davaya devam eder. Sanığın suçlu bulunması hâlinde, hâkim mahkûmiyet kararının suça ilişkin kısmını oluşturduktan sonra ceza kısmını af kanununa göre oluşturur (ZAFER, 2016, 598).

Bir affın genel af ya da özel af niteliği taşıması affa uğrayan suçların veya aftan yararlanan kişilerin sayısına göre değil, affın sonuçlarına göre belirlenebilir. Genel af ceza mahkûmiyetinin bütün sonuçlarını ortadan kaldırır (TOROSLU ve TOROSLU, 2016, 484-485). Buna karşın özel af hapis cezasını etkiler, cezaya bağlı olan veya hükümde belirtilen hak yoksunluklarını etkilemez (İÇEL, 2016, 757).

Hem genel af hem de özel af bütün suçları kapsayacak şekilde veya belli suçlar için çıkarılabilir (TOROSLU ve TOROSLU, 2016, 484). Af, suç ayırımı yapılmaksızın bütün suçları kapsayacak şekilde çıkarılmışsa mutlak af; belirli suçları kapsayacak şekilde çıkarılmışsa kısmi af söz konusu olur. Şayet af belirli kişi ya da kişiler için çıkarılmışsa bireysel aftan; belirli kişi ya da kişilere özgü değilse toplu aftan söz edilir (ZAFER, 2016, 598).

Genel af ve özel af çıkarma yetkisi Türkiye Büyük Millet Meclisine aittir. Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının beşte üç çoğunluğunun kararı ile genel ve özel af ilânına karar verir (Ay m. 87).

Cumhurbaşkanı da kişilerin cezalarını sürekli hastalık, sakatlık ve kocama sebebiyle hafifletir veya kaldırır (Ay m. 104).

Belirtmek gerekir ki orman suçları için genel ve özel af çıkarılamaz. Ormanları yakmak, ormanı yok etmek veya daraltmak amacıyla işlenen suçlar genel ve özel af kapsamına alınamaz (Ay m. 169).

Gerek genel afta gerekse özel afta, af kanununda aksine bir hüküm bulunmadıkça, sanık ya da hükümlünün affı kabul etmeme hakkı yoktur. Cezaların infazı kamu düzenine ilişkin olup bu konuda tasarruf yetkisi Devlete aittir (ZAFER, 2016, 599).

2.3. ZAMANAŞIMI

Zamanaşımı, Devletin belli şartlar altında cezalandırma yetkisinden vazgeçmesini ifade eder. Bu vazgeçme işlenen suç için belirli sürelerin geçmesi durumunda ya fail hakkında kamu davası açmamak ya da kesinleşmiş mahkûmiyetin gereği olan cezanın infazını artık gerçekleştirilmemesi şeklinde olabilir (KOCA ve ÜZÜLMEZ, 2019, 710). Birinci durumda, dava zamanaşımı; ikinci durumda, ceza zamanaşımı söz konusu olur.

Dava zamanaşımı fiilin kovuşturulmasına engel olurken ceza zamanaşımı cezanın veya güvenlik tedbirinin infazını engeller (ÖZTÜRK ve ERDEM, 2019, 607).

2.3.1. Dava Zamanaşımı

Dava zamanaşımı, suçun işlendiği tarihten itibaren kanunda belirtilen sürenin geçmesiyle davanın açılmasını veya davaya devam edilmesini engelleyen zamanaşımıdır (AKBULUT, 2019, 953).

Türk Ceza Kanununun 66/1. maddesine göre Kanunda başka türlü yazılmış olan hâller dışında kamu davası;

- Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektiren suçlarda otuz yıl,
- Müebbet hapis cezasını gerektiren suçlarda yirmibeş yıl,
- Yirmi yıldan aşağı olmamak üzere hapis cezasını gerektiren suçlarda yirmi yıl,
- Beş yıldan fazla ve yirmi yıldan az hapis cezasını gerektiren suçlarda onbeş yıl,
- Beş yıldan fazla olmamak üzere hapis veya adli para cezasını gerektiren suçlarda sekiz yıl, geçmesiyle düşer.

Yukarıda verilen zamanaşımı süreleri belirlenirken dosyada yer alan deliller itibarıyla suçun daha ağır cezayı gerektiren nitelikli hâlleri de göz önünde bulundurulur (TCK m. 66/3). Ayrıca suçun kanunda yer alan cezasının yukarı sınırı göz önünde bulundurulur. Seçimlik cezaları gerektiren suçlarda zamanaşımı bakımından hapis cezası esas alınır (TCK m. 66/4).

Zamanaşımı, tamamlanmış suçlarda suçun işlendiği günden, teşebbüs hâlinde kalan suçlarda son hareketin yapıldığı günden itibaren işlemeye başlar (TCK m. 66/6). İşlemeye başlayan zamanaşımı süresi kanunda gösterilen nedenlerle durabilir veya kesilebilir.

Zamanaşımı süresinin durması, durma nedeninin gerçekleştiği andan itibaren zamanaşımı süresinin işlememesi, durma nedeninin ortaya kalktığı andan itibaren sürenin kaldığı yerden işlemeye başlaması demektir (ÖZTÜRK ve ERDEM, 2019, 614).

Dava zamanaşımı, soruşturma ve kovuşturma yapılmasının, izin veya karar alınması veya diğer bir mercide çözülmesi gereken bir meselenin sonucuna bağlı bulunduğu hâllerde; izin veya kararın alınmasına veya meselenin çözümüne veya kanun gereğince hakkında kaçak olduğu hususunda karar verilmiş olan suç faili hakkında bu karar kaldırılıncaya kadar durur (TCK m. 67/1).

Zamanaşımı süresinin kesilmesi ise işlemeye başladığı andan kesme nedeninin ortaya çıktığı ana kadar olan sürenin yanması, zamanaşımı süresinin yeni baştan işlemesi demektir (ÖZTÜRK ve ERDEM, 2019, 612).

Dava zamanaşımı, bir suçla ilgili olarak;

- Şüpheli veya sanıklardan birinin savcı huzurunda ifadesinin alınması veya sorguya çekilmesi,
- Şüpheli veya sanıklardan biri hakkında tutuklama kararının verilmesi,
- Suçla ilgili olarak iddianame düzenlenmesi,
- Sanıklardan bir kısmı hakkında da olsa, mahkûmiyet kararı verilmesi hâlinde kesilir (TCK m. 67/2).

Belirtmek gerekir ki kesilme hâlinde, zamanaşımı süresi ilgili suça ilişkin olarak Kanunda belirlenen sürenin en fazla yarısına kadar uzar (TCK m. 67/4).

2.3.2. Ceza Zamanaşımı

Ceza zamanaşımı, mahkûmiyet üzerine verilen ve kesinleşen cezanın kanunda belirtilen sürelerin geçmesiyle infazını engelleyen zamanaşımıdır (AKBULUT, 2019, 992).

Ceza zamanaşımı;

- Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezalarında kırk yıl,
- Müebbet hapis cezalarında otuz yıl,
- Yirmi yıl ve daha fazla süreli hapis cezalarında yirmidört yıl,
- Beş yıldan fazla hapis cezalarında yirmi yıl,
- Beş yıla kadar hapis ve adli para cezalarında on yıldır (TCK m. 68/1).

Ceza zamanaşımı, hükmün kesinleştiği veya infazın herhangi bir nedenle kesintiye uğradığı günden itibaren işlemeye başlar ve kalan ceza miktarı esas alınarak süre hesaplanır (TCK m. 68/5).

Ceza zamanaşımı;

- Mahkûmiyet hükmünün infazı için yetkili merci tarafından hükümlüye kanuna göre tebligat yapılması,
- Mahkûmiyet hükmünün infazı için hükümlünün yakalanması,
- Bir suçtan dolayı mahkûm olan kimsenin üst sınırı iki yıldan fazla hapis cezasını gerektiren kasıtlı bir suç işlemesi hâlinde kesilir (TCK m. 71).

Belirtmek gerekir ki cezaya bağlı olan veya hükümde belirtilen hak yoksunluklarının süresi ceza zamanasını doluncaya kadar devam eder (TCK m. 69).

2.4. ŞİKÂYETTEN VAZGEÇME

Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olan suç hakkında soruşturma ve kovuşturma yapılabilmesi, şikâyet hakkı olan kişinin zamanasını süresini geçmemek koşuluyla, fiili ve failin kim olduğunu bildiği veya öğrendiği günden itibaren altı ay içinde şikâyette bulunmasına bağlıdır (TCK m.73/1-2).

Şikâyet hakkına sahip olan kişiler aynı zamanda şikâyetten vazgeçme hakkına da sahiptir (ÖZGENÇ, 2019, 967). Şikâyetten vazgeçme, şikâyet hakkını kullanmış olan bir kişinin hüküm kesinleşinceye kadar şikâyetinin geçersiz sayılması için yaptığı irade açıklamasını ifade eder (DEMİRBAŞ, 2019, 736).

Şikâyetten vazgeçme hâlinde, daha önce bir suç işlendiği iddiasıyla şikâyet hakkını kullanmış olan kişi bu şikâyetini geri almaktadır. Şikâyetten vazgeçme ile soruşturma evresinde kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilmesi gerekirken, kovuşturma evresinde davanın düşmesine hükmedilmesi gerekir (ÖZGENÇ, 2019, 967).

Şikâyetten vazgeçme yargı organı, kolluk veya noter huzurunda şüpheye yer bırakmayacak şekilde yazılı olarak gerçekleştirilebilir. Yargı organı huzurunda sözlü olarak yapılan açıklamalar bir tutanağa geçirilir (DEMİRBAŞ, 2019, 738).

Şikâyetten vazgeçme şüpheli veya sanığın kabulüne bağlıdır (ÖZBEK, DOĞAN ve BACAKSIZ, 2019, 746). Kanunda aksi yazılı olmadıkça şikâyetten vazgeçme onu kabul etmeyen sanığı etkilemez (TCK m. 73/6). Mağdur şikâyetten vazgeçmesine rağmen suçsuz olduğuna ve bu nedenle beraat edeceğine inanan fail, bunu kabul etmeyerek muhakemenin devam etmesini isteyebilir (DEMİRBAŞ, 2019, 740).

Kişinin şikâyetten vazgeçmiş olması işlenen suç dolayısıyla uğradığı zararın tazminini talep etmekten de vazgeçtiği anlamına gelmez (ÖZGENÇ, 2019, 968). Ancak suçtan zarar gören kişi şikâyetten vazgeçtiği sırada şahsi haklarından da vazgeçtiğini ayrıca açıklamış ise artık hukuk mahkemesinde de dava açamaz (TCK m. 73/7).

Belirtmek gerekir ki şikâyetten vazgeçmeden vazgeçme olmaz (ÖZBEK, DOĞAN ve BACAKSIZ, 2019, 747).

2.5. UZLAŞMA

Uzlaşma, Devletin ceza verme hakkını ortadan kaldıran nedenlerden biri olup ceza hukuku açısından davanın düşmesine yol açar (YENİSEY ve NUHOĞLU, 2019, 809). Uzlaşma ile uyumsuzluk muhakeme dışı yollarla çözülmeye çalışılmaktadır (ŞAHİN ve GÖKTÜRK, 2019, 210).

Uzlaşma mağdur açısından kendi iradesinin de etkili olduğu bir sonucu ortaya çıkaran, uğradığı zararın suçun işlenmesinden hemen sonra tazmin edilebilmesini mümkün kılan bir yoldur. Fail açısından ise mahkûmiyet riskini ortadan kaldıran, toplum ile yeniden bütünleşme olanağı sağlayan bir yoldur (ŞAHİN ve GÖKTÜRK, 2019, 210).

Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı suçlar ile şikâyete bağlı olup olmadığına bakılmaksızın Kanunda belirtilen suçlarda uzlaşma yoluna gidilebilir. Bir başka deyişle, bu suçlarda şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar gören gerçek veya özel hukuk tüzel kişinin uzlaştırılması girişiminde bulunulur (CMK m. 253/1).

Şikâyete bağlı olup olmadığına bakılmaksızın uzlaşma yoluna gidilebilen suçlar, Türk Ceza Kanununda yer alan;

- Kasten yaralama (m.86/3 hariç m.86; m.88),
- Taksirle yaralama (m. 89),
- Tehdit (m. 106/1),
- Konut dokunulmazlığının ihlali (m. 116),
- İş ve çalışma hürriyetinin ihlali (m. 117/1; m.119/1-c),
- Hırsızlık (m. 141),
- Güveni kötüye kullanma (m. 155),
- Dolandırıcılık (m. 157),
- Suç eşyasının satın alınması veya kabul edilmesi (m. 165),
- Çocuğun kaçırılması ve alıkonulması (m. 234),
- Ticari sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgelerin açıklanması (m. 239; m. 239/4 hariç) suçlarıdır (CMK m. 253/1).

Ayrıca mağdurun veya suçtan zarar görenin gerçek veya özel hukuk tüzel kişisi olması koşuluyla, suça sürüklenen çocuklar bakımından üst sınırı üç yılı geçmeyen hapis veya adli para cezasını gerektiren suçlar uzlaşmaya yoluna gidilebilir (CMK m. 253/1).

Belirtmek gerekir ki soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olsa bile cinsel dokunulmazlığa karşı suçlarda uzlaştırma yoluna gidilemez (CMK m. 253/3).

Soruşturma evresinde suçun uzlaşmaya tabi olması ve kamu davası açılması için yeterli şüphenin bulunması hâlinde, dosya uzlaştırma bürosuna gönderilir. Büro tarafından görevlendirilen

uzlaştırmacı, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görene uzlaşma teklifinde bulunur. Uzlaşmanın gerçekleşmesi hâlinde, uzlaştırma bürosu soruşturma dosyasını, raporu ve varsa yazılı anlaşmayı Cumhuriyet savcısına gönderir. Uzlaşma sonucunda şüphelinin edimini bir defada yerine getirmesi hâlinde, hakkında kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilir. Edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması veya süreklilik arz etmesi hâlinde, şüpheli hakkında kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilir. Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararından sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmemesi hâlinde, kamu davası açılır (CMK m. 253/4 vd.).

Kovuşturma evresinde suçun uzlaşma kapsamında olduğunun anlaşılması hâlinde, kovuşturma dosyası, uzlaştırma işlemlerinin yerine getirilmesi için uzlaştırma bürosuna gönderilir. Uzlaşma gerçekleştiği takdirde, mahkeme, uzlaşma sonucunda sanığın edimini bir defada yerine getirmesi hâlinde, davanın düşmesine karar verir. Edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması veya süreklilik arz etmesi hâlinde; sanık hakkında, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilir. Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verildikten sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmemesi hâlinde, mahkeme tarafından hüküm açıklanır (CMK m. 254).

Belirtmek gerekir ki uzlaşmanın sağlanması hâlinde, soruşturma konusu suç nedeniyle tazminat davası açılmaz; açılmış olan davadan feragat edilmiş sayılır. Uzlaştırma görüşmeleri sırasında yapılan açıklamalar, herhangi bir soruşturma ve kovuşturmada ya da davada delil olarak kullanılamaz (CMK m. 253/19).

SIRA SİZDE

Soruşturulması ve kovuşturulması şikayete bağlı olan suçları araştırınız.

2.6. ÖNÖDEME

Önödeme, kanunda belirtilen sınırlar içinde kalan ve tür veya miktar olarak belirli bir cezayı gerektiren suçlarda; soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısının iddianame düzenlemeye yetecek kadar delil elde etmiş olmasına rağmen şüphelinin sadece belirlenecek para cezasını ödemesi karşılığında kamu davası açılmasını önleyen, kovuşturma evresinde mahkemenin bu usulü uygulamasıyla kamu davasının düşmesi sonucunu doğuran bir kurumdur (ÖZBEK, DOĞAN ve BACAKSIZ, 2019, 747).

Türk Ceza Kanununun 75. maddesine göre uzlaşma kapsamındaki suçlar hariç olmak üzere, yalnız adli para cezasını gerektiren veya kanun maddesinde öngörülen hapis cezasının yukarı sınırı altı ayı aşmayan suçların faili;

- Adli para cezası maktu ise bu miktarı, değilse aşağı sınırını,
- Hapis cezasının aşağı sınırının karşılığı olarak her gün için otuz Türk Lirası üzerinden bulunacak miktarı,
- Hapis cezası ile birlikte adli para cezası da öngörülmüş ise, hapis cezası için belirlenecek miktar ile adli para cezasının aşağı sınırını,

Soruşturma giderleri ile birlikte, Cumhuriyet savcılığınca yapılacak tebliğ üzerine on gün içinde ödendiği takdirde hakkında kamu davası açılmaz.

Failin on gün içinde talep etmesi durumunda bu miktarın birer ay ara ile üç eşit taksit hâlinde ödenmesine Cumhuriyet savcısı tarafından karar verilir. Taksitlerin süresinde ödenmemesi durumunda önödeme hükümsüz kalır ve soruşturmaya devam edilir (TCK m. 75/1).

Şayet suçla ilgili kanun maddesinde yukarı sınırı altı ayı aşmayan hapis cezası veya adli para cezasından yalnız birinin uygulanabileceği öngörülmüşse ödenmesi gereken miktar, adli para cezası esas alınarak belirlenir (TCK m. 75/4).

Önödeme nedeniyle kamu davasının açılmaması veya ortadan kaldırılması, kişisel hakkın istenmesine, malın geri alınmasına ve müsadereye ilişkin hükümleri etkilemez (TCK m. 75/5).

Önödemeye ilişkin Kanun hükümleri;

- Yardım veya bildirim yükümlülüğünün yerine getirilmemesi (m. 98/1),
- Genel güvenliğin taksirle tehlikeye sokulması (m. 171),
- Çevrenin taksirle kirletilmesi (m. 182/1),
- Özel işaret ve kıyafetleri usulsüz kullanma (m. 264/1),
- Suçu bildirmeme (278/1-2) suçları ile Kanunda belirtilen diğer kanunlardaki bazı suçlar bakımından uygulanır (TCK m. 75/6).

4. UYGULAMA

A aracında yüksek sesle müzik dinlerken mahalle sakini C tarafından uyarılır. A, C'ye hakaret ederek tepki gösterir. A ile aynı araçta bulunan B ise C'yi tehdit eder. C'nin şikâyeti üzerine A ve B hakkında dava açılır. Hâkim H tarafından kovuşturma konusu suçların uzlaşma kapsamında olduğu anlaşılınca kovuşturma dosyası uzlaşma bürosuna gönderilir. B ve C uzlaşma teklifini kabul eder. B uzlaşma neticesinde belirlenen edimi bir defada ifa eder. A ile C ise uzlaşamazlar. Mahkeme A hakkında hakaret suçundan belli bir miktarda adli para cezasına hükmeder. A adli para cezasını henüz ödemediğinden A'nın işlediği suç da kapsamına alan özel af niteliğindeki bir af kanunu yürürlüğe girer.

Yukarıdaki olayda;

a) Suçları belirleyiniz. Suçlardaki fail ve mağdurları gösteriniz.

.....

.....

b) Uzlaşma teklifinin soruşturma evresinde de yapılabileceği hususunu tartışınız.

.....

.....

c) B ve C'nin uzlaşmaya varmasının kamu davasına olan etkisini açıklayınız.

.....

.....

d) Özel affın A'nın cezasına olan etkisini belirtiniz.

.....

.....

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

A) Aşağıdaki cümlelerin başında boş bırakılan yerlere, cümlelerde verilen bilgiler doğru ise "D", yanlış ise "Y" yazınız.

1. (.....) Kasten yaralama suçu ihmali bir davranışla işlenemez.
2. (.....) Genel güvenliğin tehlikeye sokulması suçu ancak kasten işlenebilir.
3. (.....) Çevrenin kirletilmesi suçu taksirle işlenemez.
4. (.....) Sanığın ölümü hâlinde kamu davası düşer.
5. (.....) Sanığın ölümünün diğer suç ortakları hakkındaki davaya etkisi olmaz.
6. (.....) Cezaya bağlı olan hak yoksunlukları, genel affa rağmen etkisini devam ettirir.
7. (.....) Özel af hâlinde kamu davası düşer.
8. (.....) Kamu davasının düşmesi, uğranılan zararın tazmini için açılan şahsi hak davasını etkilemez.
9. (.....) Özel af ile hapis cezası adli para cezasına çevrilebilir.
10. (.....) Kanunda aksi belirtilmedikçe, şikâyetten vazgeçme onu kabul etmeyen sanığı etkilemez.

B) Aşağıdaki sorularda doğru olan seçeneği işaretleyiniz.

11. Aşağıdakilerden hangisi adliye karşı suçlardan biri değildir?

- A) İftira suçu
- B) Suç üstlenme suçu
- C) Görevi kötüye kullanma suçu
- D) Yalan tanıklık suçu
- E) Gizliliğin ihlali suçu

12. I. Hürriyete karşı suçlar
II. Şerefe karşı suçlar
III. Özel hayata ve hayatın gizli alanına karşı suçlar
IV. Aile düzenine karşı suçlar
V. Malvarlığına karşı suçlar

Yukarıdakilerden hangilerinde kişilere karşı suçlar gösterilmiştir?

- A) I, II, III ve IV
B) I, II, III ve V
C) I, II, IV ve V
D) I, III, IV ve V
E) II, III, IV ve V

13. **Aşağıdakilerden hangisi kamu idaresinin güvenilirliğine ve işleyişine karşı suçlardan biri değildir?**

- A) Zimmet suçu
B) İrtikap suçu
C) Denetim görevinin ihmali suçu
D) Güveni kötüye kullanma suçu
E) Görevi kötüye kullanma suçu

14. **Beş yıldan fazla ve yirmi yıldan az hapis cezasını gerektiren suçlarda dava zamanaşımı süresi kaç yıldır?**

- A) Otuz yıl
B) Yirmibeş yıl
C) Yirmi yıl
D) Onbeş yıl
E) Sekiz yıl

15. **Beş yıla kadar hapis ve adli para cezalarında ceza zamanaşımı süresi kaç yıldır?**

- A) Kırk yıl
B) Otuz yıl
C) Yirmidört yıl
D) Yirmi yıl
E) On yıl

16. **Aşağıdakilerden hangisi genel tehlike yaratan suçlardan biridir?**

- A) İşaret ve engel koymama suçu
B) Çevrenin kasten kirletilmesi suçu
C) Gürültüye neden olma suçu
D) Sağlık için tehlikeli madde temini suçu
E) Bulaşıcı hastalıklara ilişkin tedbirlere aykırı davranma suçu

17. I. Hayata karşı suçlar

- II. Kamunun sağlığına karşı suçlar
- III. Kamu güvenine karşı suçlar
- IV. Kamu barışına karşı suçlar
- V. Genel ahlaka karşı suçlar

Yukarıdakilerden hangilerinde topluma karşı suçlar gösterilmiştir?

- A) I, II, III ve IV
- B) I, II, III ve V
- C) I, II, IV ve V
- D) I, III, IV ve V
- E) II, III, IV ve V

18. I. Sanığın savcı huzurunda ifadesinin alınması

- II. Sanık hakkında tutuklama kararının verilmesi
- III. Suçla ilgili olarak iddianame düzenlenmesi
- IV. Sanık hakkında mahkûmiyet kararı verilmesi
- V. Hükümlünün mahkûmiyet hükmünün infazı için yakalanması

Yukarıdakilerden hangileri bir suçla ilgili olarak dava zamanaşımını kesen nedenlerdendir?

- A) I, II, III ve IV
- B) I, II, III ve V
- C) I, II, IV ve V
- D) I, III, IV ve V
- E) II, III, IV ve V

19. Aşağıdakilerden hangisi önödemeye ilişkin kanun hükümlerinin uygulanabileceği suçlardan biri değildir?

- A) Yardım veya bildirim yükümlülüğünün yerine getirilmemesi
- B) Genel güvenliğin taksirle tehlikeye sokulması
- C) Çevrenin kasten kirletilmesi
- D) Özel işaret ve kıyafetleri usulsüz kullanma
- E) Suçu bildirmeme

20. Cumhuriyet savcılığınca kendisine yapılacak tebliğ üzerine adli para cezasını kaç gün içinde ödemediği takdirde fail önödeme hükümlerinden yararlanabilir?

- A) Onbeş gün
- B) On gün
- C) Yedi gün
- D) Beş gün
- E) Üç gün

KAYNAKÇA

2709 sayılı 18/10/1982 tarihli Türkiye Cumhuriyeti Anayasası

<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2709.pdf> (Erişim tarihi: 19.10.2020)

5237 sayılı 26/9/2004 tarihli Türk Ceza Kanunu

<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5237.pdf> (Erişim tarihi: 09.10.2020)

5271 sayılı 04/12/2004 tarihli Ceza Muhakemesi Kanunu

<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5271.pdf> (Erişim tarihi: 05.12.2020)

5275 sayılı 13/12/2004 tarihli Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun

<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5275.pdf> (Erişim tarihi: 22.10.2020)

5326 sayılı 30/3/2005 tarihli Kabahatler Kanunu

<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5326.pdf> (Erişim tarihi: 19.10.2020)

Millî Eğitim Bakanlığı Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Anadolu Meslek ve Anadolu Teknik Programı Harita-Tapu-Kadastro Alanı Çerçeve Öğretim Programı (Ceza Hukuku 10. Sınıf Ders Bilgi Formu)

AKBULUT Berrin, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Adalet Yayınevi, Ankara, 2019.

ANTALYA O.Gökhan ve TOPUZ Murat, Medeni Hukuk (Giriş-Temel Kavramlar-Başlangıç Hükümleri) Marmara Hukuk Yorumu, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019.

BİRTEK Fatih, Tamamı Örnek Olaylarla Açıklanmış Ceza Hukuku (Genel Hükümler)Temel Bilgiler, Adalet Yayınevi, Ankara, 2018.

CENTEL Nur, ZAFER Hamide ve ÇAKMUT Özlem, Türk Ceza Hukukuna Giriş, Beta Basım, İstanbul, 2014.

CENTEL Nur, ZAFER Hamide ve ÇAKMUT Özlem, Kişilere Karşı İşlenen Suçlar, Beta Basım, İstanbul, 2011.

DEMİRBAŞ Timur, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019.

DÖNMEZER Sulhi, Genel Ceza Hukuku Dersleri, Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2003.

GENÇ Fatma Umay, YURTLU Fatih, ERDOĞAN Oğuz, KURT Elif ve KILIÇ Burak, Ceza Genel Hukuku Temel Hukuk Dizisi (Editörler: ÖZGENÇ İzzet ve ÜZÜLMEZ İlhan), Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019.

HAFIZOĞULLARI Zeki ve ÖZEN Muharrem, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler Topluma Karşı Suçlar, U S-A Yayıncılık, Ankara, 2016.

HAKERİ Hakan, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Adalet Yayınevi, Ankara, 2019.

İÇEL Kayıhan, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Beta Basım, İstanbul, 2016.

KARAKEHYA Hakan, Ceza Hukuku Genel Hükümler I, Nisan Kitabevi, Eskişehir, 2018.

KOCA Mahmut ve ÜZÜLMEZ İlhan, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, Adalet Yayınevi, Ankara, 2018.

KOCA Mahmut ve ÜZÜLMEZ İlhan, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019.

ÖZBEK Veli Özer, DOĞAN Koray ve BACAKSIZ Pınar, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019.

ÖZBEK Veli Özer, DOĞAN Koray, BACAKSIZ Pınar ve TEPE İlker, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2018.

ÖZEN Mustafa, Öğreti ve Uygulama Işığında Ceza Hukuku Genel Hükümler, Adalet Yayınevi, Ankara, 2017.

ÖZEN Mustafa, Öğreti ve Uygulama Işığında Ceza Hukuku Özel Hükümler, Adalet Yayınevi, Ankara, 2019.

ÖZGENÇ İzzet, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019.

ÖZTÜRK Bahri ve ERDEM Mustafa Ruhan, Uygulamalı Ceza Hukuku ve Emniyet Tedbirleri Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019.

SOYASLAN Doğan, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Yetkin Yayınları, Ankara, 2016.

ŞAHİN Cumhur ve GÖKTÜRK Neslihan, Ceza Muhakemesi Hukuku-I, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019.

TEZCAN Durmuş, ERDEM Mustafa Ruhan ve ÖNOK Murat, Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019.

TOROSLU Nevzat ve TOROSLU Haluk, Ceza Hukuku Genel Kısım, Savaş Yayınevi, Ankara, 2016.

ÜNVER Yener, Ceza Hukukunda İzin Verilen Risk, Beta Basım Yayın, İstanbul, 1998.

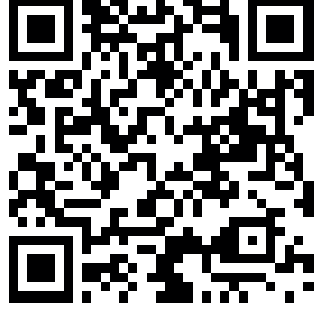
YENİSEY Feridun ve NUHOĞLU Ayşe, Ceza Muhakemesi Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019.

YOKUŞ SEVÜK Handan Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, Adalet Yayınevi, Ankara, 2019.

ZAFER Hamide, Ceza Hukuku Genel Hükümler TCK m.1-75, Beta Basım, İstanbul, 2016.

Öğrenme materyalinin metin içindeki doğrudan ve dolaylı tüm alıntılarında ilgili eserlerin yayın tarihleri ve sayfa numaraları verilmek suretiyle (buna ilave olarak doğrudan alıntılarda tırnak işareti kullanmak ve yazı tipini değiştirmek suretiyle) metin içinde kaynak gösterilerek atf yapılmıştır. Kaynakça TDK yazım kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır.

GÖRSEL KAYNAKÇASI

Görsel kaynakça için karekodu okutunuz.

CEVAP ANAHTARLARI

1. Öğrenme Birimi Cevap Anahtarı

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
D	Y	Y	D	D	D	Y	D	Y	Y

11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
C	D	C	D	E	A	B	E	A	B

2. Öğrenme Birimi Cevap Anahtarı

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Y	Y	Y	D	D	Y	Y	D	D	D

11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
C	B	D	D	E	A	E	A	C	B